

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ МИСТЕЦТВ

УКРАЇНА І СВІТ:
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ
У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
17–18 квітня 2025 року

КИЇВ 2025

УДК 327 (477+100)
ББК 66.4

Друкується за рішенням
Вченої ради Київського національного університету культури і мистецтв
(Протокол № 14 від 10 квітня 2025 р.)

Голова редколегії:

Поплавський Михайло Михайлович, доктор педагогічних наук, професор (Україна).

Заступники голови редколегії:

Костиря Інна Олександрівна, доктор політичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); Ластовський Валерій Васильович, доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна).

Члени редколегії:

Бойко Людмила Павлівна, кандидат педагогічних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); Кочубей Лариса Олександрівна, доктор політичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); Міщенко Алла Борисівна, кандидат політичних наук, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); Наконечний Володимир Михайлович, кандидат історичних наук, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна), Моравець Норберт, доктор наук, Університет Яна Длугоша в Ченстохові (Польща) Фуллер Себастьян, доктор наук, професор, академічний директор Лондонської школи бізнесу Arpsley, Лондон (Великобританія); Шевель Інна Петрівна, кандидат соціологічних наук, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна).

ББК 66.4 Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 17–18 квіт. 2025 р. М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв; редкол.: М.М. Поплавський (голова), Костиря І.О. (заст. голови) [та ін]. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2025. 215 с.

У збірнику викладено матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин». Тематика збірника має розділи, які стосуються історико-теоретичних питань міжнародних відносин; міжнародних відносин, зовнішньої політики та дипломатії; міжнародне співробітництво у сфері охорони культурної спадщини та Україна; сучасного міжнародного права; світового господарства та міжнародних економічних відносин; суспільних комунікацій та лінгвістичного забезпечення міжнародної діяльності; соціології міжнародних відносин, соціологічних досліджень в галузі міжнародних відносин; міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій.

Автори публікацій несуть повну відповідальність за достовірність та оригінальність поданого тексту, правильне цитування джерел та посилання на них, а також за інші відомості. Роботи тих авторів, які не мають наукового ступеня, вченого звання, узгоджені та затверджені їх науковими керівниками.

© Київський національний університет культури і мистецтв, 2025
©Автори, 2025

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Будник Сергій	Стратегічне партнерство: Китай і країни Південної Африки в контексті сучасної зовнішньої політики України	10
Голобородько Олег	Інструменти громадянської дипломатії як чинник просування національних інтересів на міжнародній арені	14
Гончаренко Анатолій	Формування балканської політики адміністрації президента США В. Клінтона, 1992-1993 рр.	17
Гордієнко Михайло	Практики невігластва сучасної зовнішньої політики США як виклик демократії	23
Дерев'янку Ігор	Політичні фактори формування асиметрії в міжнародних відносинах	31
Костиря Інна	Культурна дипломатія в умовах кризи сучасних міжнародних відносин	37

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

Кравчук Олександр	Інструменти культурної дипломатії у міждержавних зв'язках Української Народної Республіки та Чехословацької республіки	40
Ластовський Валерій	Академічна культура в контексті глобалізаційних процесів	47
Маліновська Анна	Міжнародне співробітництво України у сфері охорони довкілля	50
Мельничук Олег	Чехословаччина в системі міжнародних відносин у роки Другої світової війни за спогадами Едварда Бенеша	57
Міщенко Алла	Легітимність зовнішньополітичного курсу України	62
Мурашова Ольга	Значення Віденського конгресу 1814-1815 рр. в історії європейської дипломатії	66
Фьольдварі Шандор	Візит президента В.Зеленського до Угорщини у 2024 році та перспективи співпраці з Туреччиною	70
Хмельницький Богдан	Комеморативний вимір у державоцентриському підході теорії міжнародних відносин	75

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

Ціватий Вячеслав	Спортивна дипломатія як інноваційний вид сучасної галузевої дипломатії: міжнародно-політичний і регіональний дискурси	79
-------------------------	---	----

Шкуренко Олена	Роль інформаційно-аналітичної діяльності у формуванні міжнародних відносин в сучасній глобальній політиці та дипломатії	84
-----------------------	---	----

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Андрєєв Віталій	Міжнародні аспекти фінансової безпеки	90
------------------------	---------------------------------------	----

Булах Ірина, Короташ Аріна	Розвиток зовнішньо-економічних відносин у стані війни	93
---------------------------------------	---	----

Klymenko Kateryna, Ukhmal Nataliia	European integration and post-war reconstruction of Ukraine: strategic priorities for reconstruction in the face of unprecedented damage	98
---	--	----

Красношапка Євген	Механізми міжнародної фінансової допомоги за участю банків розвитку: проблеми та шляхи вирішення	101
--------------------------	--	-----

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

Levkovets Nataliya	Digitalization in the international Insurance system	105
Мацука Вікторія	Торгова війна та санкції: їх вплив на міжнародний капітал	108
Фролов Андрій	Залучення міжнародних організацій до розбудови ринку зелених облігацій	114

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Губицький Любомир, Мельник Ганна	Виклики суб'єктності держави в нових геополітичних умовах	121
Кузнецова Людмила, Маринич Данило	Міжнародно-правові засоби боротьби з корупцією	126
Мунько Анна	Демократизація в глобалізованому вимірі: напрями трансформацій	129
Підсаднюк Петро	Гуманітарна допомога міжнародного Червоного Хреста України в період російської агресії	135
Полонка Іванна	Нігілістичні тенденції в правовій поведінці українців	140
Тронц Василь, Бондаренко Степан	Формування доктрини кібермиротворчості: роль організації об'єднаних націй у запобіганні кіберконфліктам	145

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ

Гнатюк Володимир	Питання довіри крізь призму набутого досвіду на прикладі українських воєнних мігрантів у Польщі та Іспанії	152
Наконечний Володимир	Лемківська культурна дипломатія в повоєнний час: інформаційний аспект	156
Петрик Олег	Міжнародна взаємодія міст-партнерів: вигоди співпраці для України та ЄС	162
Pronoza Inna	Forecasting hybrid threats in the political space of modern states	166
Романюк Іван	Українсько-канадське співробітництво у 2022-2025 рр.	169
Сірий Євген, Сіра Оксана	Нова архітектура глобалізаційних криз з викликами війни в Україні	174
Трещов Мирослав	Інструменти бюджетного федералізму задля реконструктивної відбудови України: міжнародна практика	179
Чабак Людмила	Міжнародне партнерство громад та регіональні ініціативи	183

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

Morawiec Norbert, Czerniecka-Haberko Anna	«Polacy w Humanii – ukraińcy w Częstochowie: kulturowy wymiar dialogu polsko-ukraińskiego» - kilka refleksji poprojektowych	187
--	--	-----

СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Гололобов Сергій	Механізми державного управління у сфері культури як інструмент забезпечення національної безпеки в умовах гібридної війни	196
Майструк Наталія	Дослідження проблем транснаціоналізації та глобального капіталізму у сучасному соціологічному дискурсі	202
Шевель Інна	Соціальні мережі як інструмент трансформації міжнародної політики та культури	209
Yurzhenko Alona, Diahyleva Olena	English speaking sessions while the dual award programme of Kherson state Maritime Academy and University of Plymouth	213

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УКРАЇНА І СВІТ:

**теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 327(477+510+68)

Будник Сергій,
Київський університет культури,
Київ, Україна

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО: КИТАЙ І КРАЇНИ ПІВДЕННОЇ АФРИКИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Стратегічне партнерство між КНР і країнами Південної Африки охоплює різні сфери, включаючи економіку та торгівлю, інфраструктуру, науку і технології, охорону здоров'я та освіту, а також екологічні ініціативи [1]. Це співробітництво відкриває нові можливості для розвитку, які можуть бути корисними і для України. Важливо також враховувати, як ці відносини можуть вплинути на зовнішню політику та економічні стратегії.

Китай інвестує в інфраструктуру країн Південної Африки, стимулюючи економічне зростання та виступаючи ключовим партнером в Африці. Зростаюча економіка КНР створює нові можливості для співпраці з африканськими країнами, що приносить користь економічним зв'язкам. Ініціатива «Один пояс, один шлях» пропонує торговельні та інвестиційні можливості, а китайські інвестиції на півдні Африки стимулюють створення робочих місць та розвиток інфраструктури – модель, яку може адаптувати Україна для залучення іноземних інвестицій [6, 171-196].

Китай підтримує розвиток технологій на півдні Африки, що може модернізувати технологічні сектори України, вивчаючи їхній досвід, підвищуючи конкурентоспроможність та відкриваючи інноваційні можливості. Країнам Південної Африки варто також розвивати експорт, використовуючи китайські канали для виходу на нові ринки, що відкриває перспективи для виробників. Це не лише сприятиме збільшенню обсягів експорту, але й дозволить знайти нові можливості для бізнесу в регіоні [1]. Стратегічне партнерство КНР з країнами Південної Африки може

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

суттєво вплинути на глобальні торгівельні шляхи, що вимагатиме від України адаптації зовнішньої політики до нових умов. Важливо враховувати ці зміни, щоб ефективно інтегруватися в нові економічні реалії та скористатися перевагами, які надає співпраця з Китаєм і африканськими країнами.

Участь Китаю в енергетичному секторі Південної Африки є одним з ключових аспектів їхнього стратегічного партнерства. Китай інвестує у проекти з відновлюваної енергетики, зменшуючи залежність від традиційних джерел і допомагаючи досягти цілей сталого розвитку та кліматичних цілей. Китайські компанії будують нові електростанції, модернізують чинні та впроваджують ефективні технології, створюючи робочі місця та розвиваючи місцеву економіку. Крім того, Китай активно підтримує проекти вугілля та гідроелектростанцій, що також є важливими для енергетичної безпеки регіону. Однак, така участь викликає певні екологічні занепокоєння, оскільки деякі з цих проєктів можуть мати негативний вплив на навколишнє середовище [5, 195-210]. У контексті зовнішньої політики України це підкреслює необхідність активізації співпраці з країнами, що розвиваються, та адаптації до нових глобальних енергетичних реалій, щоб забезпечити енергетичну безпеку та стійкий розвиток.

Китай підтримує екологічні ініціативи країн Південної Африки, інвестуючи в проекти зі збереження екосистем та сталого розвитку. КНР зменшує вплив промисловості на навколишнє середовище, впроваджує технології очищення води та повітря, розвиває проекти з відновлювальної енергетики, зокрема сонячної та вітрової. Також відновлює природні ресурси, співпрацює з місцевими громадами та обмінюється знаннями та технологіями для впровадження найкращих екологічних практик. Ця співпраця підтримує глобальні екологічні цілі та зусилля країн півдня Африки у боротьбі зі зміною клімату, демонструючи важливість міжнародного співробітництва у розв'язанні екологічних проблем [2]. Для України цей досвід може стати корисним у формуванні власних екологічних стратегій та розвитку співпраці з

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

міжнародними партнерами в галузі охорони навколишнього середовища.

Китай інвестує в інфраструктурні проекти в країнах Південної Африки, таких як ПАР, Ангола, Замбія і Мозамбик, щоб стимулювати економічне зростання і поліпшити умови життя. Інвестиції зосереджені на транспортній, енергетичній та портовій інфраструктурі, включаючи такі проекти, як модернізація залізничної мережі Замбії та будівництво нових електростанцій. Крім того, інвестиції в портову інфраструктуру, такі як розширення портів у Мозамбіку, дозволяють збільшити обсяги вантажоперевезень і покращити доступ до міжнародних ринків. Це особливо важливо для країн без виходу до моря, які залежать від портів сусідніх держав для експорту своїх товарів [4, 43-57].

Китай і країни Південна Африка обмінюються освітнім досвідом, надаючи стипендії студентам з Південної Африки, Намібії, Замбії та Зімбабве для навчання в китайських університетах, сприяючи розвитку людського капіталу та культурному обміну. Культурні зв'язки між КНР і країнами Південної Африки розвиваються також через різноманітні фестивалі, виставки та культурні заходи. Наприклад, у Південноафриканській Республіці проводяться китайські культурні фестивалі, які знайомлять місцеве населення з китайською культурою, мистецтвом та традиціями. Своєю чергою, китайські громади в Південноафриканській Республіці, Намібії та інших країнах регіону активно беруть участь у місцевих культурних заходах, що сприяє взаєморозумінню та зміцненню дружніх відносин [3].

Україна має розвивати сільськогосподарську співпрацю з країнами Південної Африки, залучаючи іноземні інвестиції для покращення сектору та створення нових можливостей для фермерів. Стратегічне партнерство Китаю та країн Південної Африки може вплинути на глобальні продовольчі ланцюги, і Україна повинна адаптуватися до цих змін, щоб зміцнити свої позиції на міжнародному ринку, враховуючи світові тенденції в сільському господарстві.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Посилення позицій України на глобальному рівні може бути досягнуто через стратегічне партнерство, зокрема з Китаєм та країнами Південної Африки. Адаптація зовнішньої політики до нових умов має вирішальне значення для максимізації потенціалу співпраці. Взаємодія з півднем Африки може допомогти знайти нові можливості для розвитку, сприяючи економічному зростанню та стабільності в умовах глобальних викликів.

Список використаних джерел:

1. Adera A. Chinese aid and social ties in Africa: Evidence from sub-national aid projects. *Cogent Economics & Finance*. 2023. Vol. 11, No. 1.
2. Gustava M. Prospects for Mozambique-China Partnership in the Context of the Current Global Environment. In: Wang H.H., Miao M.L. (eds) *The Future of China's Development and Globalization. China and Globalization*. Singapore: Springer, 2024.
3. Hampwaye G., Carmody P., Ramaloko M. China-Zambia engagements: is there change, what has changed and why? *Journal of Contemporary East Asia Studies*. 2024. Vol. 12, No. 1.
4. Joseph J. The geostrategy of the African Continental Free Trade Agreement (AFCFTA) and third parties: a focus on China. *EUREKA: Social and Humanities*. 2022. Pp. 43-57.
5. Manyeruke Ch., Hamauswa Sh., Gwiza A. China: A Critical Factor in Zimbabwe's Political Crisis and its Solutions. In: *China-Africa relations governance, peace and security*. Addis Ababa: Institute of Peace and Security Studies, 2023. Pp. 195-210.
6. Mrdaković S., Todorović M. China - Africa Trade and Investment Relations Under the Belt and Road Initiative. *Economic Themes*. 2023. Vol. 61. Pp. 171-196.
7. Shoba M., Mlambo V.H. A constructivist analysis of the bilateral relations between South Africa and China. *Cogent Social Sciences*. 2024. Vol. 10, No. 1.

УКРАЇНА І СВІТ:

**теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 327.82

Голобородько Олег,
Київський університет культури,
Київ, Україна

ІНСТРУМЕНТИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЯК ЧИННИК ПРОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

У сучасному геополітичному середовищі, якому властиві непередбачуваність та багатовекторність міжнародних процесів, традиційні підходи до реалізації зовнішньої політики держави потребують суттєвого переосмислення. Громадянська дипломатія все активніше доповнює офіційні дипломатичні канали та формує ефективний інструментарій просування національних інтересів на світовій арені. Громадянська дипломатія є формою міжнародної комунікації та взаємодії, що здійснюється громадськими організаціями, активістами, підприємцями, культурними діячами й іншими недержавними акторами з метою досягнення зовнішньополітичних цілей держави [1].

Відносини між державою та її громадянами змінилися у сфері дипломатії та, і в цілому у сфері зовнішньої політики в деяких західних демократіях. Обидві сторони почали змінювати свої ролі за допомогою нових форматів громадянського діалогу та участі. Повна широта та глибина нових явищ залишаються недостатньо вивченими. В той же час, прояви громадянської дипломатії є важливим каталізатором подальших демократичних процесів [2]. Громадянська дипломатія розглядається сучасними дослідниками як багатовимірний феномен, що інтегрує елементи публічної, культурної та цифрової дипломатії. Зазначається, що у сьогоднішньому нестабільному політичному та соціально-економічному ландшафті країн, що розвиваються, постійно йдуть пошуки шляхів розвитку стійких багатосторонніх відносин з іншими державами. Відходячи від усталених, класичних підходів доцільним є використання можливостей громадянської

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

дипломатії, що відображає різні ідентичності, культури та ринки [3].

В умовах гібридних загроз саме громадянська дипломатія забезпечує формування стійких горизонтальних зв'язків між суспільствами, що підвищує резистентність до інформаційних впливів та дезінформації. Громадянська дипломатія стала актуальною в контексті зростання впливу окремих осіб та громадянського суспільства на міжнародні відносини. Громадянська дипломатія, як нова форма міжнародної взаємодії, характеризується високим рівнем децентралізації та різноманітністю її інструментів, поєднуючи забезпечення широкого залучення громадськості та створення нових платформ для діалогу, так і виклики, пов'язані з відсутністю єдиних стандартів і потенційними ризиками маніпуляцій [4]. Варто зазначити, що активізація громадянського суспільства у міжнародних відносинах обумовлена не лише трансформацією глобальної безпекової архітектури, але й технологічною революцією, яка розширює можливості для транскордонної комунікації.

Аналіз сучасної практики громадянської дипломатії дозволяє виокремити ключові інструменти, які довели свою ефективність:

1. Цифрові платформи та соціальні мережі. В епоху цифрової трансформації саме мережеві платформи стають основним каналом поширення ключових наративів, формування порядку денного та мобілізації підтримки. Цифрова громадянська дипломатія реалізується через створення багатомовного контенту, організацію віртуальних подій, проведення онлайн-заходів та флешмобів. Особливої ваги цей інструмент набуває під час кризових ситуацій, коли оперативність інформування світової спільноти є критично важливою.

2. Культурно-мистецькі проекти та ініціативи. Культура залишається універсальною мовою комунікації, що дозволяє долати політичні бар'єри та стереотипи. Важливо підкреслити, що культурні проекти є особливо ефективними для країн, які прагнуть

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

деконструювати нав'язані ззовні негативні наративи та сформулювати власне бачення своєї ідентичності.

3. Освітні обміни та академічна співпраця. Студенти, науковці, викладачі, які беруть участь у міжнародних обмінах, формують тривалі професійні мережі та зв'язки. Академічна дипломатія реалізується через спільні дослідницькі проекти, міжнародні конференції, літні школи та стипендіальні програми.

4. Гуманітарні ініціативи та волонтерські проекти. Гуманітарна активність громадянського суспільства у відповідь на міжнародні кризи не лише демонструє солідарність, але й формує позитивний імідж країни як відповідального глобального актора. Гуманітарна дипломатія реалізується через участь у міжнародних місіях з надання допомоги, волонтерські проекти, ініціативи з розвитку громад та соціальне підприємництво.

Отже, інструменти громадянської дипломатії набувають все більшого значення у просуванні національних інтересів на міжнародній арені. Ефективність громадянської дипломатії зумовлена її автентичністю, гнучкістю та здатністю формувати емоційний зв'язок з міжнародною аудиторією. Основними інструментами громадянської дипломатії є цифрові платформи, культурно-мистецькі проекти, освітні обміни, експертні мережі та гуманітарні ініціативи. Кожен з інструментів має свої переваги та обмеження, що підкреслює необхідність комплексного підходу до їх застосування. Для підвищення ефективності громадянської дипломатії необхідно забезпечити системну взаємодію між державними інституціями та громадянським суспільством, розвивати інституційну спроможність громадських організацій, впроваджувати інноваційні технології та впроваджувати механізми оцінки результативності.

Список використаних джерел:

1. Omidi A., Roustaie M. The Role of Citizen Diplomacy in Reducing International Tensions and Problems. *Innovations and Tactics for 21st Century Diplomacy*. IGI Global, 2025. P. 73–96.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

2. Geis A., Opitz C., Pfeifer H. Recasting the Role of Citizens in Diplomacy and Foreign Policy: Preliminary Insights and a New Research Agenda. *The Hague Journal of Diplomacy*. 2022. №17(4). P. 614–627.

3. Lee K. C. Re-envisioning Citizen Diplomacy: A Case Study of a Multifaceted, Transnational, People's Republic of China «Ethnopreneur». *Journal of Current Chinese Affairs*. 2019. №48(2). P. 127–147.

4. Trofymenko M. Gridina I., Petrova S. Citizen diplomacy during the full-scale invasion of Russia in Ukraine: the role of storytelling in the Ukraine's international image development. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія*. 2024. Вип. 39. С. 133–144.

УДК 327 (73:510) «1992/1993»

Гончаренко Анатолій,
кандидат історичних наук, доцент,
Сумський державний університет,
Суми, Україна

**ФОРМУВАННЯ БАЛКАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ
АДМІНІСТРАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТА США В. КЛІНТОНА, 1992–
1993 РР.**

Відразу після вступу на посаду президента США Вільяма (Білла) Клінтона (1993–2001 рр.) у січні 1993 р. новий державний секретар Воррен Крістофер (1993–1997 рр.) повторив попередження президента Джорджа Буша-старшого (1989–1993 рр.) про те, що в разі конфлікту в Косово внаслідок дій Сербії, Вашингтон може використати військову силу проти сербів у цьому регіоні, а також у самій Сербії. Цікаво, що згодом більш жорстокі зіткнення в Боснії та Герцеговині не стали приводом до подібних попереджень Сербії з боку США [6].

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Під час президентської кампанії В. Клінтон наполягав на втручанні США у конфлікт на Балканах з використанням військово-силових методів. У своїх виступах він критикував свого опонента діючого президента Дж. Буша-ст. за пасивність [1], а також обіцяв, у разі свого обрання, дати зброю боснійцям, яких вважав жертвами агресії, та нанести авіаудари по сербам.

У передвиборчій промові в жовтні 1992 р. В. Клінтон констатував, що чинний президент США частково несе відповідальність за політику геноциду на Балканах: «Пан Буш відправив свого державного секретаря до Белграда, де в ім'я стабільності він закликав членів вмираючої югославської федерації чинити опір розпуску і залишатися під контролем сербського лідера... Коли нові республіки все ж відстояли свою незалежність, режим Мілошевича розпочав найбільш кровопролитну війну в Європі за останній 40 років» [3].

У програмних документах Демократичної та Республіканської партій США напередодні виборів 1992 р. проблеми, пов'язані з ситуацією в колишніх республіках Югославії, не згадувалися [4; 8]. У США ці події відбувалися в контексті тривалої політичної боротьби президента з Конгресом. Політичні дискусії не були новими для країни, оскільки таке протистояння було постійною рисою зовнішньої політики Вашингтона після Другої світової війни.

Обговорення війни на Балканах В. Клінтон ініціював відразу після своєї інавгурації. У січні 1993 р. у Білому Домі відбулася нарада, в якій, крім президента, взяли участь віце-президент Альберт Гор (1993–2001 р.), державний секретар Воррен Крістофер, міністр оборони Лес Еспін (1993–1994 рр.), голова Об'єднаного комітету начальників штабів Колін Пауелл (1989–1993 рр.), помічник президента з питань національної безпеки Ентоні Лейк (1993–1997 рр.) і представник США в ООН Мадлен Олбрайт (1993–1997 рр.). Пропозиції президента підтримали А. Гор, Е. Лейк і М. Олбрайт. Л. Аспін і К. Пауелл виступили проти, а В. Крістофер не зміг визначитися з рішенням [7, с. 102].

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Після декількох нарад з цього питання В. Крістофер оприлюднив офіційну позицію нової адміністрації на Балканах [13]. Було підтверджено наміри дотримуватись безпілотної зони над Боснією, санкції щодо Сербії та необхідність відновлення миру в регіоні. Незважаючи на певні розбіжності у своїй адміністрації, В. Клінтон не залишав намірів активізувати дії Вашингтону у врегулюванні ситуації на теренах колишньої Югославії.

У травні 1993 р. адміністрація президента запропонувала нові кроки – зняття ембарго на постачання зброї, яке було запроваджено ООН у Боснії та Герцеговині, а також завдати повітряних ударів по сербських позиціях. Проте протягом двох тижнів після оголошення про наміри США почати бомбардування, В. Клінтон відмовився від цього. Європейські союзники США боялися, що під авіаційні удари можуть потрапити їх військові частини, а також миротворці ООН. Крім того, вони могли бути заручниками у сербів. Подібні побоювання підтверджували американські військові [10]. Постачання зброї боснійським мусульманам могло призвести до розростання конфлікту на сусідні держави. Саме такої позиції притримувалися Велика Британія і Франція [14, с. 20]. Американські пропозиції на думку багатьох партнерів США не могли забезпечити мир та спокій у регіоні [5, с. 32].

Внутрішньополітичний тиск спонукав адміністрацію В. Клінтона розробляти нову стратегію щодо ситуації на Балканах, тоді як опозиція європейських союзників змусила відкласти цю ініціативу. В. Клінтон зіткнувся з двома проблемами, які були пов'язані з війною на Балканах. З одного боку, він стикався з постійними повідомленнями в американських ЗМІ, в яких детально описувався обстріл Сараєво та втеча жертв етнічних чисток з боку сербів. Сотні тисяч боснійців, більшість з яких були мусульманами, були вигнані зі своїх будинків воєнізованими групами у 1992 р., а десятки тисяч було вбито.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

У перші дні перебування на посаді державний секретар В. Крістофер оприлюднив причини активізації політики США на Балканах: «Ми не можемо ігнорувати людські втрати. Сербські етнічні чистки проводиться за допомогою масових вбивств, систематичного побиття та згвалтувань. Тривалий обстріл невинних людей у Сараєво та інших містах, насильницьке переміщення цілих сіл, нелюдське поводження з ув'язненими у таборах для затриманих, блокування допомоги хворим і голодуючим громадянам. Наша совість повстає проти ідеї прийняти таку жорстокість» [2, с. 76].

Громадська думка в США симпатизувала новим незалежним державам на Балканах. Американські ЗМІ порівнювали С. Мілошевича з відомими в історії диктаторами, використовували антисербську риторику, а також акцентували увагу на звірствах боснійських сербів. Тому не дивно, що відразу після перемоги В. Клінтона на президентських виборах 1992 р. американська преса все частіше закликала нову адміністрацію допомогти мусульманам Боснії та Герцеговини у протистоянні з Сербією.

Необхідно зазначити, що зацікавленість подіями на теренах колишньої Югославії з'явилася в американських ЗМІ не відразу. В 1992–1995 рр. більшість американців знали про ситуацію на Балканах, проте меншість сприймала її як важливу проблему для США.

Через місяць після введення режиму міжнародних санкцій щодо СРЮ в травні 1992 р. у США було проведено опитування громадської думки, під час якого з'ясувалося, що американці здебільшого підтримують ці заходи – «за» висловилося 75% опитаних, проти – 20%. Американці також вважали, що ці заходи мають втілюватися до повної зупинки «агресії Сербії» [12].

Отже, формування балканської політики адміністрації президента США Вільяма Клінтона в 1992–1993 рр. визначалося, перш за все, передвиборною кампанією 1992 р. та необхідністю коригування зовнішньополітичного курсу країни. Економічна рецесія в США на початку 90-х рр. ХХ ст. призвела до того, що основна увага претендентів на вищий пост у державі зосередилася

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

на внутрішніх проблемах, а зовнішньополітичні питання мали другорядний характер.

Під час передвиборних дебатів балканську проблему згадали лише одного разу [11]. Спочатку Дж. Буш-ст. та В. Клінтон займали майже однакові позиції щодо зовнішньополітичних питань. Проте пізніше В. Клінтон почав наголошувати на необхідності завдання ударів по позиціях Сербії, а також скасувати ембарго на постачання зброї боснійським мусульманам [9]. Невдовзі, під тиском європейських союзників, США відмовляються від ідеї авіаційних ударів. Нова адміністрації буде змушена далі розробляти зовнішньополітичну концепцію, яка невдовзі сформує основу офіційної позиції США щодо ситуації на Балканах.

Список використаних джерел

1. Bass W. The Triangle of Dayton. *Foreign Affairs*. 1998. September/October. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/1998-09-01/triangle-dayton#>
2. Christopher W. Cautious Diplomacy vs. Deadly Force October 6, 1992 – February 10, 1993. *Bulletin on Foreign Policy*, 1993. January. P. 76-91. <https://www.cambridge.org/core/journals/foreign-policy-bulletin/article/abs/ii-cautious-diplomacy-vs-deadly-force-october-6-1992-february-10-1993/6BC9CD393C6C337DAB08BC35F464F7E4>
3. Clinton W.J. American Foreign Policy and Democratic Ideal: Speech by Governor Clinton W.J. at the Pablo Theater in Milwaukee, Wisconsin. October 1, 1992. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/003043879390087S>
4. Democratic Party Platform. 1992. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/1992-democratic-party-platform>

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

5. Friedman F. Bosnia and Herzegovina. A Polity on the Brink. London; New York: Routledge, 2004. 208 p.

6. Goshko J.M. Bush Threatens Military Force if Serbs Attack Ethnic Albanians. *The Washington Post*. 1992. 29 December. URL:

<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1992/12/29/bush-threatens-military-force-if-serbs-attack-ethnic-albanians/ebca2f38-0d0a-4ce7-8918-b5c8be97fe58/>

7. Powell C.L. My American Journey. New York: Random House, 1995. 656 p.

8. Republican Party Platform of 1992. URL. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/republican-party-platform-1992>

9. Rosenthal A. Clinton Attacked on Foreign Policy. *New York Times*. 1992. 28 July. URL: <https://www.nytimes.com/1992/07/28/us/the-1992-campaign-the-republicans-clinton-attacked-on-foreign-policy.html>

10. Situation in Bosnia: Hearing before the Committee on armed services US Senate. 104d Congress, 1st session. December 1. 1994. Washington, 1995. URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.31210009972249&seq=10>

11. The First Clinton–Bush–Perot Presidential Debate (First Half of Debate). Commission on Presidential Debates. 1992. URL: www.debates.org/index.php?page=october-11-1992-first-half-debate-transcript

12. The New York Times. 1992. 21 June.

13. U.S. Department of State. 93/02/10. New Conference on Former Yugoslavia. Office of the Spokesman. 1993. URL: <http://dosfan.lib.uic.edu/ERC/briefing/dossec/1993/9302/930210dossec.html>

14. Wesley M. Casualties Of The New World Order: The Causes Of Failure Of UN Missions To Civil Wars. New York: Palgrave Macmillan, 1997. 211 p.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 327.7

Гордієнко Михайло,
кандидат політичних наук, доцент,
Яготинський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»,
м. Яготин, Київська обл., Україна

**ПРАКТИКИ НЕВИГЛАСТВА СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ
ПОЛІТИКИ США ЯК ВИКЛИК ДЕМОКРАТІЇ**

Встановлення відносин й налагодження зв'язків між державами та їхніми громадянами перебуває у фокусі уваги зовнішньої політики. Самодостатність держави в глобалізованому світі визначається її реакцією на внутрішні чи зовнішні подразники. Зовнішню політику треба розуміти як ієрархічно структуровану систему концептуальних пріоритетів, спираючись на які держава позиціонується у комунікації з іншими країнами, адекватно реагує на соціальні виклики з метою реалізації своїх національних інтересів. Втілення цього алгоритму на практиці підносить національну державу на рівень політичної суб'єктності. Однак сьогодні існує велика спокуса захищати національні інтереси не у площині об'єктивної реальності, а у форматі популізму, спотвореної інформації, ідеологічного догматизму тощо. Здавалося, що після Холодної війни цінності демократії, свободи слова, плюралізму взяли гору над авторитарними трендами і рухаються переможною ходою по світу. Але в умовах перенасиченості сучасного світу свободою, інформацією, технологіями починають проростати паростки імперського реваншизму. Ця тенденція характерна не в якомусь локальному середовищі, вона стверджується в геополітичних стратегіях глобальних гравців, зокрема, в політичній доктрині США.

Могутність американської нації визначається двома пріоритетними факторами: ціннісними ресурсами демократії й активною міжнародною комунікацією. Ключова сентенція національної ідеї США – Америка понад усе – є рушійною силою

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

її соціально-політичних перетворень і залишається актуальною й донині. За всіх часів США здійснює активну зовнішню політику відповідно до своїх національних інтересів, намагаючись підпорядкувати інші держави своєму впливові, нав'язати їм власні культурні цінності, економічні доміанти, ідеологічні пріоритети. **Стратегічна візія зовнішньої політики США** реалізується у напрямку становлення нового міжнародного порядку, що відповідав би **еталонним критеріям американоцентричної моделі світу**. Зовнішня політика Америки здійснюється переважно за допомогою дипломатії, а не воєнної сили. Хоча військова компонента залишається способом швидкого посилення ролі держави у вирішенні глобальних суперечностей. Саме силовий фактор може зупинити путінську агресію в Україні.

Витоки, принципи, масштаби і характер політичних стратегій Сполучених Штатів обумовлюються особливостями їх географічного положення, процесами соціальної еволюції та своєрідним історикогенетичним кодом, який детермінуються практикою демократичного врядування. У цьому дослідженні ми спробуємо виявити **кореляцію зовнішньої політики США з цінностями демократії**, шляхом порівняння політичних дій чинної влади Америки з класичними ідеями їх попередників. Треба сказати, що формування американського суспільства і його державних інституцій відбувалося в досить комфортних умовах геополітичного розташування, далеко від епіцентрів впливу потужних європейських країн. Штати захищені водними бар'єрами двох океанів, у них відсутні експансіоністські зазіхання з боку войовничих сусідів. На порядку денному політичного буття Сполучених Штатів майже ніколи гостро не стояло питання анексії своїх територій, захисту національного суверенітету, загрози поневолення державності чи асиміляції нації агресивними завойовниками. Наявність почуття безпеки і захищеності давало змогу американцям зосереджувати свої зусилля на примноженні власних ресурсів, зміцненню національної безпеки, нарощування економічного потенціалу, воєнної могутності й політичного впливу.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Основні ідеї і принципи зовнішньої політики Америки сягають корінням в самий початок її історії і залишаються актуальними й донині. Ритмічні процедури виборчих кампаній послідовно змінюють політичну силу – демократів, на іншу – республіканців. При цьому ліберально-демократична ідеологія лишалася незмінною. Однак прихід до влади Дональда Трампа та його соратників розхитують ідейні засади політичної системи США. Своїми популістськими і не завжди компетентними діями Д. Трамп відчутно дисонує в усталеному алгоритмі американської демократії. Наразі мова йде про зовнішній вектор політики чинного президента США. Нинішня адміністрація Трампа сповідує агресивну політику економічного меркантилізму, територіальних зазіхань, активної взаємодії із злочинною диктатурою кремля. **Точкою геополітичного дотику Трампа і путіна є поділ світу на сфери впливу.** Їхня позиція тотожна у таких речах, як активна ретрансляція неправдивої інформації, викривлення історичних фактів, спотворення реальних подій соціального буття відповідно до власних світоглядних стереотипів. Якщо імперська сутність путіна, виплекана тоталітарним минулим радянського монстра зрозуміла, то упереджений світогляд Трампа викликає здивування. Його постійне самозвеличення власної персони, артикуляція фейкових наративів, неадекватна оцінка політичних реалій дає підстави говорити про елементи політичного невігластва чинного лідера США та його адміністрації. Перебуваючи в цьому стані люди прагнуть залишитися в своєму вузькому світі ілюзій. Їх реакція на подразники не завжди об'єктивно рефлексована: ми їм про ідеї і цінності, а вони нам про ціни і тарифи. Тому знайти консенсус між цими антагонізмами досить складно.

Цей патологічний тренд сучасної соціальної динаміки потребує пильної уваги наукової спільноти і впливової політичної альтернативи. Ми вважаємо, що зовнішня політика сучасної Америки перебуває в координатах невігластва. Її точкою відліку стала резонансна промова віце-президента США Джей Ді Венса

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

виголошена на 61-й Конференції з безпеки в Мюнхені (14 лютого 2025 р.), в якій він розкритикував внутрішню політику більшості європейських держав за нібито придушення свободи слова (як приклади наводяться скасовані президентські вибори в Румунії або обмеження на протести проти абортів), за політику цензурування соцмереж та за потурання, як він висловився, «масової неконтрольованої міграції». Говорячи про проблеми Європи, Венс заявив, що загроза поразки демократичних інститутів зараз спостерігається якраз у Німеччині, де й відбувається конференція з безпеки. За словами Джей Ді Венса, придушення «альтернативних медіа», обмеження виборів і виключення всіх людей і партій, які вважаються у ФРН екстремістськими, здебільшого крайньо-правих, з політичного процесу – це найкращий шлях знищити демократію. Ця антиєвропейська риторика Венса суттєво коригує зовнішню політику США **від етосу свободи до практик невігластва**. У такий спосіб відбувається не піднесення величі Америки, а дискредитація її демократичних надбань.

Для того, щоб збагнути сутність зовнішньої політики США, зокрема стосовно Європи, треба з'ясувати позицію батьків-засновників американської держави. Їх політичні треки чітко артикулює французький державний діяч, історик та літератор Алексіс де Токвіль, теоретичні концепти якого базуються на власному досвіді комунікації в американському соціальному просторі. В класичній роботі «Про демократію в Америці» вчений стверджує: «Відомі двоє людей, які надали політиці американців певного напрямку, якого країна дотримується й сьогодні: перший – Вашингтон, другий – Джефферсон. У чудовому посланні, адресованому співвітчизникам, що ніби становило собою політичний заповіт цієї великої людини, Вашингтон писав: «Зав'язати торгівельні відносини із зарубіжними народами та налагодити якомога найменші політичні зв'язки між ними та нами – таким має бути правило нашої політики... Європа має свої інтереси, які зовсім не пов'язані з нашими або пов'язані з ними вельми опосередковано; вона часто-густо буває змушена

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

встрявати в конфлікти, що, природно, не мають жодного стосунку до нас; прив'язувати себе штучними путами до химерностей європейської політики, вступати до різноманітних дружніх та ворожих союзів, що сформувалися на її території, і брати участь у війнах, що виникають між ними, означало б діяти необережно. Ізольованість та віддаленість від Європи спонукають нас обрати інший шлях і дозволяють піти по цьому шляху. Якщо ми й надалі залишатимемося єдиним народом на чолі із сильним урядом, то недалекий той час, коли нам нічого й нікого буде боятися. Тоді ми зможемо поводитися так, щоб примусити поважати наш нейтралітет» [3, 191]. Ці алгоритми зовнішньої політики, сформульовані на зорі становлення американської незалежності першим президентом США Джорджем Вашингтоном, сьогодні бере на озброєння адміністрація Дональда Трампа, в радикальній формі їх інтерпретує й недолуго намагається практично реалізовувати. Експресивні дії Д. Трампа, що керується принципом – благо за будь-яку ціну, – **змінюють фундаментальні максими зовнішньої політики Америки**. Із статусу захисника ідеалів демократії, рівності та свободи вона трансформується у площину експансії примусу й сили.

Важливим етапом формування зовнішньої політики США стала виважена стратегія президента Томаса Джефферсона. Концептуальні засади його політичної діяльності артикулює Алексіс де Токвіль. Зокрема, вчений зауважує, що «Джефферсон пішов далі й запровадив у політику ще одне правило, яке проголошувало: «Американці ніколи не повинні просити в чужоземних націй переважних прав для себе, аби не бути зобов'язаними надавати аналогічні права іншим». Ці два принципи, очевидна справедливість яких дуже легко зробила їх набутком мас, украй спростили зовнішню політику Сполучених Штатів. Оскільки Союз не втручається в справи Європи, то він і не має спірних зовнішньополітичних інтересів... Перебуваючи внаслідок свого розташування та внаслідок власної волі поза пристрастями Старого Світу, Союз має змогу чи то пірнути в них,

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

чи то зберегти себе від них. Отже,... зовнішня політика Сполучених Штатів Америки найвищою мірою вичікувальна; її завдання полягає в тому, аби радше утримуватися від будь-якої діяльності, ніж діяти... Жодна притаманна демократії властивість не може бути корисною для зовнішньої політики. Навпаки, ця політика вимагає властивостей, яких демократія не має. Демократія сприяє зростанню внутрішніх ресурсів держави, поширення добробуту й розвиток суспільної свідомості, зміцнює пошану до закону в різних класах» [3, 192]. З цього випливає, що цінності демократії більше адаптовані до функціонування у внутрішньому середовищі політичної системи. На думку Токвіля **демократія схильна керуватися в політиці радше почуттями, ніж розумом**, вона не сприймає монархію, але тісно корелює з освіченою аристократією, що послідовна в діях і позбавлена безглузких пристрастей.

Логічним продовження політики Джефферсона було прийняття «доктрини Монро». В 1823 році 5-й президент США Джеймс Монро у своєму посланні до Конгресу зробив заяву про те, що Америка не повинна стати сферою впливу для Європи, і будь-які **спроби європейських держав колонізувати її території будуть сприйматися як ворожі дії**. Оскільки на той час Європейські держави здійснювали свою колонізаційну політику, то Америка активно стала на захист своїх інтересів. Вона засуджує колоніальну експансію на своєму континенті й посилює незалежність США від європейського впливу. Доктринальне визначення стратегії зовнішньої політики США, орієнтованої на захист національних інтересів і незалежності є свідченням зрілості держави. Також доктрина Монро дала поштовх до формування інших американських доктрин, таких як доктрина Рузвельта, Трумена, Рейгана, які посилили роль США в світі. Однак для країн Європи ця доктрина була виявом американського ізоляціонізму. Загалом **доктрина Монро створила нову парадигму світового порядку**, що заперечує колонізацію та інтервенцію.

Протягом багатьох десятиліть, аж до Другої світової війни, США не вельми впливали на розвиток політичних процесів в

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Європі. Але соціальні інстинкти американського гегемонізму, переконання у великому призначенні своєї нації давалися в знаки і спонукали до перманентного розширення свого впливу в світі. Масштабні війни завжди були далеко від американського континенту і не спричиняли їм втрат. Натомість це давало змогу удосконалювати військово озброєння й розвивати економічний потенціал. Тому сьогодні Сполучені Штати мають чималий арсенал надточних озброєнь для ефективного ведення безконтактних воїн. **Це посилює політичну суб'єктність Америки** та розширює її світову гегемонію.

Паралельно із зміцненням свого економічного потенціалу сьогодні Америка прагне розширювати свою присутність у світовому масштабі й контролювати важливі геополітичні плацдарми. **Для виконання цієї місії реанімуються імперські амбіції США.** Американський державний та політичний діяч З. Бжезінський у цьому контексті зауважує: «Демократичні ідеали, пов'язані з політичною традицією Америки, ще більше підсилюють те, що дехто сприймає як американський "культурний імперіалізм". У добу найбільшого поширення демократичної форми правління американський політичний досвід виступає в якості стандарту для змагання. [1, 26]. За логікою Бжезінського, індивідуальна самореалізація, – це право, дане від Бога. Людина, що прагне до особистого успіху розширює територію свободи і водночас створює багатство, що забезпечує соціальний прогрес.

Узагальнюючи вищесказане треба відзначити, що ключовий імператив зовнішньої політики США тісно пов'язаний з парадигмою демократії. У цьому дослідженні ми аргументуємо об'єктивну істину про те, що **якість демократії детермінує формат зовнішньої політики держави.** Ми вважаємо, що сучасна американська зовнішня політика має всі ознаки невігластва і трансформується у бік авторитарних й експансіоністських трендів, деформуючи демократичні цінності. Під впливом політичного популізму сьогодні набирає обертів **криза демократії, активно поширюються її фасадні, імітаційні**

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

фантоми. У сучасному глобалізованому світі намітилися тренди повернення до нового біполярного протистояння, один з полюсів якого – США – вже адаптують свою зовнішню політику до цього антагоністичного світу. Зважаючи на розширення ареалу розповсюдження ядерної зброї у планетарному масштабі, новітній біполярний антагонізм буде значно гіршим від попередньої «холодної війни». Ми переконані, що витoki глобальних загроз людства детермінуються **дефіцитом легітимної демократії**. Слушними в цьому контексті видаються ідеї П. Розанвалона, який вважає, що «сучасну демократію можна розглядати як політичну форму, яка увібрала в себе, пристосовує і розвиває численні історії свободи, емансипації й самостійності, на які багате життя людства. Це змушує нас по-новому поглянути на сам термін демократія. Попри те, що він тепер повсюдно ідентифікується з ідеєю політичного блага, і всі майже без винятку режими проголошують себе демократичними, її визначення залишається проблематичним... Звідси також і постійна складність із тим, як провести вододіл між демократією та її патологіями, оскільки окремі абсолютно протилежні режими теж подають себе як її палкі поборники. З цієї причини слово «демократія» весь час постає і як рішення, і як проблема» [2, 268–269]. Отже, вдосконалюючи демократію ми робимо політику легітимною, прогнозованою й раціонально рефлексованою.

Список використаних джерел:

1. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. Львів–Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
2. Розанвалон П. Демократична легітимність: безсторонність, рефлексивність, наближеність. ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. 287 с.
3. Токвіль, Алексіс де. Про демократію в Америці. Київ: ВД «Всесвіт», 1999. 590 с.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 327.8

Дерев'янюк Ігор,
кандидат історичних наук, доцент,
Державний університет «КАІ»
Київ, Україна

**ПОЛІТИЧНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ АСИМЕТРІЇ В
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ**

Сьогодні система міжнародних відносин характеризується складними та багатовимірними взаємодіями між державами, міжнародними організаціями. Одним із ключових аспектів цієї системи є **асиметрія**, яка виникає через нерівність у можливостях, впливу та доступі до ресурсів.

Асиметрію в міжнародних відносинах можна трактувати як явище, коли взаємодія між державами чи іншими суб'єктами міжнародної системи відбувається в умовах відсутності симетрії. Нерівність можливостей між державами створює умови для політичного домінування, економічного контролю та культурного впливу. Асиметрія як складне багатогранне явище, формується під впливом різноманітних політичних, військових, економічних та культурних факторів [7].

Фактори асиметрії міжнародних відносин – це рушійна сила, причини або умови, які створюють нерівність між державами або іншими суб'єктами міжнародних відносин. Вони є більш фундаментальними та часто існують незалежно від волі конкретних акторів.

Важливо зазначити, що одним із найбільш очевидних і ключових джерел асиметрії в міжнародних відносинах є різний рівень політичної влади між державами, який створює нерівні умови для реалізації їхніх інтересів та забезпечення безпеки. Ця нерівність визначає здатність країн впливати на глобальні процеси, приймати стратегічні рішення та формувати міжнародний порядок з огляду на власні інтереси. Тобто різний

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

рівень політичної влади між державами є однією з основних причин асиметрії в міжнародних відносинах [6].

Вирішальну роль у формуванні асиметричних відносин відіграють політичні фактори, створюючи ситуації, коли одна сторона суттєво домінує над іншою. Вони не лише створюють нерівність між різними учасниками міжнародної системи, закріплюють її, впливаючи на глобальний баланс сил, а й визначають, чому одні держави або актори мають більший вплив та можливості, ніж інші.

Політичні фактори є фундаментальними в процесі формування асиметрії міжнародних відносин, оскільки саме вони визначають структурні особливості міжнародної системи, що сприяють утворенню дисбалансів у силі та впливі.

Вивчення політичних факторів асиметрії є надзвичайно важливим у контексті глобалізації та трансформації системи міжнародних відносин. Основними політичними факторами, що зумовлюють таку асиметрію, є відмінності в політичному впливі та дипломатичних можливостях, нерівномірний розподіл влади в міжнародних організаціях, відмінності політичних режимів. Тож політичні фактори є основними детермінантами, які визначають рівень та характер асиметрії в міжнародному середовищі [3].

Одним із ключових політичних факторів формування асиметрії в міжнародних відносинах є відмінності в політичному впливі та дипломатичних можливостях, оскільки вони визначають, наскільки ефективно держави можуть реалізовувати свої інтереси на міжнародній арені, захищати свій суверенітет та формувати міжнародний порядок денний.

Політичний вплив держави залежить від її міжнародного статусу, військової могутності, економічного потенціалу, участі в міжнародних організаціях та альянсах, а також здатності ефективно використовувати дипломатичні інструменти. Водночас дипломатичні можливості відображають здатність держави взаємодіяти з іншими суб'єктами міжнародних відносин, формувати альянси, укладати вигідні угоди та впливати на глобальний порядок денний.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Асиметрія виникає через те, що одні держави мають значно більший політичний вплив та ширші дипломатичні можливості, ніж інші. США та Китай, будучи найбільшими потугами, здатні формувати міжнародні правила, диктувати свої умови співпраці, використовувати моделі жорсткого торгу на міжнародних переговорах. США, за допомогою дипломатії, можуть нав'язувати власне бачення виходу з глобальних і регіональних криз. Китай, зі свого боку, використовує дипломатичні та економічні важелі для розширення свого впливу через ініціативу «Один пояс, один шлях» [7].

Натомість менш впливові держави змушені або підлаштовуватися під умови, встановлені сильнішими акторами, або шукати підтримки через колективні механізми безпеки чи економічні альянси.

Політичний вплив і дипломатичні можливості є тісно взаємопов'язаними категоріями. Держава може мати розгалужену дипломатичну мережу, але без політичного впливу її зусилля не будуть мати належного ефекту. З іншого боку, наявність політичного впливу дозволяє розширювати дипломатичні можливості, використовуючи їх для просування власних інтересів.

Важливим політичним фактором, який формує асиметрію в міжнародних відносинах, є нерівномірний розподіл влади в міжнародних організаціях, який описує неоднакові можливості впливу всередині організації між її членами. Тобто це ситуація, коли різні держави або актори мають неоднакові можливості впливати на діяльність міжнародних організацій або брати участь у процесі ухвалення рішень. Цей фактор стосується нерівності між державами в межах міжнародних інституцій [3].

Існуюча система міжнародного управління, зокрема ООН, Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк, демонструє явну нерівність у розподілі влади. Міжнародні організації, створені переважно за участі великих держав є інструментом підтримки існуючої асиметрії. Структури ООН, МВФ або Світового банку часто функціонують на принципах, що

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

вигідні передусім великим державам, які мають постійне членство, більші квоти голосування та впливу на процеси прийняття рішень.

Ці держави мають привілейоване становище в міжнародних організаціях, що дозволяє їм диктувати умови або блокувати рішення, які суперечать їхнім інтересам. Найбільш показовим прикладом нерівності в ухваленні рішень є Рада Безпеки ООН. Постійні члени – США, Велика Британія, Франція, Китай та Росія – володіють правом вето, що дозволяє їм блокувати будь-які резолюції, навіть якщо їх підтримують інші країни. У 2022 році Росія неодноразово використовувала право вето для блокування рішень, які засуджували її агресію проти України. Це демонструє, як інституційна нерівність може перешкоджати міжнародному правосуддю та сприяти безкарності сильніших держав [2].

Отже, нерівномірний розподіл влади в міжнародних організаціях створює стійку політичну асиметрію, яка надає більшу владу обмеженій кількості держав. Все це підкреслює нерівність у механізмах ухвалення рішень та недосконалість існуючої системи міжнародного правопорядку.

Згідно з конструктивістським підходом, інститути не лише відображають баланс сил, а й формують правила та норми, які можуть бути упередженими на користь певних акторів [5].

Важливо підкреслити, що політичний вплив та дипломатичні можливості стосуються загальної здатності держави діяти на глобальному рівні, тоді як нерівномірний розподіл влади в міжнародних організаціях є конкретним аспектом асиметрії у межах інституцій.

Політичний вплив часто забезпечує доступ до привілейованої позиції в міжнародних організаціях. Водночас нерівномірний розподіл влади в організаціях підсилює глобальний політичний вплив держав, що свідчить про стійкий взаємозв'язок між цими факторами [3].

Важливу роль у формуванні політичної асиметрії відіграють політичні режими. Демократичні та авторитарні держави по-різному взаємодіють з міжнародними акторами, що створює

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

додаткові дисбаланси. Авторитарні режими часто використовують жорстку силу для досягнення зовнішньополітичних цілей, тоді як демократії віддають перевагу м'якій силі та дипломатії [4].

Тип політичного режиму суттєво впливає на характер міжнародних відносин. Демократичні держави зазвичай прагнуть вирішувати конфлікти через дипломатію та міжнародне право, тоді як авторитарні режими частіше вдаються до примусу та маніпуляцій.

Авторитарні країни, намагаючись посилити свій міжнародний вплив, використовують асиметричні методи: гібридні війни, кібернетичні атаки, економічний тиск, пропаганду. Такі методи покликані підривати стабільність інших держав та послаблювати їхню політичну єдність (втручання Росії у внутрішні справи інших країн, особливо в контексті дезінформаційних кампаній і підтримки антидемократичних рухів). Експорт авторитаризму стає важливим інструментом асиметричних відносин, який дозволяє сильнішим державам диктувати умови співпраці слабшим акторам [1].

Авторитарні режими зазвичай мають більшу владу всередині держави, що дозволяє їм швидше мобілізувати ресурси та приймати стратегічні рішення. Зокрема, Китай може реалізовувати глобальні проєкти, не стикаючись із внутрішньою опозицією, що забезпечує йому значні переваги у міжнародному середовищі. Проте відсутність демократичної легітимності робить їх більш вразливими до зовнішнього тиску та санкцій. Водночас демократичні країни часто мають обмеження через складні процедури ухвалення рішень та потребу узгодження політик із різними політичними силами [4].

Усі ці фактори взаємопов'язані та разом формують структуру глобального дисбалансу, який підтримується через міжнародні інститути та механізми політичного впливу.

Отже, політичні фактори – відмінності в політичному впливі та дипломатичних можливостях, нерівномірний розподіл влади в міжнародних організаціях, відмінності політичних режимів

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

відіграють визначальну роль у формуванні асиметрії в міжнародних відносинах. Різний рівень політичної влади між державами, геополітичне домінування, особливості політичних режимів, інституційна дискримінація – усе це сприяє утвердженню структурних нерівностей у міжнародній системі.

Асиметрія міжнародних відносин є складним феноменом, сформованим широким спектром політичних факторів, які створюють ситуації, коли менш потужні держави змушені підпорядковуватися правилам, встановленим сильнішими акторами. Розуміння цих факторів є критично важливим для розробки стратегії зовнішньої політики, особливо для країн, які прагнуть захистити свій суверенітет та посилити свій міжнародний вплив. Подолання цієї асиметрії потребує реформування міжнародних організацій, створення справедливих механізмів прийняття рішень та посилення ролі глобального Півдня.

Список використаних джерел:

1. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
2. Barnett M., & Finnemore, M. *Rules for the World: International Organizations in Global Politics*. Cornell University Press, 2004. 226 p.
3. Mearsheimer, J. J. *The Tragedy of Great Power Politics*. W. W. Norton & Company, 2001. 555 p.
4. Nye J. *Soft Power. The Means to Success in World Politics*. New York : Public Affairs, 2004. 328 p.
5. Wendt A. *Social Theory of International Politics*. Cambridge; New York; etc.: Cambridge University Press, 1999. 429 p.
6. Womack B. *China and Vietnam: The Politics of Asymmetry*. New York: Cambridge University Press, 2006. 281 p.
7. Womack B. *Asymmetry and International Relationships*. New York: Cambridge University Press, 2016. 220 p.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 339.9.

Костиря Інна,
доктор політичних наук, професор,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна;

**КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ КРИЗИ
СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Сучасні міжнародні відносини, як цілком очевидно, характеризуються своєю нестійкою структурою, постійними потрясіннями і протистояннями на різних рівнях між їх суб'єктами. При цьому ми спостерігаємо цей процес у всіх сферах міжнародного життя – не тільки в політиці, але й в економіці та культурі. Не може не зачіпати все це й культурну дипломатію.

Звісно, кризові ситуації в міжнародних стосунках – невід'ємний атрибут їх розвитку. І після встановлення Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин світ неодноразово стикався з ними (достатньо згадати відносини часів Берлінської кризи, Карибської кризи чи початку вторгнення СРСР до Афганістану). Як ми знаємо, кризові явища охоплюють міжнародні процеси постійно, створюючи напруження в усіх больових точках планети. Цій проблемі присвячено достатньо значну кількість наукових досліджень (можна згадати хоча б праці таких корифеїв міжнародної політики як З. Бжезінський та Г. Кіссінджер).

Наскільки сучасна криза в міжнародних відносинах буде глибокою і затяжною, не кажучи вже про можливість її руйнівного характеру, поки що важко говорити. Тим не менше в середовищі політологів вже здійснюється аналіз можливих її наслідків для всього світу. Проте очевидно, що в результаті цієї кризи сформується нова система міжнародних відносин. З огляду ж на це звернемо увагу на думку Андрія Мартинова, що «типологічною

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

ознакою формування нової системи міжнародних відносин також є суперечливий процес пошуку нової ідентичності багатьма народами, які здобули незалежність на уламках імперій. Взаємодіють та конкурують між собою тенденції, з одного боку, спрямовані до неімперіалістичної консолідації різних культур та етнічних ідентичностей під приводом соціокультурної глобалізації, а з іншого, до контрнаступу старих і нових культурних ідентичностей» [1, с. 238]. Відтак на чільне місце виходять питання зв'язків між різними культурами світу, перед якими постає завдання сформуванню власну політику щодо процесу формування міжнародної системи.

З огляду на проблемність сучасних міжнародних відносин обов'язково слід звертати увагу на всі можливі способи і засоби, які б змогли відвернути наростання кризи, її приглушення і зведення до мінімуму негативних наслідків. З нашої точки зору один з можливих позитивних впливів у цьому напрямі належить безпосередньо культурній дипломатії.

Скептицизм в теорії міжнародних відносин, звісно, зводить можливості культурної дипломатії до мінімальних впливів. Тим не менше, її відкидати і заперечувати було б дещо нерозсудливо. Скептичний підхід був би виправданий лише стосовно умов жорсткого протистояння держав і повної їх ізоляції одної від іншої. Проте в сучасних реаліях, які відображаються в глобалізаційних процесах і широких комунікаційних зв'язках по світу завдяки соціальним мережам, звісно культурна дипломатія має більш вагомий вплив. Саме тому і українське Міністерство закордонних справ покладається крім традиційної зовнішньополітичної діяльності ще й на проведення відповідних заходів у сфері культурної дипломатії.

Кризові явища, що поступово почали наростати у світі після 2014 року, стали особливо посилюватися від 2022 року та охоплювати все більше і більше суб'єктів: війна між Ізраїлем та ХАМАСом, падіння режиму Б. Асада в Сирії, зростання напруги навколо Тайваню, тарифні війни США тощо.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Яким би не було завершення існуючої сьогодні міжнародної кризи, значення культурної дипломатії передовсім полягає у трьох аспектах міжнародних відносин. Перший аспект пов'язаний безпосередньо із укріпленням стосунків із союзниками. Другий – у підтриманні стабільних відносин з нейтральними суб'єктами. Третій – у формуванні нових відносин вже у процесі створення нової системи міжнародних відносин.

На даному етапі міжнародної кризи для України найбільш важливими є перші відмічені нами аспекти. Саме вони і лежать в основі дипломатичної діяльності Міністерства закордонних справ України. Для цього були задіяні різноманітні підходи та формати. Наприклад, один із них, достатньо дієвий – це проведення щорічних Міжнародних форумів культурної дипломатії та заходів під назвою «Місяць культурної дипломатії». На них у першу чергу розглядаються питання з поточними викликами та можливостями в умовах глобальних змін, методи деколонізації культури та боротьба з розповсюдженням дезінформації [2].

Крім того, було створено цілий ряд інституцій, котрі безпосередньо займаються питаннями просування в міжнародному просторі українських інтересів шляхом широкого використання культурної дипломатії. Так, у 2015 році з'явилося Управління публічної дипломатії, пізніше перейменоване на Департамент комунікації і публічної дипломатії, у 2017 році – Український інститут та Український культурний фонд тощо.

Найважчим практичним моментом у сучасних міжнародних відносинах залишається просування ідей саме від України щодо можливостей урегулювання відносин в умовах кризових явищ. При цьому, для неї найбільш важливим є збереження власних пріоритетів у всіх сферах, у т.ч. в культурній. І тут не можна не погодитися з Міністром іноземних справ України Андрієм Сибігою, що «культурна дипломатія має ґрунтуватися на системному підході, а вся діяльність повинна бути об'єднана великою ідеєю. Ми маємо показувати всьому світу модерну Україну, яка перемагає російську агресію» [1].

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Таким чином, культурна дипломатія в умовах міжнародної кризи розвивається на основі державних інтересів і не може не розглядатися як один із дієвих інструментів міжнародної політики будь-якої держави. Особливо важливим інструментом вона залишається у питаннях співпраці між країнами-союзниками. При цьому важливо наголосити на укріпленні необхідних позицій в рамках демократичних режимів.

Список використаних джерел:

1. Андрій Сибіга на Міжнародному форумі культурної дипломатії окреслив нові підходи до просування української культури у світі. URL.: <https://mfa.gov.ua/news/andrij-sibiga-na-mizhnarodnomu-forumi-kulturnoyi-diplomatiyi-okresliv-novi-pidhodi-do-prosuvannya-ukrayinskoyi-kulturi-u-sviti>
2. Мартинов А. «Нова холодна війна» як прояв кризи постбіполярної системи міжнародних відносин. *Україна – Європа – світ*. 2016. Вип. 17. С. 237-244.
3. Міжнародний форум культурної дипломатії 2024. URL.: <https://ui.org.ua/sectors/projects/international-cultural-diplomacy-forum-2024/>

УДК 94:327(437.3+477)

Кравчук Олександр,
кандидат історичних наук, доцент,
Вінницький державний педагогічний
університет ім. М. Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна.

ІНСТРУМЕНТИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У МІЖДЕРЖАВНИХ ЗВ'ЯЗКАХ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Для досягнення зовнішньополітичних цілей держави застосовуються, серед інших, культурні зв'язки з країною

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

перебування, поширення в ній інформації про власну країну, надбання літератури, мистецтва тощо. В сучасній Україні цей аспект зовнішньої політики розглядається як культурна дипломатія, мета якої – зберегти національну культуру, обстоювати національно-культурну ідентичність у міжнародному співробітництві [10, с. 66]. В новітній історії української державності зазначені цілі почали реалізовуватись дипломатією УНР. Одним із прикладів цього була діяльність представників Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Чехословаччині у 1919 – 1923 рр.

Встановлені міждержавні відносини ЧСР і УНР хоч і не мали офіційного характеру, але стали першим у новітній історії відповідним досвідом чехів, словаків і українців. Прага фактично визнала українську державність. Юридичне визнання Чехословаччина пов'язувала з позицією Антанти на Паризькій мирній конференції. Проте, за винятком президента ЧСР Т. Г. Масарика та його близького оточення, чеська громадськість була мало інформована про Україну, розглядала її крізь призму русофільства, започаткованого у ХІХ ст. Це відзначено в одній із статей про українського дипломата і науковця О.-І. Бочковського: «Не була легка ця позиція (українська – Авт.) в Празі, що була ціла просикнута москвофільством і надіями на «єдину неділиму Росію». На український рух чехи звикли дивитися, як на щось зайве, що перішкоджає Росії бути сильною державою. Багато праці і такту політичного було треба, щоб паралізувати тодішні неприхильні до України настрої в Празі» [4, с. 2].

З метою ближчого знайомства громадськості ЧСР з УНР, популяризації відповідних знань, місія ініціювала низку заходів у контексті «культурного чехословацько-українського зближення» [6, с. 2]. Сучасна дослідниця І. Матяш відносить їх до «інструментарію публічної дипломатії та її складової частини – культурної дипломатії» [10, с. 78].

У повідомленні «За кордоном» («Нова Рада», 5 лютого 1919 р.) зауважувалось: «Українці в Празі. Прибувши в Прагу

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

українська місія на чолі з М. Славинським почала свою роботу широко. Урочисто одкрито діяльність товариства чесько-українського зближення. Поставлена на чергу справа федерування Чехії з Україною, викликав велике спочуття серед чехів через те, що Чехія заінтересована в економічних можливостях і багатствах України» [5]. Власне, щодо празької місії важливим було вже саме інформування чехословацької громадськості про Україну і її боротьбу за державність, чому, зокрема сприяв, за словами Г. Куценка, «великий жовто-блакитний прапор, що маяв на балконі [приміщення місії] одної з найжвавіших вулиць Праги ... » [9, с. 12].

Одним із перших заходів культурної дипломатії УНР було сприяння організації виступів Української республіканської капели під керівництвом О. Кошиця. Зокрема, місія УНР сприяла організації успішних концертів капели в різних містах ЧСР, що тривали від 11 травня до 18 липня 1919 р. Завданням капели «було ознайомлення чужинців з українською культурою – піснею і музикою та загалом пропаганда українського імени та нової держави в світі» [16, с. 2]. Як зауважував О. Пеленський, «Величезні й досі в Чехах нечувані успіхи Укр. Респ. Капелі викликали у чеської суспільности гарячі симпатії до нас і до українського народу й отворили нам двері до сердець усіх так, що ми побачили незвичайну і неожидану зміну в настроях чеського народу. Наша пісня зробила радикальний переворот у поглядах братів-Чехів на українську справу, бо зараз по надзвичайних і прихильних критиках в усіх часописах ріжних відтінків появлялись статті на політичні теми, в яких уже не можна було бачити такого запеклого русофільства, як на кілька тижнів перед тим. ... » [15, с. 15].

На підтримку Української республіканської капели празька місія УНР надала спочатку 40 тис. крон, а згодом – позичку 129 тис. крон [8, с. 71, 72; 12, с. 23]. Крім того, на честь капели дипломатична місія улаштувала в Празі великий раут, на якому були присутніми міністр громадських робіт Станек та багато чехословацьких парламентарів. «Українські промовці дякували

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Чехам за гостинність, та ті симпатії, якими вони дарували українських співаків підчас побуту їх у Празі» [17].

Важливою складовою нарощування української присутності в інформаційному просторі Чехословаччини стали публікації в чеській пресі інтерв'ю українських діячів та долучення представників України до відзначення важливих для країн перебування дат і подій» [10, с. 73]. Так, інтерв'ю з М. Славінським, головою надзвичайної дипломатичної місії УНР в ЧСР опублікували газети «České slovo» (25 березня 1919 р.), «Národní listy» (20 червня 1919 р.), «Československý denník» (16 жовтня 1919 р.) та з міністром закордонних справ УНР В. Темницьким «Večerní České slovo» (15 вересня 1919 р.), Головою Директорії УНР С. Петлюрою – «Tribuna» (3 березня 1921 р.). З нагоди святкування дня народження президента Т. Г. Масарика, що у ЧСР фактично відзначалось як державне свято, М. Славінський публікував у пресі вітальні телеграми, наприклад, у газетах «Venkov» (9 березня 1919 р.) і «Tribuna» (9 березня 1920 р.). Це ж робилось і з нагоди річниць проголошення ЧСР («Tribuna», 28 жовтня 1919 р., газета «Československá republika», 29 жовтня 1920 р.). 24 березня 1920 р. у Празі співробітники надзвичайної дипломатичної місії УНР у Чехословаччині поклали вінок із синьо-жовтою стрічкою й написом «Українці – великому чехові!» до пам'ятника Я. Гусу» [10, с. 73]. Вінок від місії УНР також було покладено 42 чехам – жертвам австрійських репресій, яких 24 квітня 1921 р. урочисто перепоховали на Ольшанському кладовищі у Празі [20, с. 16, 18]. У червні 1921 р. М. Славінський брав участь в організованому Українською академічною громадою святкуванні 100-річного ювілею з дня народження К. Гавлічека.

Українська дипломатія не втрачала можливості заявити про Україну шляхом участі у міжнародних науково-культурних форумах, що відбувалися в Празі, зокрема, на XVIII світовому конгресі вільної думки (вересень 1920 р.) та у XIII Міжнародному конгресі есперантистів (серпень 1921 р.) [18, арк. 50].

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Найвідомішими заходами щодо популяризації України серед чехів і словаків, боротьби українців за незалежність стало видання у Празі чеською мовою науково-популярної серії брошур під загальною назвою «Пізнаймо Україну». Вони «в ідеї своїй мали дати ... зачатки української енциклопедії для чужинців й давали відповіді на питання біжучого моменту» [3, с. 114]. Підготовкою книжок до друку займався В. Королів-Старий, якому вдалось налагодити у Празі роботу видавництва «Čas» («Час») [14, с. 145-146]. Серед видань серії у 1919 р. були брошури С. Дністрянського «Українці – Чехам», М. Грушевського «Україна і Росія», С. Смаль-Стоцького «Львів – серце Західної України» і «Перспективи взаємовідносин між Чехами та Україною», О.-І. Бочковського «З історії України та українського відродження», «Україна та українці», «Угорська Україна», М. Кордуби «Буковина», Д. Дорошенка «Міжнародна орієнтація українців за час війни та революції», чеських авторів – Я. Махала «Тарас Шевченко» і Я. Нечаса «Щире слово про стосунки між чехами та українцями». У 1920 р. побачили світ такі видання серії, як праця «Петроградська академія наук про українську мову», у якій також було поміщено статтю О. Саліковського «Долі української мови». М. Славінський повідомляв міністерство закордонних справ УНР, що було видано «більш як 20 брошур і публікацій в накладі біля 60. 000 примірників» [19, арк. 11].

Поза серією «Пізнаймо Україну», зокрема, була надрукована брошура В. Королева-Старого «Український Народний Герой Симон Петлюра», перекладена на французьку, англійську, італійську, сербо-хорватську мови [14, с. 145-146]. У 1920 р. побачила світ брошура З. Неєдли «Українська республіканська капела». Також співробітник місії О.-І. Бочковський у віденському українському виданні «Воля» вмістив статті «Т. Г. Масарик» і «Масарик про Україну» відповідно у квітні – травні 1920 і серпні 1921 рр. [2; 1]. Остання з них завершувалась такими словами: «Можна з певністю передбачати, що коли б на Україні внутрішні відносини упорядкувалися після природного занепаду большевизму, і українська держава з'організувалася на певних

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

демократичних та європейських засадах, то і Чехословацька Республіка і її Президент очевидно визнали б повну її самостійність».

Загальний тираж опублікованих за допомогою місії в ЧСР брошур налічував приблизно 100 тис. примірників [9, с. 12].

Також для подальшого знайомства громадськості ЧСР з Україною у серпні 1919 р. в Празі створено Український клуб. Він, зокрема, «заснував школу української мови для Чехів» [3, с. 115]. У зв'язку з цим відзначимо видання у 1919 р. В. Королівим-Старим першого розмовника для чехів – «Українсько-чеські розмови» [14, с. 107]. Його дружина у 1920 р. опублікувала в Празі перший невеликий чесько-український словник [7].

У жовтні – грудні 1920 р., за допомогою чеського просвітнього союзу та Гусової школи для вищої освіти та виховання народу, місія влаштувала цикл публічних лекцій про Україну. Також місія запропонувала для понад 100 бібліотек просвітнього союзу «повні комплекти пропагандійної і інформаційної літератури про Україну», виданих чеською мовою [11, с. 294-295]. Вона планувала надрукувати згадані публічні лекції під назвою «Чехи про Україну», на що просила владу УНР виділити кошти [19, арк. 11-11 зв.]. Також у 1921 р. місія працювала над виданням представницького характеру про боротьбу за українську державність – «Синьо-Жовтої книги» [13, с. 15]. Ці плани не було втілено з причини відсутності фінансів.

Отже, представництво УНР в своїй діяльності у Чехословаччині у 1919-1923 рр. широко використовувало можливості культурного простору. Зокрема, важливе місце надавалось інформаційно-пресовій сфері. Чехословацька громадськість була ознайомлена з історією, державними прагненнями України, найважливішими особливостями її економічного і культурного життя. Завдяки ознайомленню з українським питанням, празькі політики вагомо підтримали культурно-освітнє і наукове життя українських емігрантів у

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

міжвоєнній Чехословаччині. Підґрунтя цієї допомоги фактично підготувала культурна дипломатія УНР в Чехословаччині.

Список використаних джерел:

1. Бочковський І. Масарик про Україну. *Воля. Відень, 1921. Ч. 3-5. 20 серпня.*
2. Бочковський І. О. Т. Г. Масарик. *Воля. Відень, 1920. Т. 2. Ч. 2.17 квітня; Т. 2. Ч. 3. 24 квітня; Т. 2. Ч. 6. 29 травня.*
3. В. С. Культурно–пропагандистська українська робота у Празі. *Воля. Відень, 1919. Т. 4. Ч. 3.*
4. Друг. Ольгерд Бочковський. *Свобода. 1939. Ч. 287. 11 грудня.*
5. За кордоном. *Нова Рада. 1919. № 26. 5 лютого.*
6. Зленко П. Українські пам'ятники й пам'ятні для українців місця в Чехословаччині. IV. «Шержикова 4». *Український тиждень. Прага, 1934. Ч. 33-34. 13 серпня.*
7. Кешенковий чесько-український словник. Упорядкувала Н. Ковалевська-Королева. Прага: «Всесвіт», 1920.
8. Кошиць О. З піснею через світ. Київ: Рада, 1998.
9. Кущенко Гр. Листи з Чехословаччини. *Тризуб. 1926. Ч. 18. 14 лютого.*
10. Матяш І. Українська дипломатична служба 1917-1921 рр.: формування інструментарію публічної й культурної дипломатії. *Український історичний журнал. 2021. № 4.*
11. М-ській Н. Лист з Праги. Чеський цикл викладів про Україну. *Воля, Відень, 1920. Т. 4. Ч. 6. 6 листопада.*
12. Наріжний С. Українська еміграція. Прага: Knihtisk, 1942.
13. Очеретяний В., Ніколіна І. Міжнародно-інформаційна діяльність дипломатичної місії УНР у Празі 1921-1923 рр. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія. Вінниця, 2019. Вип. 29.*
14. Пеленська О. Україна поза Україною: Енциклопедичний словник мистецького, культурного і громадського життя української еміграції в міжвоєнній Чехословаччині (1919-1939). Прага: Národní knihovna České republiky-Slovanská knihovna, 2019.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

15. Пеленський О. Світова концертна подорож Української республіканської капелі. Спомини сучасника. Львів: Накладом автора; З друкарні НТШ, 1933.

16. Січинський В. Українська республіканська капеля (1). *Свобода*. 1954. Ч. 43. 5 березня.

17. Український равт в Празі. *Воля*. Відень, 1919. Ч. 1. Червень.

18. ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 73.

19. ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 271.

20. Як Чехи вшанували пам'ять своїх народних героїв. *Чорногора*. Відень, 1921. Т. I. Ч. 2.

УДК 327.008

Ластовський Валерій,
доктор історичних наук, професор,
кафедра міжнародних відносин
Київський національний університет
культури і мистецтв
м. Київ, Україна

**АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Академічна культура – порівняно новий предмет для досліджень в Україні. На неї почали активно звертати свою увагу і аналізувати науковці лише в останнє десятиліття, після революційних процесів 2013-2014 років. До цього якщо вона й перебувала в полі зору дослідників, то лише в їх небагатьох публікаціях. Прорив у цьому напрямі пов'язаний безпосередньо із початком процесу активного входження України до європейського загального простору, в т.ч. у освітній сфері (звісно, перші кроки у цьому напрямі були зроблені ще після 2005 року, коли Україна

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

приєдналася до Болонського процесу на основі Болонської декларації 1999 року).

Розуміння академічної культури в різних наукових тлумаченнях може, звісно бути різним. Наприклад, український вчений, доктор філософських наук, Григорій Хоружий (1947-2018) пропонував розуміти академічну культуру як сукупність способів і методів діяльності університетської спільноти, її системну інтегровану якість, що відбиває досягнутий рівень розвитку. На його думку, академічну культуру можна розглядати як сукупність соціальних норм і цінностей, що генетично не успадковуються, а сформувались історично і притаманні конкретній суспільній системі [3].

Разом з тим, не можна не відмітити, що академічна культура є соціальним явищем і феноменом у загальнопланетарному форматі, а не лише якоїсь окремої соціальної спільноти. Основа для його існування – це безумовно університети. А на сьогодні їх нараховується за даними Міжнародної асоціації університетів не менше 18 400 [2]. І їх кількість, очевидно в загальносвітовому масштабі, все ж таки, буде зростати. Цьому сприяють у першу чергу процеси глобалізації, пов'язані із розширенням та поглибленням економічних і соціальних відносин між державами.

Академічна культура виникла передовсім в університетському середовищі. Як правило, і небезпідставно, її розвиток пов'язується із двома регіонами – Європою та Північною Америкою. Та не можна забувати і своєрідність розвитку вищої освіти в країнах арабсько-мусульманського світу.

Якщо від початків університетської освіти в Європі у ХІ столітті вона розвивалася переважно як елітарна форма знань, то від середини ХХ століття – вже як масова. З того часу і «мала наука» (що функціонувала майже виключно в рамках університетів) перетворилася на «велику науку» (що стала частиною економічних та соціальних систем на регіональному та світовому рівні). Відтак «велика наука» університетів стає частиною глобалізаційних процесів. Цьому сприяє ще й

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

формування нової системи міжнародних відносин – Ялтинсько-Потсдамської.

В наукових поглядах глобалізація розуміється як «процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції (згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур у межах регіону, країн, світу) й уніфікації (приведення до однаковості, єдиної форми чи системи)» [1]. Звісно, є й інші визначення цього поняття. Проте в цілому всі вони зводяться до інтеграційних процесів на всіх рівнях між різними державами і суспільствами.

Вважається, що суб'єктами глобалізації у першу чергу виступають певні політичні, економічні, фінансові та інші структури, що мають на меті поєднати відповідні процеси на різних континентах, між різними політичними структурами, у т.ч. в різних культурних і соціальних умовах.

Університети в цих глобалізаційних процесах, як на нашу думку, відіграють провідну роль. Адже саме вони, по-перше, виступають основними центрами, в яких формуються теоретичні знання та перші практичні навички у відповідних сферах; по-друге, саме вони багато в чому формують нові підходи до розвитку технологій та інновацій; по-третє, саме вони ще й поширюють отримані наукові результати через їх оприлюднення у відповідних виданнях тощо.

Результатом розвитку університетської освіти стало її поширення на всіх континентах. Ще від XIX ст. університети перестали бути досягненням виключно європейським та північноамериканським. Водночас разом із поширенням університетів у світових масштабах так само світового поширення набула й академічна культура.

Поширення у світі академічної культури разом з університетською освітою сприяло й поширенню пов'язаних з нею академічних принципів та цінностей. Серед них – академічна свобода, університетська автономія, моральність, академічна мобільність, студентоцентризм тощо. Те ж саме стосується і

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

багатьох інших елементів, які є складовими частинами академічної культури. Їх втілення в тій чи іншій формі вже в місцевих умовах і з місцевими особливостями сприяло створенню єдиного університетського академічного простору з відповідними стандартами щодо навчання та здійснення наукової діяльності.

Важливо відзначити, що більш ефективно академічна культура поширюється і розвивається тільки в країнах, що мають демократичний режим, а в державах з антидемократичним режимом вона є обмеженою, що зумовлюється тими рамками, які визначаються їх жорстким контролем за внутрішніми процесами.

Таким чином, академічна культура і єдиний університетський простір є невід'ємною частиною глобальних процесів у всіх сферах життя. Разом з тим вони є основою (а не наслідком чи похідним результатом) для створення глобальних проєктів.

Список використаних джерел:

1. Дем'яненко Б. Глобалізація. *Велика українська енциклопедія*. URL.: <https://vue.gov.ua/Глобалізація>
2. Світовий рейтинг університетів 2024. URL.: <https://dniokh.gov.ua/?p=70054>
3. Хоружий Г. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. Тернопіль: Богдан, 2012, 320 с.

УДК 94:[327:502.17](477)''1913/2025''

Маліновська Анна,
Вінницький державний педагогічний
університет ім. М. Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та країнами-партнерами у сфері охорони довкілля. Станом на

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

сьогодні наша держава є учасником Паризької угоди та виконує свої зобов'язання щодо скорочення викидів парникових газів. Країна активно працює над впровадженням відновлюваних джерел енергії та підвищенням енергоефективності. У рамках Угоди про асоціацію з ЄС, Україна гармонізує своє екологічне законодавство з європейськими стандартами. Це включає управління відходами, охорону водних ресурсів та збереження біорізноманіття. Також реалізує екологічні проекти за підтримки Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку та інших організацій. Ці проекти спрямовані на модернізацію інфраструктури та зменшення негативного впливу на довкілля. Україна бере участь у програмах з охорони Чорного моря та інших транскордонних екосистем, співпрацюючи з сусідніми країнами для збереження спільних природних ресурсів. Наші науковці та освітні заклади співпрацюють з міжнародними партнерами для дослідження змін клімату, збереження біорізноманіття та розвитку екологічної освіти. Ці зусилля підкреслюють прагнення України до сталого розвитку та інтеграції в глобальну екологічну спільноту.

Держава бере участь у міжнародному співробітництві в галузі охорони навколишнього природного середовища на державному і громадському рівнях відповідно до законодавства України та міжнародного права.

Україна проводить низку заходів для посилення та розвитку міжнародної співпраці у сфері захисту навколишнього середовища. Це включає спільну роботу з іншими країнами, а також активну участь у природоохоронній діяльності ООН та організацій, що входять до її системи, поряд з іншими міжнародними урядовими та неурядовими структурами.

Міжнародне співробітництво у сфері охорони довкілля розпочалося ще у 1913 році на Першій природоохоронній конференції в Берні та продовжилось до 1972 року, коли відбулася Стокгольмська конференція ООН з питань навколишнього середовища. Саме на цій конференції була ухвалена

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Стокгольмська декларація, що стала важливим кроком у розвитку міжнародного екологічного права. Окрім цього, було прийнято низку ключових документів, зокрема Декларацію з 27 принципами екологічно відповідальної поведінки держав і Програму дій, що визначили основні напрями глобальної екологічної політики [5, 376-377].

Зі здобуттям незалежності Україна стала активним учасником міжнародної діяльності в галузі охорони довкілля. Важливу роль у сфері захисту навколишнього середовища відіграє Організація Об'єднаних Націй (ООН), яка втілює у життя спільні міжнародні ініціативи, сприяє співпраці між країнами світу та допомагає вирішувати національні екологічні проблеми [2, 59]. Всесвітня конференція ООН з питань довкілля та розвитку, яка відбулася 3–14 червня 1992 року в Ріо-де-Жанейро (Бразилія) й стала ключовою подією в історії міжнародної екологічної політики. Вона зібрала лідерів понад 170 країн, включно з представниками України. Основною метою конференції було розроблення стратегії сталого розвитку — такого, що збалансовує економічний розвиток, соціальні потреби та охорону довкілля. Основні документи, ухвалені на конференції: «Порядок денний на XXI століття» (Agenda 21) та Конвенція про біологічне різноманіття (Convention on Biological Diversity, CBD). Україна ратифікувала Конвенцію 29 листопада 1994 року. Саміт 1992 року став основою сучасної екологічної політики. Він заклав принципи сталого розвитку, які й сьогодні визначають міжнародні екологічні ініціативи. Для України це стало важливим кроком до інтеграції у світову систему охорони природи. Відтоді країна розробляє власні стратегії для збереження довкілля, зокрема впроваджує природоохоронні закони, створює заповідні території та бере участь у міжнародних екологічних програмах.

Україна визначає одним із головних напрямів своєї зовнішньої політики інтеграцію до європейських та євроатлантичних структур, а також активну взаємодію в багатосторонніх міжнародних форматах на глобальному та регіональному рівнях [5, 377].

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

У 1995 році в місті Севільї (Іспанія) ЮНЕСКО внесла зміни до формування Світової мережі біосферних резерватів, започаткованої в межах програми «Людина і біосфера» у 1974 році. Важливим результатом стало ухвалення Севільської стратегії розвитку біосферних резерватів, яка, окрім традиційних завдань із збереження біорізноманіття та екологічного моніторингу, закріпила ще одну ключову функцію – сприяння сталому соціально-економічному розвитку територій.

За рішенням ЮНЕСКО в Україні біосферний статус отримали кілька природоохоронних територій, зокрема: Чорноморський, Асканія-Нова та Карпатський біосферні заповідники, Дунайський біосферний заповідник у складі транскордонного українсько-румунського резервату «Дельта Дунаю», Ужанський національний природний парк разом із Надсянським регіональним ландшафтним парком, які входять до українсько-польсько-словацького біосферного резервату «Східні Карпати», а також Шацький національний природний парк [3, 36].

Україна відіграє активну роль у впровадженні Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, ухваленої на конференції міністрів охорони довкілля європейських країн у 1995 році в Софії. Одним із ключових завдань цієї стратегії є розвиток екологічної мережі, яка слугує механізмом захисту природної спадщини Європи.

Ця мережа має два основні напрями: по-перше, створення єдиної, комплексної системи для збереження, відновлення та покращення природних ресурсів у межах усього континенту, а по-друге – координацію зусиль на національному та міжнародному рівнях для ефективного збереження довкілля [3, 37].

Київський протокол, підписаний у 1997 році в японському місті Кіото, є одним із ключових міжнародних документів у сфері боротьби зі зміною клімату. Він є доповненням до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та встановлює зобов'язання для розвинених країн щодо скорочення викидів парникових газів, що сприяють глобальному потеплінню. Україна приєдналася до

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Киотського протоколу в лютому 2004 року, ставши 121-ю країною, яка взяла на себе зобов'язання щодо обмеження викидів. Це рішення відповідало міжнародним екологічним стандартам і сприяло інтеграції України у світові механізми боротьби зі зміною клімату [4].

Ратифікація Киотського протоколу принесла Україні низку переваг. По-перше, вона відкрила можливості для участі у міжнародних проєктах із залученням іноземних інвестицій у сфері екології та енергетики. По-друге, Україна отримала можливість продавати надлишкові квоти на викиди парникових газів, що забезпечило додаткові доходи до державного бюджету. По-третє, участь у механізмах торгівлі квотами дозволила Україні активніше взаємодіяти з міжнародними фінансовими ринками, зокрема в сегменті екологічних деривативів. Нарешті, реалізація положень протоколу сприяла розв'язанню енергетичних та екологічних проблем, стимулюючи розвиток відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності та модернізацію промисловості. Таким чином, ратифікація Киотського протоколу стала важливим кроком для України у напрямку міжнародного співробітництва з питань захисту довкілля та боротьби зі змінами клімату [4].

Восени 2000 р. Верховною Радою України була затверджена Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України до 2015 року. Метою програми було збільшення площі земель країни з природними ландшафтами до рівня, що є достатнім для збереження їх різноманіття та формування їх територіально єдиної системи, яка забезпечувала збереження природних екосистем, видів тваринного і рослинного світу. Національна екологічна мережа була інтегрованою до Всеєвропейської екологічної мережі та виконувала функції щодо збереження біологічного різноманіття. Програмою передбачалося майже вдвічі збільшити відсоток охоронних територій та об'єктів природно-заповідного фонду України [3, 37]. Після завершення дії цієї програми у 2015 році, розвиток екологічної мережі продовжується в рамках інших стратегічних документів. Зокрема, Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

екологічної політики України на період до 2030 року» передбачає створення умов для подальшого розвитку екологічної мережі та ефективного управління територіями природно-заповідного фонду.

Основні стратегічні напрями української моделі сталого розвитку знайшли своє відображення в офіційній позиції країни, представленій на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі у 2002 році. На цьому міжнародному форумі українська делегація наголосила на готовності держави активно сприяти створенню сталого майбутнього у співпраці з глобальною спільнотою. Перші кроки у цьому напрямку вже було зроблено. Зокрема, Україна оголосила про ініціативу екологічного партнерства «Схід-Захід». Ця ініціатива спрямована на спільне вирішення транскордонних екологічних проблем країнами Європейського Союзу (ЄС) та 12 державами Східної Європи, Кавказу і Центральної Азії [1, 17].

Ще одним важливим партнерським проектом для України стала ініціатива ЄС «Вода для життя». Ця програма передбачає співробітництво між ЄС та країнами Східної Європи з метою забезпечення доступу до чистої води, покращення управління водними ресурсами та зменшення екологічного впливу забруднення. У такий спосіб, участь України у міжнародних екологічних ініціативах демонструє її прагнення до сталого розвитку, розширення міжнародного співробітництва та активного впровадження екологічно відповідальної політики.

Україна є членом кількох провідних міжнародних організацій, які займаються питаннями охорони довкілля: ЮНЕП (UNEP, Програма ООН з навколишнього середовища) – координує екологічну діяльність ООН, сприяє сталому розвитку та допомагає країнам у вирішенні екологічних проблем; ЮНЕСКО (UNESCO, Організація ООН з питань освіти, науки і культури) – займається не лише збереженням культурної спадщини, а й реалізовує програми з екологічної освіти та охорони природних територій; Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН, UNECE) –

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Україна бере участь у діяльності її Комітету з екологічної політики, який координує співпрацю країн Європи у сфері захисту довкілля.

Міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища Україна здійснює на трьох рівнях: світовому (глобальному); європейському та регіональному. Щодо співробітництва на європейському рівні з ЄС треба зазначити, що Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС» визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в ЄС. Цей механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування [5, 380].

Об'єктом міжнародного співробітництва у сфері екології є не лише навколишнє середовище в межах національної юрисдикції, а й міжнародно-правовий природний простір, що охоплює всю Землю. Головна мета такого співробітництва – збереження глобальної екологічної рівноваги.

Україна підписала спеціальні угоди (меморандуми) про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища між Урядом України та урядами ряду держав: Республіки Грузія, Сполучених Штатів Америки, Федеративної Республіки Німеччина. Діють також угоди, підписані між урядами Японії і Французької Республіки [5, 387].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що Україна активно долучається до міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього середовища. Вона бере участь у глобальних екологічних ініціативах, імплементує міжнародні екологічні стандарти та реалізує національні програми, спрямовані на підвищення екологічної безпеки. Окрему увагу держава приділяє раціональному використанню природних ресурсів, впровадженню принципів сталого розвитку та зменшенню негативного впливу людської діяльності на довкілля. Таким чином, Україна не лише

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

підтримує міжнародні екологічні зусилля, а й вносить власний внесок у збереження природної рівноваги на глобальному рівні.

Список використаних джерел:

1. Андрєєва М.М. Екологічно орієнтовані інвестиції: вибір рішень та управління. *Монографія*. Одеса: ІПРЕЕІ НАН України, 2006, 536 с.
2. Васюта О.А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального розвитку. *Монографія*. Тернопіль: Гал Друк, 2001, 600 с.
3. Гродзинський М.Д., Стеценко М.П. Заповідна справа в Україні. *Навчальний посібник*. Київ, 2003, 306 с.
4. Туниця Т.Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст. Київ: Знання, 2006, 300 с.
5. Шумило І.А., Шумило О.М. Екологічне право України. *Навчальний посібник. Розділ 8. Міжнародно-правова охорона довкілля*. Харків, 2017, С. 377-393.

УДК 94:327(437)''1939/1945'': 929Бенеш

Мельничук Олег,
доктор історичних наук, професор,
Вінницький державний педагогічний
університет ім. М. Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

**ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ЗА
СПОГАДАМИ ЕДВАРДА БЕНЕША**

Едвард Бенеш – видатний чеський політик і державний діяч, один із основоположників чехословацької незалежності. Протягом 1918–1935 років він обіймав посаду міністра закордонних справ, а в 1935–1938 та 1945–1948 роках був президентом Чехословацької

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

республіки. Бенеш також є автором спогадів, перше видання яких вийшло за його життя. У 2007 році ці спогади були перевидані у трьох томах: том 1 – «Мюнхенські дні» [1], том 2 – «Від Мюнхена до нової війни і нової перемоги» [2], том 3 – «Документи» [3]. На жаль, ці твори досі не перекладені українською мовою.

Другий том спогадів присвячений подіям Другої світової війни, в ньому Бенеш описує свою діяльність під час еміграції перед війною і в її період, а також аналізує роботу чехословацького уряду в еміграції на міжнародній арені.

Аналізуючи окупацію Чехословаччини Німеччиною в березні 1939 року, Бенеш різко засуджує «ганебну політичну поведінку» тодішнього чехословацького керівництва та звинувачує Й. Тисо і його оточення в «зрадницькому вчинку» та «підлому ударі в спину власного народу». Також він критично оцінює діяльність чехословацьких дипломатів, які, на його думку, не доклали достатніх зусиль для дипломатичного вирішення конфлікту. До того ж, Бенеш вважає гарантії, які західні держави надали Чехословаччині під час Мюнхенської угоди, нічим іншим як марними. Він звинувачує західні країни в потуранні агресору, що призвело до їхньої нездатності вчасно оцінити небезпеку нацизму і підготуватися до майбутньої війни [2, с.11].

Основним завданням, яке Е. Бенеш поставив перед собою після виїзду в еміграцію, було створення уряду Чехословаччини в екзилі. Після тривалих переговорів з французьким урядом, йому вдалося домогтися створення Паризького чехословацького національного комітету, який був офіційно визнаний Францією 17 листопада, а Великобританією – 20 грудня 1939 року. Штаб-квартира комітету була заснована в Пенсільванії [2, с.35]. До падіння Франції в червні 1940 року, незважаючи на складні умови, комітет досягнув певних результатів, серед яких організація першої чехословацької дивізії у Франції. Після капітуляції Франції було зроблено значні зусилля, щоб перевести уцілілі чехословацькі війська до Великобританії [2, с.37].

З початком німецького вторгнення в Норвегію, Бенеш ініціював переговори щодо створення чехословацького уряду на

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

британській території через розширення складу Національного комітету. Переведення чехословацьких військових підрозділів до Великобританії значно зміцнило позиції чехословацької сторони. В результаті, у листі від 18 липня 1940 року лорд Галіфакс підтвердив визнання чехословацького уряду, в складі якого були: Едвард Бенеш, другий Президент Чехословацької Республіки; прем'єр-міністр Ян Шрабек та 11 членів уряду (зокрема 8 чехів і 5 словаків). Офіційне підтвердження було зроблено Вінстоном Черчілем у Палаті громад 23 липня 1940 року.

Чехословацька державна рада, яка виконувала функції тимчасового парламенту, мала складатися з представників основних політичних і суспільних течій Чехословаччини та діяти як дорадчий і контрольний орган. Її діяльність і компетенція визначалися спеціальним указом Президента, узгодженим з урядом [2, с.39]. 24 липня 1940 року Е. Бенеш передав перше політичне послання на батьківщину, у якому підтвердив міжнародний статус Чехословацької республіки та закликав до боротьби з нацизмом до остаточної перемоги.

25 жовтня 1940 року був підписаний договір між Яном Масариком та лордом Галіфаксом, що визначав правовий статус чехословацької армії, її технічну організацію, взаємодію з британськими військами і фінансування. Документ також встановлював порядок розпорядження чехословацьким золотом, яке знаходилося в британському банку. Це угода окреслювала основні напрямки співпраці між Великобританією і Чехословаччиною в підготовці до відновлення економіки республіки після закінчення війни [2, с.43].

Однією з головних проблем, з якими зіткнувся чехословацький уряд у вигнанні, став кризовий стан армії, переведеної з Франції до Великобританії. Це стосувалося як морального стану солдатів і офіцерів, так і труднощів з фінансуванням. Всі ці питання вдалося вирішити лише в 1942–1943 роках. Окрім того, було зроблено багато зусиль для формування уряду односторонців, оскільки внутрішні суперечності і

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

конфлікти серед членів уряду негативно впливали на його ефективність [2, с.44].

Одним із завдань закордонних поїздок Е. Бенеша було отримання підтримки від провідних західних держав для скасування мюнхенських угод. Однак це завдання виявилось непротимим, оскільки в багатьох країнах при владі залишалися політики, причетні до укладення цих угод. Додатково, невизначеність у ставленні західних країн до Радянського Союзу, який також був порушений Мюнхенським диктатом, ускладнювала ситуацію. Тому боротьба за публічне і юридичне скасування угоди була дуже складною, навіть коли після німецької агресії з'явилися нові політичні та юридичні підстави для цього. Бенешу вдалося переконати союзників, що Мюнхенська угода була укладена під тиском і з порушенням чехословацької конституції, а також через насильницьке захоплення Чехословаччини у березні 1939 року. У переговорах із Молотовим Е. Бенеш домогся визнання Радянським Союзом Чехословаччини в її домюнхенських кордонах. Пізніше таке ж визнання було отримано від Великобританії. Офіційний обмін угодами відбувся в червні-липні 1942 року [2, с.70]. Однак лише 8 червня 1944 року офіційні домовленості були підписані з Францією, яку представляв Шарль де Голль – очільник уряду у вигнанні [2, с.82].

Після юридичного скасування Мюнхенської угоди виникла необхідність вирішення питання чеських німців, які підтримували нацистську політику на окупованих територіях. З самого початку Е. Бенеш почав переговори з представниками різних німецьких демократичних партій, що знаходилися в еміграції. Ці зустрічі та переговори ставали все більш конкретними із наближенням поразки нацистів. Протягом 1942–1943 років Бенеш провів бесіди з Рузвельтом, Сталіним і Молотовим, які підтримали пропозицію про виселення німців з чехословацьких земель до Німеччини. Остаточо це питання було вирішено на Потсдамській конференції та реалізовано в 1945–1946 роках під контролем США [2, с.80].

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Під час підготовки післявоєнного устрою Чехословаччини Бенеш прагнув отримати підтримку Радянського Союзу. Для цього 12 грудня 1943 року був підписаний попередньо узгоджений договір про дружбу, взаємну допомогу та післявоєнне співробітництво між Чехословаччиною і СРСР. Цей договір, укладений на 20 років з автоматичним пролонгуванням, передбачав постійну захищеність від можливого нового сплеску пангерманізму та гарантував непорушність кордонів між Чехословаччиною, Польщею та СРСР. Перед укладенням договору Бенеш провів переговори зі Сталіним, Молотовим, Калініним та Ворошиловим [2, с.92].

Особливу увагу у своїх спогадах Е. Бенеш приділяє питанням військової участі Чехословаччини у складі союзних армій. Він зазначає, що на момент мобілізації у вересні 1938 року чехословацька армія була добре підготовлена і складалася з 45 вищих з'єднань, розділених на 4 армії та резерв головного командування. Загальна чисельність мобілізованих становила близько 1,4 мільйона осіб, а армія була повністю озброєна і навчена. Проте після остаточної окупації Чехословаччини, коли армія вже була ослаблена, вона була розформована за наказом Берліна. Все її сучасне озброєння та техніка були передані до німецької армії, що дозволило озброїти близько 40 німецьких підрозділів [2, с.112].

Е. Бенеш також намагався впливати на діяльність уряду Протекторату Богемії та Моравії, очолюваного президентом Е. Гахою, вимагав припинення співпраці з нацистами та відставки уряду. Він вважав, що їхня співпраця з нацистами створювала у світової спільноти враження, що чехи і їхній уряд задоволені своїм становищем і погоджуються з німецьким пануванням. Це дозволяло нацистам обґрунтовувати тезу, що територія протекторату не є окупованою, а країна нібито добровільно увійшла до складу Рейху. З цієї причини Е. Бенеш вважав, що добровільна відставка президента Е. Гахи та прем'єр-міністра А.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Еліаша могла б зруйнувати плани нацистів, примусивши їх ввести військову адміністрацію замість цивільної [2, с.132-134].

Аналізуючи політичну діяльність Е. Бенеша в період перед та під час Другої світової війни, важливо відзначити його ключову роль у створенні та підтримці державних інституцій Чехословаччини в еміграції. Він активно працював над встановленням дипломатичних відносин із провідними європейськими державами, що стало основою для відновлення незалежної Чехословацької держави після перемоги над нацизмом.

Список використаних джерел:

1. Beneš, E. Paměti: T. 1. Mnichovské dny. W M. Hauner (Red.). Praha: Academia, 2007. 476 s.
2. Beneš E. Paměti II. Od Mnichova k nove valce a novemu vítězství. W M. Hauner (Red.). Praha: Academia, 2007. 476 s.
3. Beneš E. Paměti III. Dokumenty. W M. Hauner (Red.). Praha: Academia, 2007. 618 s.

УДК 327+323.2

Міщенко Алла,
кандидатка політичних наук, доцентка,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

ЛЕГІТИМНІСТЬ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ УКРАЇНИ

Україна знаходить на роздоріжжі геополітичних інтересів різних міжнародних акторів, які намагаються встановити вплив над нашим простором з метою контролю найбільшого транзитного шляху з Азію в Європу. Відповідно, протягом останніх десятиліть державотворення різні політичні еліти всередині України

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

намагалися своїми голосами та діями, зокрема змінами в нормативно-правовій базі, закріпити інтереси одного із гравців та посилити його присутність.

Останні двадцять років Україна постала перед вибором Західного і Східного векторів інтеграції. Це стало наслідком усвідомлення, що нейтральний, самостійний та суверенний шлях робить Україну вразливою та посилює тиск на її політичний істеблішмент зі сторони окремих гравців (Росії, Китаю, США та ЄС). Тому, на межі остаточної фіксації державної позиції та зовнішньополітичного курсу – вступ в інтеграційні об'єднання РФ чи підписання Угоди про асоціацію з ЄС – суспільство стало ключовим суб'єктом прийняття такого рішення, виступивши проти чинної влади та виборовши євроатлантичну інтеграцію, як остаточний шлях інтеграції.

Так, у 2013-2014 роках Революція гідності стала відправною точкою формування для політичної еліти усвідомлення, що народ подолав страх щодо державної машини та її адміністративно-кримінального тиску за нелояльність. Таким чином, суспільство підтвердило свою активну суб'єктність та здатність впливати, формувати та змінювати рішення влади. Тобто, гіпотетичний «привид» революції постійно нависає над представниками влади. Так суспільні настрої легітимізують або делегітимізують рішення й дії влади, а також стали критерієм реалізації внутрі- й зовнішньополітичної діяльності держави.

Виходячи із теорії Д. Аджемоглу і Дж. Робінсона, що була описана в праці «Вузький коридор. Держави, суспільства і доля свободи» (2023), українське суспільство проходить складний етап формування «Закутого Левіатана», як систему спротиву та противаг (навіть гіпотетичних), не дозволяючи державі монополізувати процеси управління, поширювати керованість через страх й перебувати під публічним наглядом суспільства.

Автори вказують, що «залучення мас у політику може набувати неінституційних форм, як от заколоти, протести, петиції та загальний тиск на еліти через асоціації та пресу, так і

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

інституціоналізованих - виборів та зборів» [1, с. 71-72]. Це дозволяє владі відчувати настрої громадян й приймати легітимні рішення.

Для прикладу, уже через два роки (2016) після завершення подій на Майдані 2013-14 років українське суспільство підтримувало євроінтеграційні прагнення на рівні 50% прихильності до такого зовнішньополітичного курсу, будучи суттєво розділене щодо причин та наслідків анексії Криму та початку війни на Донбасі. Так, Фонд «Демократичні ініціативи» фіксував: «половина населення (50%) вважають, що Україна виграє від приєднання до Європейського Союзу, тоді як 26% дотримуються думки, що країна більше програє і 24% не можуть визначитися зі своєю оцінкою» [3], все ще без домінування якоїсь окремої вікової групи щодо таких настроїв. Більш важливим в той період був показник регіональної репрезентативності, який з початком повномасштабної війни, зник.

У 2025 році українська влада отримала надзвичайно консолідований простір для реалізації легітимного зовнішньополітичного курсу розвитку держави – це рух євроатлантичної інтеграції, підтримуваний критичною більшістю громадян.

Так, у 2024 році показник прихильності щодо вступу України в ЄС зріс із (79% у 2022 р.) порівняно з попереднім періодом і досяг 84%. Такі дані наводяться у підсумковому звіті соціологічного опитування «Оцінка громадянами зовнішньої політики влади, ефективності міжнародної підтримки та впливу зовнішньополітичних чинників на Україну», яке було проведено Центром Разумкова.

Дослідження також показує, що «вступ до ЄС підтримують 91% жителів Західного регіону, 86% - Центрального регіону, 78% жителів Сходу та 74,5% жителів Півдня. Чим молодші респонденти, тим частіше вони підтримують вступ до ЄС – частка таких зростає з 80% у найстаршій (60 і більше років) групі до 89% серед тих, кому менше 30 років» [2].

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Таким чином, нове покоління українців усіх регіонів держави, які народились та виростили в свободній та незалежній державі, не мають пострадянських стереотипів щодо західної цивілізації, знайомі із ключовими цінностями (верховенство права, гідність, демократія, рівність, різноманіття, свобода, повага до прав людини) й принципами ЄС й розділяють їх, що є основою для формування підґрунтя більш швидкого, якісного та головне легітимного інтегрування України в інституції ЄС та прийняття стилю й правил життя в новій реальності.

Легітимність зовнішньополітичного курсу України підтримана загальносуспільними настроями й консолідована з поглядами політичної еліти, що відповідно сприяє більш швидкому та якісному його впровадженню.

Список використаних джерел:

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. 2022. Вузький коридор. Держави, суспільства і доля свободи. Київ, Наш Формат. 520 с.
2. Оцінка громадянами зовнішньої політики влади, ефективності міжнародної підтримки та впливу зовнішньополітичних чинників на Україну (січень 2024р.). Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-zovnishnoi-polityky-vlady-efektyvnosti-mizhnarodnoi-pidtrymky-ta-vplyvu-zovnishnopolitychnykh-chynnykiv-na-ukrainu-sichen-2024r> (дата звернення 14.03.2025).
3. Як українці розуміють євроінтеграцію: очікування та настрої суспільства. 2016. Фонд Демократичні ініціативи. URL: <https://dif.org.ua/article/yak-ukraintsi-rozumiyut-evrointegratsiyu-ochikuvannya-ta-nastroi-suspilstva> (дата звернення 14.03.2025).

УКРАЇНА І СВІТ:

**теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 327(072)

Мурашова Ольга,
кандидат історичних наук, старший викладач,
Вінницький державний педагогічний
університет ім. М. Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

ЗНАЧЕННЯ ВІДЕНСЬКОГО КОНГРЕСУ 1814-1815 РР. В ІСТОРІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Віденська система міжнародних відносин сформувалася після завершення Наполеонівських війн та була офіційно закріплена рішеннями конгресу 1814-1815 рр. У ньому брали участь представники всіх європейських держав окрім Османської імперії. Його підсумки мали на той час надзвичайно важливе значення для розвитку нових дипломатичних практик. Враховуючи наявний досвід європейської дипломатії кінця XVIII – XIX ст. фактично було закладено норми міжнародного права, що, насамперед, стосувалися територіальних питань, визначено майбутній інституційний розвиток світової дипломатії, модель дипломатичного протоколу та етикету, що не втрачає актуальності і до сьогодні. Саме у цей період були систематизовані та уніфіковані дипломатичні ранги і типи консульських установ.

Така система міжнародних відносин проіснувала фактично 100 років і багато науковців визначають Віденську систему як перший приклад колективної безпеки. Це по суті була євроцентрична система балансу сил в Європі, де головні ролі відводилися таким державам як Росія, Австрія, Пруссія, Франція, Великобританія. Будь-яке загострення між ними могло призвести до руйнування міжнародної системи, що, власне, і сталося вже на початку XX ст.

Вестфальська система міжнародних відносин, що склалася в середині XVI ст. функціонувала на підтримці рівноваги сил в Європі за рахунок постійної боротьби (політичної чи військової)

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

між державами. Наполеон Бонапарт прагнув встановити свій «порядок», де мала би домінувати Франція. Але ці плани, власне, були зруйновані після його поразки у 1814 р. [4, 75-77]

Конференційна дипломатія, що проявилася у міжнародних конгресах і конференціях, мала значний вплив на розвиток міжнародного права, дипломатії та зовнішньої політики, особливо після Наполеонівських воєн. Віденський конгрес (1814–1815 рр.) став важливим етапом, результатом якого стало формування нової системи міжнародних відносин в Європі, встановлення міжнародного режиму річок, закріплення принципу легітимізму, унормування статусу нейтралітету та визначення рангів дипломатичних агентів. Положення, занесені до додатків Заключного акту конгресу, заслуговують на особливу увагу.

Віденський конгрес започаткував практику регулярних зустрічей великих держав, де вони могли спільно вирішувати міжнародні проблеми. Спочатку такі зустрічі були присвячені загальноєвропейським питанням, але згодом стали зосереджуватися на конкретних кризах, як, наприклад, Паризький конгрес 1856 року після Кримської війни. Хоча їхні рішення мали значний вплив, вони могли бути переглянуті з часом, як це сталося з територіальним перерозподілом в Італії та Німеччині. Але навіть ці зміни відбувалися за згодою великих держав.

Рішення, прийняті великими державами, мали силу лише доти, доки не з'являлися нові домовленості, досягнуті відкрито або за мовчазною згодою. Велич наполеонівських війн проявилася у масштабності Віденського конгресу, який став визначною дипломатичною подією. Цей конгрес став рекордним за тривалістю та кількістю учасників в історії міжнародної політики. Його історичне значення досі викликає жваві дискусії серед науковців. Конгрес зосередився на врегулюванні європейських конфліктів, але територіальні питання викликали гострі суперечки серед його учасників [1].

Віденський конгрес та його рішення кардинально змінили політичну карту Європи. «Європейський концерт», що виник у

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

результаті, став основою міжнародного порядку ХІХ століття. Хоча англійський термін «the Concert of Europe» означає «згоду Європи», дослівний переклад «концерт» прижився в українській мові. Цей термін влучно відображає суть системи, де великі держави спільно вирішували конфлікти, діючи як оркестр, де кожен має свою партію. «Європейський концерт» був системою багатосторонньої дипломатії та колективної безпеки ХІХ століття [2, 48].

Віденський конгрес (1814–1815 рр.), відомий як «Битва дипломатів», став унікальною подією, яка визначила розвиток дипломатії на багато років вперед. Він запровадив принципи міждержавного діалогу, поєднавши офіційні та неформальні методи, а також стандартизував дипломатичний протокол, етикет і церемоніал, що вплинуло на дипломатичну практику по всьому світу. Крім того, конгрес легалізував важливі геополітичні терміни, такі як "рівновага сил", «великі держави» та «коаліція держав», і закріпив нові кордони в Європі. Віденська система заклала основи для імперського контролю географічного простору та встановила мирне врегулювання міжнародних відносин, намагаючись створити нові механізми взаємодії між монархами та їхніми народами [3, 365-366].

Важливим результатом Віденського конгресу стало прийняття Положення щодо дипломатичних агентів, що у подальші роки увійшло в дипломатичну практику. Це фактично був розквіт європейської та світової дипломатії. Зважаючи на те, що у період Наполеонівських воєн чи не єдиним аргументом у зовнішніх зносинах залишалася військова сила, то уже після Віденського конгресу саме дипломатія стала основним інструментом у міжнародних відносинах. Саме у цей період відбулося інституційне оформлення дипломатичної служби, дипломатичного протоколу та етикету, надзвичайно зріс престиж професії дипломата.

Віденський конгрес відіграв ключову роль у формуванні геополітичної карти Європи, встановивши основні політичні напрямки більш як на сто років. Він узагальнив досвід системної

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

реорганізації міжнародних відносин, підсумувавши результати війн європейських держав проти наполеонівської Франції та визначивши нові кордони. Конгрес закріпив новий баланс сил в Європі, а створений після нього Священний союз став першим інституційним об'єднанням для підтримки стабільності та безпеки в регіоні [1].

Віденська система, що довела свою ефективність, але з часом втратила свою силу. Її здатність забезпечувати мир та стабільність кордонів була підірвана об'єднаними процесами в Італії та Німеччині, а до 1914 року вона не змогла запобігти Першій світовій війні. Ця війна та зростання впливу США призвели до ліквідації системи «європейської згоди», яку намагалися замінити на «світову згоду». Проте, на жаль, створення та інституційне закріплення цієї нової системи міжнародних відносин у ХХ столітті виявилось складним завданням.

Список використаних джерел:

1. Коппель О. А, Копійка В. В. Віденська система міжнародних відносин. <http://helen-koppel.narod.ru/04.htm>
2. Ціватий В. Г. Теорія, історія і практика європейської дипломатії XVI–XVIII століть: моделі, інституціоналізація, міжнародно-політичні системи (геополітичний дискурс раннього Модерного часу). Гуманітарний корпус: зб. наукових праць. Том 34. Вінниця–Київ: ТОВ «ТВОРИ», 2022. С. 46–50.
3. Jarrett Mark. The Congress of Vienna and its Legacy. War and Great Power Diplomacy After Napoleon. London / New York, I. B. Tauris, 2013. 522 p.
4. Lentz Thierry. Le congrès de Vienne. Une refondation de l'Europe, 1814–1815. Paris, 2013. 400 p.

УКРАЇНА І СВІТ:

**теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК: 382(477:560)“20”:[9477:9560(327)]

Фьольдварі Шандор,
др. філології, науковий співробітник,
викладач балтійських досліджень
філологічний факультет,
Університет м. Дебрецен, Угорщина

ВІЗИТ ПРЕЗИДЕНТА В. ЗЕЛЕНСЬКОГО ДО УГОРЩИНИ У 2024 РОЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ З ТУРЕЧЧИНОЮ

Президент України Володимир Зеленський уперше за час свого президентського терміну відвідав Угорщину 7 листопада 2024 року. Візит відбувся у зв'язку з «П'ятою зустріччю Європейського політичного співтовариства», яка відбулася в Будапешті 7 листопада 2024 року [5]. Таким чином, Зеленський відвідав Угорщину не на запрошення Орбана (який поки не виявляє особливої дружби до України, а більше до Московії), а на запрошення Європейського Союзу. Під час свого візиту він також відвідав українську школу в Будапешті, про що було оголошено, зокрема, в «Укрінформі» [1]. Підтвердженням цьому стало й відео у офіційному Телеграм-каналі Президента, де опубліковано його бесіду з дітьми біженців, які у даний час навчаються в Будапешті [14].

Щодо фону візиту, то треба звернути увагу на те, що угорський прем'єр Орбан за два роки не підтримав навіть дитячу школу українських біженців в Угорщині. Вона була заснована у 2024-му році, тобто 2024/25 навчальний рік став першим навчальним роком, коли українські діти мали можливість відвідувати її в Будапешті. Цей проект був створений у результаті чіткого запиту Президента Зеленського, здійсненого влітку 2024 року у Києві, коли він приймав тут прем'єр-міністра Орбана в 2 липня. Візит Орбана до Києва тоді був прокоментований нами в інтерв'ю для «Укрінформу» [2].

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Віктор Орбан заявив у Києві, що «раніше в Угорщині вже жили українці, але тепер з'явилися додаткові потреби, й про цих людей потрібно подбати». Про це було повідомлено в англomовній газеті «Hungary Today» («Угорщина сьогодні»), пов'язаний з угорським урядом: «Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан привітав ініціативу Володимира Зеленського щодо відкриття української школи в Угорщині» (в оригіналу «Hungarian Prime Minister Viktor Orbán welcomed Volodymyr Zelenskyy's initiative to open a Ukrainian school in Hungary» [10]. Потім українська школа була зареєстрована 6 серпня 2024 року, перед наступним навчальним роком.

Отже, ця українська школа була заснована на вимогу, зроблену особисто президентом Володимиром Зеленським, а не з будь-якої доброї волі Орбана. Тобто Президент України відвідував у Будапешті ту установу, що була створена у результаті його особистої ініціативи і не була «подарунком» з доброї волі угорського уряду [8].

Зовсім інша ситуація — з Президентом Туреччини Ердоганом. Президент Зеленський уже кілька разів відвідував його у Стамбулі з початку повномасштабного вторгнення Московії проти України в 2022 році. Проте він ще не відвідував Угорщину. Туреччина завжди виступала за членство України в НАТО, в той час як Угорщина завжди виступала проти цього [4].

Це порівняння є важливим, оскільки Захід постійно критикував як Угорщину, так і Туреччину за їх авторитарну структуру політичного режиму. Тим не менше, Президент Ердоган заявив, що Росія повинна повернути окуповані території. Згідно з офіційним турецьким інформаційним агентством «Анадолу», Ердоган кілька разів підкреслював, що «Крим – це Україна» [3].

Ще один момент, на який слід звернути увагу — це вплив нещодавно переобраного президента США Дональда Трампа на угорську політику, і особливо на угорсько-українські відносини. Проте США не зможе підтримати Орбана навіть у часи Трампа. Самже Трамп пообіцяв збільшити захисні мита на 10% для

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

європейських товарів і до 60% для китайських [13]. Але, Угорщина зараз виступає агентом Китаю у торгівлі та економіці (а це призводить до ще в більш серйозних наслідків) через проблему великої кількості китайських акумуляторних заводів, які забруднюють навколишнє середовище. Китай побудував багато заводів в Угорщині. Це призвело до спротиву величезної кількості громадян, у тому числі власників землі, які виступили проти надання під китайські заводи відповідних територій [9]. Крім того, угорські лідери достатньо часто відвідують Китай і заявляють про міцну дружбу. Безсумнівно також, що наступні покоління постраждають через надані китайські кредити. Сума останнього з них склала один мільярд євро [11]. Разом з тим, така політика – це аж ніяк не спосіб завоювати симпатії Дональда Трампа. При цьому прем'єр Орбан пишається тією дружбою з Президентом США, яку насилу завоював [8].

Водночас Орбан ще більше поглиблює відносини з Путіним. Російська шпигунська і диверсійна діяльність в Угорщині посилюється вже багато років. Російські спецслужби вже давно там працюють, що було нами проаналізовано раніше в декількох працях і узагальнено у нещодавно опублікованій статті [7].

Колишній експерт угорської секретної служби Ференц Катрін, який 13 років працював в угорській контррозвідці, у тому числі на посаді директора з операцій дав ексклюзивне інтерв'ю ще п'ять років тому [12]. Він стверджував, що російські спецслужби сміливо просуваються в Угорщині, а державні ЗМІ транслюють кремлівську пропаганду. Ференц Катрін вважає, що політичне ставлення до Росії змінилося. Проти Європейського Союзу розгортається наступ російських секретних служб [12].

Висновки. Отже, Угорщина, підтримуючи Москву і Китай, навряд чи зможе зміцнити свою політичну дружбу зі Сполученими Штатами Америки, навіть у тому випадку, якщо новообраний американський президент виявиться схожою особистістю на Віктора Orbana. Угорський авторитарний лідер ще більше зближуватиметься з Пекіном і Москвою, а це зробить Угорщину противником України. Тому угорсько-українські

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

відносини матимуть не дуже багато перспектив, хіба що тільки режим Віктора Орбана впаде [7].

Хоча Захід постійно критикує як Угорщину, так і Туреччину за їх авторитарні режими, вони відрізняються один від одного за істотними аспектами безпеки для України і всього людства. На жаль, Угорщина підтримує військового злочинця Путіна, а угорська дипломатія завжди й скрізь – Москву на всіх міжнародних дипломатичних форумах. Натомість Туреччина виступає за територіальну цілісність України, у тому числі й стосовно Криму, а Президент Туреччини ніколи не боїться Путіна, говорить з Путіним рішуче, як мужній, хоробрий, сильний лідер могутньої країни з найсильнішою армією в НАТО (після армії США).

З нашої точки зору Україна повинна продовжувати налагоджувати свої контакти з Європою, і роль Туреччини при цьому також повинна бути врахована [6; 8].

Список використаних джерел:

1. Зеленський у Будапешті відвідав українсько-угорську школу. *Укрінформ*. 07.11.2024. 20:36 – <https://www.Укрінформ.ua/rubric-diaspora/3924640-zelenskij-u-budapesti-vidvidav-ukrainskougorsku-skolu.html>
2. Фьолдварі, Ш. Орбан намагається «миротворчими ініціативами» забезпечити майбутнє в разі відходу від влади – експерт. *Укрінформ*. 10.07.2024. 23:22 – <https://www.Укрінформ.ua/rubric-world/3884077-orban-namagaetsa-mirotvorcimi-iniciativami-zabezpeciti-majbutne-v-razi-vidhodu-vid-vladi-ekspert.html>
3. Anadolu Staff. Platform Summit. Return of Crimea to Ukraine a requirement of international law: Erdoğan. *Anadolu Agency*. Published August 23, 2022. – <https://www.анews.com.tr/world/2022/08/23/return-of-crimea-to-ukraine-a-requirement-of-international-law-erdogan>
4. Turkey's Erdogan hosts Zelenskyy, says Ukraine deserves membership in NATO. *The Associated Press*. July 8, 2023. –

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

<https://apnews.com/article/turkey-ukraine-nato-membership-a28b98c2491de751285786622d61a934>

5. Informal meeting of heads of state or government, Budapest, 7-8 November 2024: Agenda highlights. *Council of the European Union*, Last review: 8 November 2024. –

<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2024/11/07-08/>

6. Földvári S. Türkiye's Strategic Role in the Black Sea Region and Encouraging Prospects for Ukrainian-Turkish Cooperation. *Україна – Європейський Союз. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 04–05 жовтня 2024 року)*. Ужгород, 2024. – С. 12-20. –

<https://www.academia.edu/125863140/>

7. Földvári S. Hungary is a Risk to Security, as Russia's Trojan Horse in the European Union. *Ankara International Congress on Scientific Research-X. June 25-27, 2024*. Issued 13.07.2024. С. 1811-1837. – <https://www.academia.edu/123145310/>

8. Földvári S. Ukrainian Aspects of the Meeting of the European Political Community Held on 7 November 2024 in Budapest, Hungary; Regarding the New American President Trump, and His Fan, Orbán. 5. *Bilsel International Sumela Scientific Research Congress Book. 16-17 November 2024*. Issued. 27.11.2024 - С. 934-945. –

<https://www.academia.edu/126487080/>

9. Higgins A. A. Hungarian Town Seethes Over a Giant Chinese Battery Plant. *The New York Times*. March 15. 2023 – <https://www.nytimes.com/2023/03/15/world/europe/hungary-china-battery-plant.html>

10. First State-funded Hungarian-Ukrainian School to Open in Budapest. *Hungary Today* 08.07.2024. – <https://hungarytoday.hu/first-state-funded-hungarian-ukrainian-school-to-open-in-budapest/>

11. Körömi Cs. Hungary quietly takes €1B loan from Chinese banks. *Politico*, July 25, 2024. 4:56 pm CET – <https://www.politico.eu/article/budapest-hungary-took-1-billion-loan-chinese-banks-peter-szijarto/>

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

12. Panyi Sz. Hungarian secret agent reveals in detail how serious the Russian threat is. *Index – English edition*. INDEX.HU Zrt.: Budapest. March 21. 2017. 07:03 – https://index.hu/english/2017/03/21/hungarian_secret_agent_reveals_how_serious_the_russian_threat_is

13. US Suppliers, Importers Prepare for Promised Trump Tariffs. *U.S. News and World Report*. Nov. 6, 10:32 a.m. – <https://www.usnews.com/news/top-news/articles/2024-11-06/us-suppliers-importers-prepare-for-promised-trump-tariffs>

14. Zelensky Official, *Telegram*, Nov 7, 2024. 18:55 video. – https://t.me/V_Zelenskiy_official/12371

УДК 327.5(045)

Хмельницький Богдан,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

**КОМЕМОРАТИВНИЙ ВИМІР У
ДЕРЖАВОЦЕНТРИСЬКОМУ ПІДХОДІ ТЕОРІЇ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

У дослідженнях міжнародних відносин монополія держави на організоване насильство вже давно розуміється як матеріальна основа її суверенітету, проте ця монополія невіддільна від соціальних та ідеологічних структур, які конституують саму державну владу. Спираючись на конструктивістське положення про те, що «анархія – це те, що з неї роблять держави» [3], ця теза дозволяє переосмислити комеморативний вимір державоцентризму в міжнародній теорії, стверджуючи, що держави є не просто носіями примусової влади, а соціальними акторами, чий ідентичності, інтереси та здатність до насильства

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

постійно відтворюються через практики колективної пам'яті. Комеморація – чи то через військові меморіали, національні свята чи історичні наративи – функціонує як механізм інтерсуб'єктивного смислотворення, вбудовуючи претензії держави на легітимацію насильства у спільний символічний порядок. Що походить від спільного знання еквівалентна концепції «інтерсуб'єктивного розуміння», яку підтримують конструктивісти [3]. Ритуалізуючи жертву, героїзм чи травму, держави натуралізують свою владу над життям і смертю, тим самим підтримуючи онтологічну першість держави як центрального агента у світі сконструйованої анархії.

Цей аналіз розширює уявлення «Соціальної теорії міжнародної політики», висвітлюючи, як «державно-центральна» система є не просто структурним обмеженням, а культурним досягненням, залежним від рекурсивного запровадження комеморативних актів, які прив'язують населення до державного проекту організованого насильства. Таким чином, вона кидає виклик матеріалістичним поясненням державоцентризму, водночас підтверджуючи конструктивістське твердження, що міжнародна система в своїй основі є цариною спільних ідей.

Комеморативний вимір у державно-центричності міжнародних відносин є, по суті, процесом конструювання та легітимації ідентичності, в якому держави застосовують символічні практики для натуралізації своєї монополії на насильство як екзистенціальної необхідності. Меморіалізація загиблих на війні, наприклад, робить більше, ніж просто вшановує жертву; вона репрезентує претензії держави на легітимну владу, представляючи колективне насильство як священний обов'язок перед нацією, таким чином перетворюючи примусову владу на моральний імператив [1]. Цей перформативний акт пам'яті є не просто ретроспективним, а конститутивним, вбудовуючи державну владу в телеологічний наратив виживання і суверенітету, що виправдовує її домінування в міжнародній системі.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Важливо, що такі практики є інтерсуб'єктивними: вони вимагають визнання як з боку внутрішнього населення, так і з боку інших держав, як, наприклад, спільне відзначення річниць конфліктів (наприклад, вшанування День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні) або спільні меморіали транснаціональних трагедій (наприклад, вшанування пам'яті жертв Голокосту). Ці ритуали підтримують грамшанський «проект» державності, посилюючи ідею про те, що лише держави володіють онтологічною силою арбітражу над життям і смертю, навіть якщо недержавні актори оскаржують цю монополію [2]. Ритуалізуючи пам'ять, держави відтворюють структурні умови своєї центральності, гарантуючи, що альтернативи державно-центричному порядку – чи то повстанські рухи, чи то космополітичні візії дискурсивно маргіналізуються як загрози колективній безпеці. Таким чином, комеморація діє як соціальна технологія влади, узгоджуючи матеріальну реальність насильства з ідеальною архітектурою державного суверенітету – діалектика, центральна для твердження Вендта про те, що «міжнародна система є культурною інституцією» [4]. У цьому світлі комеморативні практики держави є не епіфеноменальними, а фундаментальними для відтворення самої міжнародної анархії.

Підсумовуючи, комеморативні практики підживлюють державоцентричний погляд на міжнародні відносини, функціонуючи як механізми, за допомогою яких держави відтворюють свої ідентичності, легітимізують свою монополію на насильство та підтримують інтерсуб'єктивні норми, що лежать в основі анархічної системи. Аналізуючи роль комеморації, дослідження показує, як держави перетворюють примусову владу на моральний авторитет, вбудовуючи своє домінування у спільний символічний порядок, який натуралізує їхню роль як арбітрів життя і смерті. Ці практики є не пасивним відображенням державної влади, а активними процесами смислотворення, які вимагають визнання з боку внутрішньої та міжнародної аудиторії, тим самим зміцнюючи грамшанський «проект» державності.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Відповідно до твердження Вендта, що «анархія – це те, що з неї роблять держави», дослідження робить висновок, що комеморація є культурною інфраструктурою міжнародної політики – такою, що підтримує державоцентричний підхід в теорії міжнародних відносин, поєднуючи матеріальне насильство з ідеологічним суверенітетом. Зрештою, дослідження розвиває конструктивістську теорію міжнародних відносин, демонструючи, що «державно-центрична» система не є статичною даністю, а динамічним, соціально-культурним досягненням, яке постійно оновлюється через політику пам'яті.

Список використаних джерел:

1. Anderson B. *Imagined Communities*. Лондон : Verso Books, 1983. 240 с.
2. Gramsci A. *Selection from the Prison Notebooks*. Лондон : ElecBook, 1999. 846 с.
3. Wendt A. Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*. 1992. Т. 46, № 2. С. 391–425.
4. Wendt A. *Social Theory of International Politics*. 2-ге вид. Чикаго : Cambridge University Press, 2003. 4

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 327(82):94(100):316

Ціватий Вячеслав,
кандидат історичних наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України,
доцент кафедри міжнародних організацій
та дипломатичної служби,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

**СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ВИД
СУЧАСНОЇ ГАЛУЗЕВОЇ ДИПЛОМАТІЇ: МІЖНАРОДНО-
ПОЛІТИЧНИЙ І РЕГІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРСИ**

Концепт «Спортивна дипломатія» є важливим елементом сучасної моделі дипломатії провідних держав світу та України. Успішне та ефективне використання цього інструмента дипломатії забезпечує на практиці посилення та просування позитивного іміджу держави в умовах мондіалізованого світоустрою ХХІ століття [7, с. 73-88].

Спортивна дипломатія в політико-публічному просторі держав світу набуває особливої актуальності в умовах процесів глобалізації та трансформації сучасної системи міжнародних відносин.

Спортивна дипломатія має значний вплив на трансформаційні процеси сучасності, зокрема – на протокольну-етикетну практику взаємодії держав, на міжнародно-інституціональне закріплення й просування у світі позитивного іміджу держави [4, с. 212-230; 6, с. 43-47].

В умовах геополітичних трансформацій політико-дипломатичного простору ХХІ століття, спорт і спортивна дипломатія набувають впливовості як на міжнародно-політичні події, так і на соціокультурні моделі держав в усіх регіонах світу.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Спорт і спортивна дипломатія слугують інституціональному розвитку міжкультурної комунікації, налагодженню міждержавного співробітництва, інтенсифікації культурних і освітньо-гуманітарних обмінів, виступають дієвими інструментами врегулювання або нейтралізації проблемних питань у сфері політико-дипломатичної комунікації держав [7, с. 73-88].

При цьому варто зазначити, що спортивна дипломатія і спорт зачасту використовуються як політична технологія «м'якої сили» – політичний тиск, політичні маніпуляції, міжнародне блокування та ін. Спортивна дипломатія в умовах сьогодення виступає як гнучка та адаптивна неофіційна дипломатія.

Концепт «Спортивна дипломатія» необхідно і доцільно розглядати у двох вимірах: професійно вузькому та суспільно широкому. Наукове обґрунтування і концептуалізація таких соціальних регуляторів сучасного світоустрою, як дипломатія та міжнародні відносини в історичній ретроспективі, сучасності й перспективі – це новий перспективний напрям досліджень у сфері інституціональної історії та сучасних моделей дипломатії та систем міжнародних відносин [6, с. 43-47].

У широкому розумінні спортивна дипломатія – це інструмент публічної дипломатії, силове знаряддя «м'якої сили», зміцнення іміджу держави, презентація та брендинг країни.

У вузькому розумінні терміна – спортивна дипломатія – це використання «спортивних емоцій та уподобань» як інструмента дипломатичного протоколу, адже в дипломатії кожна дія чи подія, їх протокольна-етикетна подача і презентування, використання спорту в якості комунікації політиків і дипломатів, мають велике значення, а спільне спортивне проведення часу допомагає в переговорному процесі, впливає на настрої і на думки.

Ретельно спланована програма спортивного заходу може відіграти ключову роль у політико-дипломатичній діяльності (дипломатичних практиках).

Завжди потрібно використовувати можливість продемонструвати спортивні традиції та здобутки держави, у той

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

же час, виявляючи увагу та повагу до спортивних традицій та індивідуальних спортивних уподобань гостей [1, с. 480-481].

Мета наукової розвідки – проаналізувати особливості спортивної дипломатії як феномена сучасних дипломатичних практик у контексті реалізації концепту «м'яка сила» і удосконаленню моделей дипломатії провідних держав світу, а також визначити регіональні та національні особливості реалізації «м'якої сили» у їх зовнішній політиці.

Актуальність даної теми підтверджується значною кількістю наукових публікацій щодо спортивної дипломатії як інструментарію дипломатії. Оцінюючи стан наукового вивчення позицій і авторських підходів маємо констатувати недостатній рівень поглибленого їх дослідження та порівняльного аналізу.

Перед дослідниками спортивної дипломатії на сьогодні – ще багато невивчених аспектів, а відповідно – і подальше теоретико-методологічне обґрунтування та концептуалізація спортивної дипломатії в дипломатичних системах держав.

Роль спорту як важливого чинника сучасного розвитку міжнародних відносин знайшла відображення в цілому ряді міжнародних документів. У 1964 році дві авторитетні міжнародні організації ЮНЕСКО і СІЕПСС (Міжнародна Рада фізичного виховання і спорту) спільно прийняли Маніфест про спорт, в якому були підкреслені його важлива соціальна функція в сучасному світі і міжнародне гуманістичне значення [2, с. 480-481].

Спортивна дипломатія та спорт (олімпійський, міжнародний, національний) дозволяють створювати соціальні групи, котрі ігнорують ієрархію грошей або професійного успіху, пройняті духом товариства і братства.

Спортивна дипломатія і спорт розширюють людські та міждержавні відносини і, отже, є міцною основою для добрих відносин між людьми і державами. Моделі спортивної дипломатії створено та успішно реалізуються в США, Канаді, Кувейті,

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Саудівській Аравії, Австралії, ФРН, Франції, Іспанії та інших провідних державах світу [5, с. 112-121; 7, с. 73-88].

Спортивна дипломатія і спорт сприяють міжнародному взаєморозумінню, зміцненню людських відносин, колективного духу у сфері спорту, фізичної культури і дипломатії [3, р. 361-382].

Отже, спортивна дипломатія є невіддільною частиною міждержавного співробітництва. Загальні інтереси та пристрасті до різних видів спорту – це вихід за межі мовних, мовленнєвих і соціокультурних відмінностей – з кінцевим об'єднувчим ефектом індивідуумів.

Спорт – це платформа для інституціоналізації іноземних учасників у національну спортивну культуру та традиції, надаючи їм можливість налагодити інституціональні зв'язки з професіоналами та колегами у сфері спорту. У свою чергу, гості-іноземці дізнаються про національні культури та виклики, з якими стикається суспільство та поціновувачі спорту з інших держав.

Проведений компаративний аналіз в дослідницькому спектрі щодо спортивної дипломатії, надає підстави констатувати наступне. Систематично й найбільш послідовно до проблем спортивної дипломатії звертаються дослідники, політики й дипломати із США і Канади.

Такий політико-дипломатичний інтерес до питань спортивної дипломатії та спорту в цілому в зовнішньополітичній діяльності США і Канади обумовлюється набутим значним досвідом в практиці застосування інструментів спортивної дипломатії, і зокрема – традиційно великою роллю спорту як в суспільному житті, так і в зовнішньополітичній діяльності цих держав.

США і Канада на сьогодні мають найбагатший досвід використання спорту в зовнішній політиці і дипломатії держав для формування і просування позитивного образу держави в зарубіжному публічному та соціокультурному просторі.

Спортивна дипломатія – це діяльність держав, урядів, спеціальних зовнішньополітичних інституцій (як офіційна, так і неофіційна) по реалізації завдань зовнішньої політики посередництвом підготовки, організації, проведення та участі в

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

міжнародних і національних спортивних заходах за участі спортивних делегацій, команд, спортсменів, тренерів, спортивних інституцій та їх досягнень (державні актори / недержавні актори)

Список використаних джерел:

1. Global Diplomacy: An Introduction To Theory And Practice. Thierry Balzacq, Frédéric Charillon Frédéric, Frédéric Ramel, Nicole Snow. Palgrave Macmillan, 2020. 350 p.
2. Modern Diplomacy in Practice. Robert Hutchings, Jeremi Suri. Palgrave Macmillan, 2020. 260 p.
3. Postlethwaite V., Jenkin C., Sherry E. Sport diplomacy: An integrative review. *Sport Management Review*. 2023. 26(3), P. 361–382.
4. Rofe J.S. Sport and diplomacy: A global diplomacy framework. *Diplomacy & Statecraft*. 2016. 27(2), P. 212–230.
5. Конопка Н.О. Спортивна дипломатія Королівства Саудівська Аравія. *Політичне життя: науковий журнал*. 2022. № 04. С. 112-121.
6. Циватий В.Г. Дипломатичний протокол, церемоніал та етикет міжнародної ввічливості: модель, інструментарій і національні особливості сучасної дипломатії (теоретико-методологічний аспект). *Гуманітарний корпус. Збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії* / За ред. С.С. Русакова. Вінниця–Київ: «ТВОРИ», 2022. С. 43–47.
7. Циватий В.Г. Публічна дипломатія в Україні та світі: соціально-гуманітарний, міжнародно-політичний і практичний виміри зовнішньої політики у сфері культури (1991-2025 рр.). *Соціально-гуманітарні відносини в сучасній Україні: виклики та перспективи: колективна монографія* Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2025. Розділ 3 (3.2). С. 73-88.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

УДК 339.9.

Шкуренко Олена,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ТА ДИПЛОМАТІЇ

У сучасному світі інформація — це потужний стратегічний ресурс, що визначає розвиток міжнародних відносин. В умовах глобалізації та швидких політичних змін важливо вміти аналізувати дані, прогнозувати тенденції та ефективно комунікувати. Інформаційні ресурси не лише допомагають збирати дані, а й впливають на громадську думку, політичні рішення та стратегії взаємодії між країнами.

Розвиток інформаційно-аналітичної діяльності в міжнародних відносинах стає ключовим елементом глобальної політики та дипломатії, де дані відіграють важливу роль у прийнятті рішень. Завдяки технологічним інноваціям, аналітичні інструменти дозволяють ефективно обробляти та інтерпретувати інформацію про міжнародну політику та глобальні тенденції. Це сприяє посиленню впливу аналітичних центрів і think tanks, а також дає змогу прогнозувати міжнародні ризики, враховуючи нові виклики, зокрема кібербезпеку, інформаційні війни та пропаганду. Усі ці процеси формують нові можливості для міжнародної співпраці та забезпечення глобальної безпеки, що важливо для мирного розвитку та врегулювання конфліктів у світі [1].

Розвиток великих даних, штучного інтелекту та машинного навчання покращує аналітичні інструменти для швидкого та точного аналізу міжнародної інформації, виявлення тенденцій і прогнозування ризиків. Аналітичні центри та think tanks використовують ці технології для надання рекомендацій, що допомагають урядам і міжнародним організаціям ухвалювати

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

виважені рішення щодо міжнародної політики, кібербезпеки та глобальної співпраці [6].

Інформаційно-аналітичні методи допомагають виявляти потенційні загрози та можливості, які можуть вплинути на міжнародну безпеку та економічний розвиток. Аналіз міжнародних конфліктів, тероризму, змін клімату та інших глобальних викликів стає критичним для управління ризиками. Зростання обсягів міжнародної інформації та технологій приносить нові виклики, зокрема в галузі кібербезпеки, де захист даних стає основою для національної безпеки. Інформація також використовується як інструмент впливу на громадську свідомість і політичні процеси, що робить інформаційно-аналітичну діяльність важливим засобом боротьби з пропагандою та дезінформацією, які все частіше зустрічаються в сучасних міжнародних відносинах [2].

Для забезпечення глобальної та міжнародної безпеки важливою умовою є співпраця між країнами та міжнародними організаціями у зборі та обробці об'єктивної інформації. Спільні аналітичні проєкти та обмін даними значно підвищують ефективність реагування на міжнародні загрози. Аналітичне опрацювання міжнародної інформації є ключовим елементом міждержавних відносин, сприяючи зміцненню національної безпеки та покращенню глобальних відносин. «Фабрики думок» та аналітичні центри відіграють важливу роль у формуванні політичних сценаріїв, розробці рекомендацій та впливі на громадську думку. Їхня незалежність дозволяє надавати об'єктивні висновки, які мають значний вплив на політичні події та розвиток міжнародних відносин. Висококваліфіковані фахівці таких центрів проводять дослідження, що часто впливають на розробку політичних рішень. Відомі аналітичні центри, як-от Brookings Institution, Chatham House, RAND Corporation та Carnegie Endowment for International Peace, займаються різними аспектами міжнародних відносин, безпеки, зовнішньої політики та економіки, активно використовуючи інноваційні технології та медіа для поширення своїх досліджень [6].

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Інформаційні війни — це кампанії, які намагаються вплинути на громадську думку через дезінформацію, маніпуляцію фактами та використання медіа, пропаганди і фейків. Вони можуть бути спрямовані на досягнення політичних чи соціальних цілей. Основні інструменти включають соціальні медіа, кібератаки та психологічні операції. Для захисту від таких впливів важливими є медіаграмотність, фактчекінг, прозорість та оновлення законодавства. Навчання розпізнавати фейки та перевірка інформації допомагають підвищити довіру до новин [2,3].

Прозорість в інформаційних кампаніях може досягатися через залучення незалежних організацій для моніторингу дій, що проводяться. Законодавство має удосконалюватися для боротьби з дезінформацією та захисту права громадян на правдиву інформацію. Політичні технології включають методи і інструменти для досягнення політичних цілей, зокрема для формування іміджу політиків, впливу на громадську думку та маніпуляцій у політичних процесах. Вони включають іміджеві технології, інформаційні технології, маніпуляції, а також використання соціальних мереж та виборчих технологій. Іміджеві технології спрямовані на підтримку позитивного іміджу політиків, а інформаційні технології — на використання медіа для впливу на суспільство. Технології маніпуляцій, такі як фальшиві новини та чорний піар, використовуються для зміни думок і поведінки виборців.

Соціальні мережі та інтернет-технології використовуються для впливу на свідомість через таргетовану рекламу, ботоферми та аналітику виборців. Виборчі технології охоплюють стратегію, мобілізацію та PR-кампанії. Інформаційна культура, яка включає знання та навички для аналізу та поширення інформації, покращує міжнародну комунікацію, сприяє співпраці та адаптації до змін у глобальній політиці. Вона допомагає уникати маніпуляцій та швидко реагувати на нові виклики міжнародних відносин [4].

Прозорість у подачі міжнародної інформації сприяє довірі між країнами та організаціями, а підвищення інформаційної культури через навчальні програми допомагає фахівцям

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

удосконалювати свої компетентності в міжнародних відносинах. Знання сучасних інформаційних технологій дозволяє ефективно збирати та обробляти міжнародну інформацію, а діяльність аналітичних центрів та міжнародна співпраця відіграють важливу роль у стратегічному плануванні та ухваленні обґрунтованих політичних рішень, що є критично важливим для розвитку міжнародних відносин [4].

Сценарії майбутнього міжнародних відносин можуть включати різні напрямки розвитку, зокрема глобалізацію та співпрацю, регресію та націоналізм, конфлікти та нестабільність, технологічні зміни, екологічні виклики та демографічні процеси. Для аналізу таких тенденцій використовуються інструменти, як контент-аналіз та івент-аналіз, які дозволяють вивчати політичні події, взаємодії між державами та комунікацію на міжнародній арені. Контент-аналіз сприяє виявленню патернів, тенденцій та емоційного тону в медіа, офіційних заявах і міжнародних угодах, тоді як івент-аналіз допомагає передбачити важливі політичні події, такі як конфлікти, санкції чи вибори. Ці методи дозволяють формувати прогнози розвитку політичних подій, розробляти стратегії міжнародних відносин, а також ідентифікувати маніпуляції, дезінформацію та оцінювати можливі геополітичні ризики, що є необхідним для забезпечення ефективного управління зовнішньою політикою та міжнародною безпекою [5].

Розвиток інформаційно-аналітичної діяльності в міжнародних відносинах набуває все більшого значення в умовах сучасної глобальної політики та дипломатії. До ключових інструментів аналізу міжнародних подій відносяться контент-аналіз, івент-аналіз, прогнозування політичних сценаріїв, моделювання динаміки міждержавних відносин, а також кількісний аналіз, фактчекінг, медіа-аналіз і оцінка міжнародних угод. Дані та міжнародна інформація мають вирішальне значення для розвитку відносин між державами, а також для формулювання основних аспектів інформаційно-аналітичної роботи в міжнародній політиці. Підкреслено роль аналітичних центрів і мозкових

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

центрів у визначенні міжнародних стратегій, а також значення політичних технологій, які застосовуються в аналізі міжнародних подій. Окрім того, акцентується важливість інформаційної культури та безпеки в контексті міжнародних відносин. Подальший розвиток інформаційно-аналітичної діяльності потребує розширення інструментів і методів для удосконалення роботи в цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Захарова І., Філіпова Л. Основи інформаційно-аналітичної діяльності. Київ, 2013. 336 с.
2. Курбан О.В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі: навчальний посібник. Київ, 2016. 286 с.
3. Мірошніченко Т., Федорова Г. Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин. *ГРАНІ*. 2021. Том 24. № 12. С. 58-64.
4. Муковський І., Мищенко А., Шевченко М. Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах. Київ, 2012. 224 с.
5. Окладна М., Стеценко В. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держави. URL.: https://apir.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Okladna_Stetsenko15.pdf
6. Якименко Ю., Рачок А. Аналітичні центри сьогодні й завтра: погляд з України. URL.: <https://razumkov.org.ua/statti/analitychni-tsentry-sogodni-i-zavtra-pogliad-z-ukrainy>

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УКРАЇНА І СВІТ:

**теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 336

Андрєєв Віталій,
доктор філософії,
відокремлений структурний підрозділ
«Машинобудівний фаховий коледж
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара»,
м. Дніпро, Україна

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Фінансова безпека відіграє важливу роль у системі національної безпеки держав світу. Вона забезпечує стабільність економіки, захист фінансової системи від внутрішніх та зовнішніх загроз, а також сприяє зростанню добробуту громадян та розвитку економіки загалом. Міжнародний аспект фінансової безпеки полягає в аналізі взаємодії держав у фінансовій сфері, обміні досвідом та сприянні глобальній стабільності. В умовах глобалізації фінансові ринки та інститути стають все більш взаємозалежними, що підвищує необхідність забезпечення фінансової безпеки на міжнародному рівні.

Процес здійснення фінансової безпеки держави та її фінансового ринку розглядаються у наукових працях багатьох вітчизняних вчених, зокрема: О. Богми, О. Гетманенко, М. Забаштанського, О. Колісника, Н. Кравчук, О. Мелих, Г. П'ятницької, Н. Ситник, Р. Сніщенко, І. Федулової та ін.

Фінансова безпека держави – це комплексний стан і система заходів, спрямованих на забезпечення стійкості та надійності фінансової системи країни, її здатності ефективно управляти фінансовими ресурсами та витратами, а також відстоювати власні фінансові інтереси в умовах змінного економічного середовища та різного виду загроз [1, с. 182]. Вона охоплює захист фінансових активів, забезпечення стабільності національної валюти, запобігання фінансовим кризам та боротьбу з фінансовими махінаціями.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Аспекти фінансової безпеки на міжнародному рівні охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних з забезпеченням стабільності глобальної фінансової системи, захистом від фінансових ризиків і злочинів, а також сприянням міжнародному співробітництву для запобігання фінансовим кризам.

Важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності на глобальному рівні відіграють міжнародні організації, такі як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Банк міжнародних розрахунків, а також регіональні фінансові організації. Ці інститути здійснюють моніторинг економічної ситуації, надають консультації, допомагають країнам, що перебувають у скрутних фінансових труднощах, і розробляють заходи для зниження фінансових ризиків.

Інтеграція фінансових ринків та економік створює взаємозалежність між країнами. Це підвищує ризик швидкого поширення фінансових криз із однієї країни в інші, як це було під час глобальних фінансових криз. Тому важливо створювати механізми для управління такими ризиками та підтримки фінансової стабільності на глобальному рівні.

Міжнародні організації, зокрема Базельський комітет з банківського нагляду, встановлюють стандарти регулювання фінансових ринків, які сприяють зміцненню банківської системи, забезпеченню прозорості фінансових операцій та стабільності на ринках. Такі стандарти включають вимоги до капіталу банків, правила щодо ліквідності та управління ризиками.

Фінансова безпека на міжнародному рівні передбачає боротьбу з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму, податковими ухиленнями та іншими фінансовими злочинами. Міжнародне співробітництво у цій сфері є важливим для забезпечення прозорості фінансових потоків і мінімізації ризиків для стабільності фінансових систем.

У сучасному світі міжнародні валютні системи та курси валют мають значний вплив на фінансову безпеку. Міжнародне

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

співробітництво в регулюванні валютних курсів, а також створення міжнародних валютних резервів сприяють зменшенню ризиків, пов'язаних із різкими коливаннями валютних курсів, що можуть призвести до фінансових потрясінь.

Міжнародна фінансова безпека передбачає створення механізмів для швидкого реагування на фінансові кризи, які можуть виникнути на рівні окремих країн або на глобальному рівні. Це передбачає надання кредитної допомоги країнам, що потрапили в економічну кризу, через міжнародні фінансові установи, а також спільні зусилля держав для стабілізації фінансових систем.

Міжнародна фінансова безпека також передбачає захист національних інтересів у глобальній економіці. Це включає в себе забезпечення стабільності національних валют, підтримку внутрішніх фінансових ринків від впливу зовнішніх економічних потрясінь, а також надання захисту від зовнішніх економічних маніпуляцій і конкурентної боротьби.

В умовах цифровізації фінансових ринків захист від кіберзагроз стає важливим аспектом фінансової безпеки. Міжнародна співпраця у боротьбі з кіберзлочинністю, створення стандартів захисту фінансових даних та інформаційних систем допомагають забезпечити безпеку фінансових операцій і захистити інвестиції на міжнародному рівні.

Міжнародні ініціативи щодо сталого розвитку також мають значний вплив на фінансову безпеку, зокрема через інвестування в проекти, що сприяють екологічній, соціальній та економічній стабільності. Це передбачає використання зелених облігацій та інших фінансових інструментів, які підтримують реалізацію цілей сталого розвитку ООН. Такий підхід допомагає створювати довгострокову фінансову стабільність та зменшує ризики, пов'язані з негативними факторами.

Таким чином, фінансова безпека на міжнародному рівні охоплює широкий спектр аспектів, що включають взаємодію міжнародних організацій, регулювання фінансових ринків, боротьбу з фінансовими злочинами, забезпечення стабільності

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

валютних систем і реагування на фінансові кризи. Здійснення ефективного міжнародного співробітництва в цих сферах є важливим для підтримки стабільності глобальної фінансової системи та зниження ризиків для світової економіки та національних економік.

Список використаних джерел:

1. Ситник Н.С., Кравченко Б.О. Фінансова безпека держави : загрози та виклики в умовах війни. *Modern Economics*. № 44. 2024. С. 181-189.

УДК 339.9

Булах Ірина,
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
Короташ Аріна,
викладач-спеціаліст,
Уманський фаховий коледж технологій та бізнесу
Уманського національного університету садівництва,
м.Умань, Україна

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У СТАНІ ВІЙНИ

Зовнішньо-економічна діяльність України в умовах воєнного стану є ускладненою, адже дії ворога суттєво впливають на усі аспекти економічних відносин України з іншими державами. Протягом останніх трьох років – з моменту початку повномасштабної російсько-української війни та проголошення воєнного стану – українська економіка перебуває у стані кризи. Дії агресора негативно впливають на низку галузей українського господарства, стають причиною скорочення виробництва основних і стратегічно важливих типів продукції, порушують логістичні зв'язки, знижують бізнес-активність.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Усе це негативно впливає на роль України як учасника міжнародних економічних відносин, тобто – її зовнішньо-економічну діяльність.

Співпраця з іншими державами в економічному контексті, експортно-імпорتنі відносини, науково-технічне співробітництво, проведення спільних проєктів, які передбачають розвиток окремих галузей, кооперація вітчизняних і закордонних підприємств – усе це є особливо ускладненим під час війни. Однак, враховуючи те, що саме зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) забезпечує і економічний розвиток держави, і її економічну та національну безпеку в цілому, існує необхідність подолання існуючих проблем безпосередньо під час воєнного стану. Саме тому важливим питанням стає аналіз наукових засад розвитку зовнішньоекономічної діяльності держави в умовах повномасштабної війни.

Визначення зовнішньоекономічної діяльності міститься у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», який на сьогодні є основним регулятором зовнішньоекономічних відносин в Україні. Згідно з Законом, зовнішньоекономічна діяльність є діяльністю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами. Тобто, це така діяльність суб'єктів господарювання України та інших країн, яка спрямована на налагодження між ними економічних зв'язків і взаємовідносин різного характеру, насамперед господарського і експортно-імпортного, а також пов'язана з укладанням зовнішньоекономічних договорів, які регулюють їх відносини. Також саме на основі зовнішньоекономічної діяльності забезпечується налагодження зовнішньоекономічних зв'язків [1].

Зовнішньоекономічна діяльність є важливою складовою зовнішньої політики України. Здійснюється вона у вигляді зовнішньої торгівлі держави, економічного співробітництва у різних галузях господарства, а також у вигляді науково-

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

технічного співробітництва. Протягом останніх років, до початку повномасштабного вторгнення, спостерігалось налагодження зовнішньо-економічних зв'язків України з країнами ЄС, у тому числі і у вигляді зростання імпорту та експорту, і у вигляді налагодження економічного і науково-технічного співробітництва, організації спільних проєктів, спрямованих на розвиток різних галузей господарства України тощо.

Відповідно, зазначимо, що зовнішньо-економічна діяльність може здійснюватися на двох рівнях – макроекономічному – на рівні держави, та мікроекономічному – на рівні окремих суб'єктів господарювання. У контексті першого рівня ЗЕД забезпечує розвиток зовнішньо-економічних зв'язків між державами, у контексті мікроекономічного рівня ЗЕД спрямована на розвиток виробничої інтеграції і кооперації, експорту і імпорту товарів та послуг, а також пов'язана з виходом підприємств на міжнародний ринок [2].

До початку війни зовнішньо-економічна діяльність України в окремих галузях, як складова міжнародних відносин, характеризувалась наявністю низки проблем політичного, організаційно-управлінського, трудового, фінансового та виробничого характеру.

Щодо розвитку зовнішньо-економічної діяльності держави в умовах повномасштабної війни, то наразі він є ускладненим.

Це спричинено, у першу чергу, безпосередньо військовими діями, які зумовили скорочення експортного виробництва в державі: значні частини території України окуповані або постраждали від дій агресора, знищені зерносховища та зернові термінали у портах, а поля, де вирощуються зернові культури, які складають основу експорту, заміновані. Окрім цього, внаслідок дій ворога майже заблоковано морський торгівельний коридор, яким експортується більша частина української продукції. Західний кордон, який залишається відкритим, блокується громадянами сусідніх країн, що є наслідком їх внутрішніх політичних суперечок.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Окрім цього, скорочується також і рівень імпорту, однак не так суттєво. Тим не менш, усе це негативно впливає на розвиток зовнішньо-економічної діяльності держави в умовах війни. Також різко збільшилось сальдо зовнішньої торгівлі товарами, оскільки, експортуючи менше товарів, Україна імпортує стратегічно важливу продукцію, яка забезпечує її безпеку, у тому числі і економічну [3].

З огляду на це, виникає потреба у застосуванні заходів, які б забезпечили оптимальний розвиток зовнішньо-економічної діяльності України та її окремих галузей у контексті міжнародних відносин держави за сучасних умов.

Одним із таких способів наразі є вдосконалення державного регулювання зовнішньо-економічної діяльності, яке наразі є обмеженим, зокрема у контексті фінансових і фізичних можливостей. Наразі змінюються правові механізми регулювання ЗЕД, зокрема – впроваджуються нормативно-правові акти, що впорядковують експортно-імпортну діяльність господарюючих суб'єктів під час вієнного стану.

Крім того, Україна посилила заборони щодо співпраці з контрагентами, які пов'язані з державою-агресором. Також Україна долучилась до Конвенції про процедуру спільного транзиту, завдяки чому українські компанії мають можливість транспортувати вантажі через території країн ЄС, Європейської асоціації вільної торгівлі, а також інших країн-учасниць цієї конвенції, не оформлюючи товари в транзит у кожній з них, що суттєво полегшує зовнішню торгівлю держави та сприяє вдосконаленню логістичних зв'язків [4].

Не дивлячись на воєнний стан та повномасштабну війну, Україна все ще має усі пер спективи та ресурси для розвитку зовнішньо-економічної діяльності. Для цього державі важливо: – забезпечити стабілізацію експортно-імпортних торгівельних операцій; – створити сприятливі умови, які будуть стимулювати зовнішню торгівлю і інновації; – розвивати послуги з підтримки бізнесу і зовнішньої торгівлі; – вдосконалити співпрацю з іншими державами у контексті науково-технічного і

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

економічного співробітництва як на рівні держави, так і на рівні окремих підприємств галузі тощо.

Отже, згідно з результатами дослідження, можна сказати, що в умовах воєнного стану розвиток зовнішньо-економічної діяльності, як діяльності господарюючих суб'єктів України і інших держав, а також держави в цілому, що забезпечує розвиток економічних відносин між Україною і іншими державами, є ускладненим. Причини полягають саме у впливі повномасштабної війни на виробництво продуктів та здійснення міжнародних торговельних операцій, а також на низку інших процесів, які уповільнюють економічний розвиток держави. Враховуючи це, наразі розвиток зовнішньоекономічної діяльності є стратегічно важливим, тому розробка основних заходів з її розвитку – це основна мета діяльності як держави і відповідних інституцій, як регулюють ЗЕД, так і науковців, які шляхом теоретичних розробок висувують основні рекомендації щодо вдосконалення її розвитку. Таким чином, існує необхідність у впровадженні дієвих заходів, які будуть вдосконалювати зовнішньо-економічну діяльність України в контексті її міжнародних відносин за сучасних умов.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
2. Зеліч В. В., Матвеев М. Е. Особливості регулювання та контролю зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану: реалії сьогодення. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Випуск № 5 (5). С. 93–97.
3. Рахман М. С., Євтушенко В. А., Рудас Д. С. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами ЄС. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск № 47. С. 39–44.
4. Салій Є. Ю., Салій О. О. Зміни у зовнішньоекономічній діяльності України в умовах війни. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. Випуск № 3 (14). 2023. С. 58–71.

УКРАЇНА І СВІТ:

**теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 339.7

Klymenko Kateryna,
Ph.D. (Econ.), Senior Researcher,
Ukhmal Nataliia,
Ph.D. (Econ.),
SESE 'The Academy of Financial Management',
Member of the Ukrainian Association
of International Economics,
Kyiv, Ukraine

EUROPEAN INTEGRATION AND POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE: STRATEGIC PRIORITIES FOR RECONSTRUCTION IN THE FACE OF UNPRECEDENTED DAMAGE

In the current realities, the World Bank is updating its institutional functionality in the context of post-conflict reconstruction in Ukraine by implementing a multi-vector strategy. This strategy includes the consolidation of global financial resources to restore critical infrastructure and ensure socio-economic stabilization; coordination of collaborative initiatives among international donors, integrating the efforts of transnational organizations and sovereign contributors; and disseminating expert and analytical tools for the Government of Ukraine to formulate a national policy on the issue.

Three years after the onset of the full-scale military aggression by the Russian Federation against the sovereign Ukrainian state, the quantified indicators of the destructive consequences of the invasion have reached unprecedented levels. According to the updated data from the 4th iteration of the Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4), the cost for implementation over a ten-year time horizon in 2024 reached approximately \$524 billion. Comparative analysis demonstrates that the accumulated financial deficit exceeds the forecasted nominal gross domestic product of Ukraine for 2024 by a factor of 2.8, highlighting the extraordinary nature of the economic

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

challenges faced by the national economy in the post-conflict period [1].

In 2025, Ukraine, utilizing consolidated financial support from international donors, allocated \$7.37 billion for priority sectoral interventions in the multi-vector areas of the state's socioeconomic functioning. The stratification analysis of sectoral losses reveals the highest concentration of damages in the residential sector, transport and logistics infrastructure, energy sector, commercial and industrial segments, and education. The actuarial assessment of losses to the housing stock indicates that approximately 13% of residential properties have suffered damage of varying severity or destruction, directly affecting the living conditions of over 2.5 million households.

The energy sector is characterized by an unprecedented 70% increase in the number of damaged or destroyed infrastructure facilities compared to the data recorded during the RDNA3, reflecting extensive damage to the integrated energy chain, including generation facilities, transmission networks, distribution infrastructure, and district heating systems.

The spatial distribution of material losses shows an asymmetric concentration, with approximately 72% of the total direct losses localized in territorial units experiencing heightened exposure to active hostilities, specifically the Donetsk, Kharkiv, Luhansk, Zaporizhzhia, and Kherson regions, as well as the Kyiv region.

In analyzing the long-term financial stratification for reconstruction interventions, the residential sector emerges as requiring the largest capital investment, estimated at approximately \$84 billion. Following this, the transport and logistics sector necessitates nearly \$78 billion; the integrated energy sector and extractive industry have accumulated needs of about \$68 billion; the commercial and industrial segment of the national economy requires over \$64 billion; and the agricultural sector faces needs exceeding \$55 billion [1].

Cross-sectoral analysis reveals a significant financial component strictly related to the procedures for dismantling, recycling, and effective management of the residual impacts from the armed conflict,

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

amounting to nearly \$13 billion. This illustrates the scale of initial reconstruction measures necessary in the post-conflict period.

Within the framework of post-conflict reconstruction strategies, the non-state business sector has exhibited substantial engagement in addressing the critical needs of the national economy, underscoring its essential role in recovery and reconstruction efforts. Numerous businesses have initiated capital investments in repair and restoration projects, alongside implementing resilient technological solutions, particularly in decentralized energy generation with alternative energy systems like gas-fired power units, photovoltaic panels, and biogas complexes. Preliminary assessments from the International Finance Corporation (IFC) indicate that the private sector could cover about one-third of the total financing needs, representing a significant element of public sector funding.

The fourth iteration of the Rapid Damage and Recovery Needs Assessment (RDNA4) emphasizes the critical necessity of prioritizing investment interventions in recovery and reconstruction processes to facilitate Ukraine's successful integration into the EU institutional framework and build long-term economic resilience. Focused efforts aim at the comprehensive reconstruction of the country's infrastructure base, regeneration of economic potential, and enhancement of institutional capacity in accordance with EU regulatory standards. The reconstruction process not only offers a chance to restore material assets destroyed due to ongoing armed aggression but also sets a precedent for the 'build back better' paradigm, which incorporates innovative technological solutions and structural reforms aligned with EU membership criteria. The analytical outcomes from RDNA4 complement the reform and investment intervention program outlined in Ukraine's Strategic Plan for the three-year outlook [2].

In summary, the collaboration among the World Bank, international donors, and the private sector establishes the foundation for the post-conflict reconstruction of Ukraine amid the unprecedented destructive impacts of armed aggression, quantified at \$524 billion in investment needs and \$176 billion in direct losses, with a significant concentration in the residential, transport and logistics, energy, and

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

commercial and industrial sectors. This situation demands strategic prioritization of investment interventions aligned with EU integration standards, the adoption of the ‘build back better’ paradigm, and bridging the substantial financial gap between available resources and the actual reconstruction needs by attracting private capital and enhancing entrepreneurial initiatives, in line with Ukraine’s Strategic Plan, ensuring the long-term economic resilience of the state.

References:

1. World Bank. (2025, February 25). Updated Ukraine recovery and reconstruction needs assessment released. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>.

2. Klymenko, K. V., & Ukhna, N. M. (2023). World bank as a key partner in Ukraine’s recovery. In A. S. Rosokhata & M. H. Minchenko (Eds.), Waste management system in circular economy: Financial, social, environmental and energy determinants (pp. 188-196). Sumy State University.

УДК 336.1:339.7

**Красношанка Євген,
ДННУ «Академія фінансового управління»,
м. Київ, Україна**

**МЕХАНІЗМИ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ
ЗА УЧАСТЮ БАНКІВ РОЗВИТКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ
ВИРІШЕННЯ**

Міжнародний досвід зовнішнього фінансування повоєнного відновлення демонструє багатовимірну систему механізмів та інструментів залучення капіталу для реконструкції постконфліктних територій. Історичні прецеденти, зокрема План Маршалла для післявоєнної Європи, програми відбудови Боснії і

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Герцеговини, Косово, Іраку та Афганістану, свідчать про ефективність поєднання багатосторонніх донорських конференцій, цільових міжнародних фондів, пільгових кредитів міжнародних фінансових інституцій, регіональних банків розвитку та прямих інвестицій. Ключовими факторами успішності зовнішнього фінансування є імплементація комплексних стратегій відновлення з чіткими пріоритетами, тактиками й стратегіями, забезпечення транспарентності використання фінансових ресурсів, координація зусиль донорів та реципієнтів, а також формування інституційної спроможності держави-реципієнта ефективно абсорбувати та розподіляти міжнародну допомогу. Синергія міжнародних фінансових інструментів (в т. ч. регіональних) з національними програмами відновлення, залучення приватного сектору через державно-приватне партнерство та створення сприятливого інвестиційного клімату для зовнішніх інвесторів становлять комплексну парадигму сучасних підходів до фінансування постконфліктної реконструкції, що спрямована не лише на відновлення інфраструктури, але й на інституційну трансформацію, економічну модернізацію та соціальну консолідацію постраждалих суспільств [1].

Механізми міжнародної фінансової допомоги за участю банків розвитку є критично важливими для економічного відновлення та розвитку багатьох країн, зокрема України. Однак, попри їх значну роль у наданні фінансових ресурсів, такі механізми мають низку проблем, котрі можуть обмежувати ефективність цієї допомоги. Розглянемо основні проблемні аспекти та можливі шляхи їх нівелювання.

Бюрократична складність та тривалість процесу погодження. Однією з основних проблем є складність і тривалість процедур отримання фінансової допомоги від міжнародних фінансових організацій та регіональних банків розвитку. Погодження проектів, дотримання вимог міжнародних практик та процедур може займати тривалий час, що особливо критично для країн, які терміново потребують допомоги, як у випадку відбудови після воєнних дій. Основними шляхами вирішення, на нашу

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

думку, мають стати спрощення процедур та впровадження цифрових платформ для подання та обробки заявок.

Недостатня транспарентність. Використання міжнародної допомоги може стати об'єктом нецільового використання, особливо в країнах із недостатньо розвиненими антикорупційними механізмами. Це підриває довіру донорів. При цьому, основними шляхами вирішення можуть стати створення наглядових органів за участю міжнародних експертів та забезпечення регулярної звітності про використання фінансових ресурсів через публічні платформи (приміром як, портал реєстру проектів МФО – IFIs projects) [2], доступні як для внутрішніх, так і для міжнародних партнерів.

Обмежена інституційна спроможність. Деякі країни, що отримують міжнародну фінансову допомогу, мають обмежену інституційну спроможність для ефективного планування, реалізації та управління великими проектами. Це може призводити до затримок у реалізації проектів або неефективного використання грошових коштів. Для вирішення цієї проблематики, банкам розвитку, окрім фінансової підтримки, можуть надавати технічну допомогу у вигляді навчання та консультування для посилення інституційної спроможності країни-отримувача.

Низька залученість місцевих органів влади та громад. Іноді міжнародні фінансові інститути можуть не враховувати думку місцевих громад та органів влади при розробці та реалізації проектів. Вирішення цього проблемного питання вбачається в залученні місцевих органів влади та громад до розробки та впровадження проектів з метою кращого врахування місцевих потреб.

Ризики невиконання проектів через політичну нестабільність. Політична нестабільність може вплинути на здатність країни виконувати умови міжнародних кредиторів або реалізувати великі інфраструктурні проекти. Основними шляхами вирішення мають стати використання гарантійних

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

механізмів, які надають МФІ та створення довгострокових стратегій, які не залежатимуть від короткострокових політичних змін, забезпечуючи стабільність та передбачуваність реалізації проектів.

Міжнародна фінансова допомога за участю банків розвитку відіграє також визначальну роль у формуванні внутрішньої політики України в контексті глобалізаційних процесів, що характеризуються інтенсифікацією транснаціональних зв'язків та посиленням взаємозалежності національних економік. Світовий банк, ЄБРР та інші міжнародні фінансові інституції здійснюють суттєвий вплив на процеси реформування в Україні шляхом надання фінансової підтримки, технічної допомоги та експертного супроводу, що обумовлюється необхідністю дотримання певних умов та зобов'язань у різних секторах державної політики. Виконання рекомендацій міжнародних фінансових організацій стимулюють трансформацію інституційної архітектури держави, модернізацію системи державного управління та встановлення нових параметрів взаємодії між державними органами та суспільством. У сучасних умовах геополітичної турбулентності взаємодія України з регіональними банками розвитку набуває особливого значення, оскільки інтеграція до глобальних структур слугує не лише каталізатором внутрішніх перетворень, але й механізмом забезпечення національних інтересів та зміцнення суверенітету в системі міжнародних відносин [3].

Вищевикладені міркування дають змогу зробити висновок, що міжнародна фінансова допомога за участю банків розвитку є важливим інструментом для відбудови та розвитку, проте її ефективність залежить від подолання таких проблем, як бюрократичні перепони, низька інституційна спроможність та залежність від зовнішнього фінансування. Вирішення цих проблем вимагає комплексного й синергетичного підходу, який включає спрощення процедур, підвищення транспарентності, посилення контролю, залучення місцевих громад тощо.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

Список використаних джерел:

1. Клименко К. В., Савостьяненко М.В., Арзуманян О. А. Міжнародний досвід зовнішнього фінансування повоєнного відновлення: уроки для України. *Наукові праці НДФІ*. 2023. № 4. С. 70-99. <https://doi.org/10.33763/npndfi2023.04.070>
2. IFIs projects, портал реєстру проєктів МФО. URL: <https://proifi.gov.ua/?p=index> (дата звернення: 01.03.2025)
3. Новоскольцева, Л. О., Ходько, Ф. О., Бринчак, С. П. Роль міжнародних організацій у формуванні внутрішньої політики України в умовах глобалізації. *Український політико-правовий дискурс*. 2025, (8). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14801749>

UDC 368.01

Levkovets Nataliya,
Associate Professor, PhD in Economics,
National Transport University,
Kyiv, Ukraine

**DIGITALIZATION IN THE INTERNATIONAL
INSURANCE SYSTEM**

Changes associated with globalization, digitalization, and emerging technologies are significantly transforming the structure and functioning of the insurance market. Modern information technologies, including artificial intelligence and big data, enable insurance companies to assess risks more accurately and develop personalized insurance products. Digital platforms facilitate quicker access to insurance services and improve accessibility for a broader population, enhancing both the efficiency and availability of insurance.

The globalization of economic processes and geopolitical shifts present new challenges for the insurance industry. The rise in financial risks, currency fluctuations, trade wars, and escalating geopolitical

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

conflicts negatively impact the overall state of the international insurance system.

Moreover, legislative changes that impose stricter requirements on insurers regarding capitalization, transparency, and the reliability of insurance products also significantly influence the sector.

A key aspect of studying the international insurance system involves addressing global challenges such as climate change, pandemics, and other socio-environmental factors. Climate change has become a major driver of increasing natural disasters, such as hurricanes, floods, and other catastrophes, compelling insurers to rethink risk management strategies and seek new solutions to ensure financial stability.

Key digital technologies in insurance: artificial intelligence and machine learning, blockchain, big data, automated platforms and insur tech. [1]

Thus, the structure and regulatory framework of the international insurance system serve as crucial instruments for maintaining stability and security in the global insurance market. Modern regulatory mechanisms ensure a balance between innovation, the growing demand for insurance products, and the need to protect consumer interests.

Reinsurance is a critical component of the international insurance system, as it ensures market stability and resilience. The reinsurance process involves insurance companies transferring part of their risks to other insurers or specialized reinsurance firms to mitigate potential financial losses in the event of large-scale insurance claims. This allows insurers to maintain financial stability and avoid excessive expenditures on major losses that could jeopardize their financial capacity.

The rapid advancement of technology is radically changing approaches to insurance and risk management. One of the most significant innovations is the implementation of **blockchain technology**, which enhances transparency in insurance transactions. It reduces fraud risks and accelerates the claims settlement process. Blockchain enables the creation of more efficient systems for recording

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

and processing insurance claims, minimizing human error and reducing administrative costs. [2]

Digitalization also contributes to the development of **new insurance products**, such as **on-demand insurance**. This type of insurance allows clients to purchase coverage only when needed, without paying for continuous policies. Such innovative products help insurers attract new market segments, particularly younger and tech-savvy customers, for whom traditional insurance methods may be less appealing.

Digital innovations have the potential to reshape the structure and dynamics of the international insurance market, making it more flexible, accessible, and efficient. Global economic crises, political instability, sanctions, and military conflicts have a significant impact on the international insurance market. During periods of economic and political uncertainty, demand increases for insurance products covering credit risks, political risks, and force majeure losses. This is due to the need for companies and organizations to protect themselves against financial losses caused by unforeseen events. [3]

Insurance companies must adapt their strategies to changing global economic and political conditions to maintain competitiveness and financial stability amid uncertainty. Digitalization facilitates the globalization of the insurance industry by enabling cross-border cooperation and providing customers with the ability to purchase policies online from anywhere in the world. Additionally, technology helps combat fraud and minimizes financial risks for insurers.

Despite numerous advantages, digitalization in the insurance market faces challenges such as **cybersecurity, data protection, and regulatory constraints**. In the future, a key priority for insurance companies will be adapting to new technological trends and developing effective information security mechanisms to ensure compliance with international standards.

Digital technologies are fundamentally transforming the international insurance system, making it more efficient, transparent, and accessible. By adopting innovative solutions, companies can

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

enhance their competitiveness and provide high-quality insurance services on a global scale. Going forward, technological advancements will continue to drive the transformation of the insurance market, opening new opportunities for industry participants.

References:

1. Chunytska I. I., Yasentiuk A. S. The functioning of the insurance market of Ukraine in the conditions of modern digital transformation. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series "Economy": scientific journal*. Ostroh: Publishing House of the NaUOA, December 2021. № 23(51). P. 89–94.

2. Pikus R., Zakolodyazhny V. Innovative development of insurance activity as a basis for increasing its efficiency. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 2023. Issue 3. P. 72-80.4.

3. Zvoloka Yu. M., Efremenko A. G., Malashenko Yu. A. Peculiarities of the functioning of the insurance market of Ukraine in the conditions of modern digital transformation. *Economy and State*. 2022. № 6. P. 102–106.

УДК 332.67

Мацука Вікторія,
кандидат економічних наук, доцент,
Маріупольський державний університет,
м. Київ, Україна

ТОРГОВА ВІЙНА ТА САНКЦІЇ: ЇХ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНИЙ КАПІТАЛ

Торгівельні війни та санкції є ключовими інструментами міжнародної політики, спрямованими на зміну економічної та політичної поведінки держав. Вони можуть включати обмеження на торгівлю, замороження активів та відключення від платіжних

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

систем, що впливає на міжнародні фінансові потоки та інвестиції [1].

Санкції проти Росії стали одними з найбільш масштабних у сучасному світі. Після анексії Криму в 2014 році США та ЄС запровадили економічні обмеження, які значно посилилися після вторгнення в Україну у 2022 році. Вони охоплюють експортні обмеження, фінансові санкції, замороження активів і відключення від SWIFT, що ускладнило доступ до міжнародних ринків.

Метою санкцій є ослаблення економіки Росії, стримування агресії та захист міжнародного права. Вони спрямовані на скорочення інвестицій, уповільнення розвитку стратегічних галузей і створення тиску на країну для повернення до мирних переговорів.

Санкції проти Росії мали суттєвий вплив на її економіку. Втрата доступу до міжнародних фінансів та замороження активів ускладнили залучення інвестицій і доступ до кредитів, що спричинило уповільнення економічного зростання. Обмеження на експорт нафти, газу та технологій призвели до падіння обсягів торгівлі, інфляції та дефіциту на ринку. Це вплинуло на рівень життя населення і створило додатковий внутрішній тиск на уряд.

Санкції також значно знизили прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Росію. Обмеження фінансових операцій призвели до відтоку інвестицій, оскільки іноземні компанії ставали обережнішими через високі ризики. В результаті Росія втратила інвестиції в інфраструктуру та новітні технології.

Зміщення глобальних фінансових потоків сприяло зростанню інвестицій в країни з меншими ризиками, такі як Китай, Індія та Південно-Східна Азія. Це призвело до розвитку нових фінансових коридорів і підвищеного попиту на послуги альтернативних ринків [2].

Санкції також мали нерівний вплив на різні країни, зокрема на тих, що є торговими партнерами Росії. Для багатьох європейських країн, з якими Росія мала значні економічні зв'язки, санкції призвели до скорочення обсягів торгівлі, що стало

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

причиною економічних втрат. Водночас деякі країни, зокрема Туреччина та Китай, скористалися ситуацією, збільшивши свої економічні зв'язки з Росією. Ці країни отримали вигоду від зменшення конкуренції з боку Заходу, і могли заповнити порожнину, що утворилася в результаті санкцій. Країни Азії, що не підпадають під обмеження, також скористалися можливістю розширити свою присутність на російському ринку.

SWIFT є основною глобальною платіжною мережею, яка забезпечує безпечні і ефективні фінансові транзакції між банками по всьому світу. Відключення Росії від SWIFT у 2022 році стало серйозним ударом для її фінансової системи. Це ускладнило міжнародні фінансові операції, обмеживши доступ російських банків до глобальних ринків капіталу і значно обмежило можливості для здійснення міжнародних розрахунків, що негативно позначилося на економіці країни.

У відповідь на відключення від SWIFT, Росія розробила свою власну платіжну систему – СПФС. Вона дозволяє здійснювати фінансові операції як всередині країни, так і на міжнародному рівні. Хоча СПФС не може повністю замінити SWIFT за масштабами і можливостями, вона стала важливим інструментом для російських банків у міжнародних розрахунках, дозволяючи зменшити вплив санкцій і зберегти фінансові зв'язки з іншими країнами [3].

Китай також створив альтернативу SWIFT у вигляді системи CIPS (Cross-Border Interbank Payment System). Ця система призначена для здійснення міжнародних розрахунків у юанях і активно підтримується Китаєм. CIPS може стати конкурентом SWIFT, зокрема через підтримку зростаючої ролі Китаю в глобальній економіці та його прагнення до збільшення використання китайської валюти в міжнародних транзакціях.

Крім Росії та Китаю, інші країни також працюють над розвитком власних платіжних систем для обходу санкцій. Індія, Туреччина та Іран адаптують або створюють національні платіжні системи, щоб зменшити залежність від західних фінансових мереж. Іран, наприклад, запровадив свою національну систему для

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

міжнародних розрахунків, а Туреччина активно розвиває свою платіжну інфраструктуру для забезпечення стабільних економічних зв'язків.

У відповідь на санкції та відключення від SWIFT, країни шукають нові шляхи для міжнародних фінансових операцій через альтернативні платіжні системи. Це дозволяє обійти обмеження, пов'язані з використанням західних фінансових інструментів, і створює нові фінансові коридори для країн, що стикаються з санкціями. Зростає використання таких систем, як СПФС і CIPS, дозволяє зменшити вплив санкцій і надає нові можливості для міжнародної торгівлі і фінансових зв'язків [6].

Санкції США та ЄС суттєво впливають на глобальні фінанси, змушуючи країни шукати альтернативні економічні шляхи. Обмеження щодо Росії та інших держав змінюють фінансові потоки, посилюючи роль нових центрів, зокрема Китаю та Індії [4].

Багато країн прагнуть знизити залежність від західних фінансових систем. Китай розширює використання юаня та розвиває CIPS як альтернативу SWIFT. Індія, Іран і Туреччина також створюють власні платіжні механізми, що сприяє формуванню багатопольного фінансового світу.

Зростає використання національних валют у міжнародних розрахунках, особливо між країнами, що зазнають санкцій. Росія, Китай, Індія й Туреччина дедалі частіше укладають угоди у власних валютах, зменшуючи вплив долара.

Санкції викликають нестабільність фінансових потоків, обмежуючи доступ до ресурсів, що призводить до відтоку інвестицій та зростання волатильності ринків. Це впливає не лише на санкціоновані країни, а й на їхніх торгових партнерів.

Попри труднощі, санкції можуть створювати нові можливості для інвестицій у країни, не підпорядковані обмеженням. Інвестори можуть звертати увагу на альтернативні ринки з вигідними умовами для бізнесу, такими як знижені податки та нові економічні можливості. Це може стимулювати розвиток

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

інвестицій у таких регіонах, як Азія, Близький Схід чи Латинська Америка, де вдосконалюються фінансові системи [7].

Розвиток нових фінансових коридорів та альтернатив SWIFT може призвести до децентралізації глобальної фінансової архітектури, зменшуючи залежність від західних інститутів і підвищуючи економічну незалежність окремих регіонів. Це також створює можливості для перерозподілу капіталу в країни з кращими умовами для бізнесу [5].

Запроваджені проти Росії санкції суттєво обмежили доступ країни до глобальних фінансових ринків, що спричинило зниження рівня інвестицій та уповільнення економічного зростання. У відповідь Росія розширила власні альтернативні фінансові механізми, що частково пом'якшило наслідки обмежень. Водночас міжнародні фінансові потоки почали перерозподілятися на користь регіонів, які не підпадають під санкції. Системи, які виступають альтернативою SWIFT, зокрема СПФС та CIPS, можуть суттєво вплинути на глобальну фінансову архітектуру, зменшуючи домінування США та ЄС. Проте їх повноцінна інтеграція потребує значного часу та фінансових вкладень. Щоб зменшити залежність від фінансових механізмів, країнам та міжнародним організаціям слід активно розвивати альтернативні платіжні системи та цифрові валюти. Також необхідно посилювати співпрацю в межах нових економічних союзів і сприяти створенню альтернативних фінансових потоків у багатополлярному світі.

Список використаних джерел:

1. Задорожко Г.І., Колесов К.І. Торгівельні війни та їх вплив на національні економіки. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2024. № 1 (27). С. 45-53. URL: <https://surl.li/bvgojn> (дата звернення: 17.03.2025).
2. Мацука В. М. Світові тренди та інвестиції майбутнього. Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин. *Матеріали XVIII науково-практичної конференції молодих вчених 21 квітня 2023 року*.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 93-96. URL: <https://surl.li/tflnhi> (дата звернення: 17.03.2025).

3. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України: аналіт. доп. за заг. ред. М.Паламарчука. Київ: НІСД, 2023. 76с. URL: <https://surl.li/tiqius> (дата звернення: 17.03.2025).

4. Савченко М.В., Цибуляк Д.С., Шемчук А.В. Торговельна війна між США та Китаєм: масштаби та наслідки для світової економіки. *Актуальні проблеми економіки*. № 7 (265), 2023 с. 76-87. URL: <https://surl.li/qgkmfb> (дата звернення: 17.03.2025).

5. Ярець Я.В., Мацука В.М. Проблема оподаткування криптовалюти, та шляхи впровадження систем оподаткування на прикладах США, ЄС та Італії. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством: Матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. Ч. 1. м. Полтава, 30-31 травня 2023 р. Полтава, 2023. С.601-602. URL: <https://surl.li/vawase> (дата звернення: 17.03.2025).

6. Marco Cipriani, Linda S. Goldberg, Gabriele La Spada. Financial Sanctions, SWIFT, and the Architecture of the International Payment System. *The Journal of Economic Perspectives*. 2023. Vol. 37. No. 1 pp. 31-52. URL: <https://surl.li/qzhwnz> (дата звернення: 17.03.2025).

7. Mirzosaid Sultonov. The Impact of International Sanctions on Russian Financial Markets. *Economies*. 2020. 8(4). 107. URL: <https://surl.li/ooxmzv> (дата звернення: 17.03.2025).

УКРАЇНА І СВІТ:

**теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 330.322:620.9

Фролов Андрій,

кандидат наук з державного управління,
Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана
м. Київ, Україна

ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДО РОЗБУДОВИ РИНКУ ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ

Сьогодні країни світу стикаються з величезним дефіцитом фінансування заходів, направлених на подолання кліматичних змін та досягнення цілей сталого розвитку. Екологічні, кліматичні і соціальні виклики вимагають таких обсягів фінансування, які часто важко знайти на локальних ринках. Тому все більшої популярності набувають фінансові інструменти, такі як зелені облігації, що відкривають шлях до нових боргових ринків і мобілізації довгострокового капіталу.

Але в багатьох країнах світу недостатньо розвинена ринкова інфраструктура для випуску зелених облігацій. Особливо це стосується країн, що розвиваються, до яких також відноситься Україна. Для випуску облігацій зазвичай потрібен широкий спектр фінансових організацій, серед яких фондові біржі та спеціалізовані платформи, агентства з оцінки кредитного ризику, розрахункові центри, депозитарії, фідучіари тощо. Разом з тим, на інвестиційну привабливість зелених облігацій більшою мірою впливає сприятливе інституційне середовище, макроекономічна та політична стабільність, розвинене та надійне законодавство, зокрема щодо правозастосування та захисту інтересів кредиторів, оподаткування та бухгалтерського обліку, банкрутства і конкуренції. І хоча міжнародні організації не завжди можуть фундаментально змінити загально функціонуючий ринок облігацій, вони здатні підтримати деякі підходи щодо розвитку його «зеленого» сегменту.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Як і будь який інший борговий інструмент, зелені облігації певною мірою залежать від рівня зрілості фінансових систем. А на ранніх етапах розвитку фінансових систем в країнах, що розвиваються, перевага зазвичай надається банкам. Ці установи можуть запропонувати більш прості умови кредитування та забезпечення інвестицій, хоч і з короткими термінами. Вже після досягнення необхідного рівня довіри до банків запускають більш широкий інструментарій, зокрема, акції, облігації тощо [1]. І розвиток «зеленого» сегменту додає новий рівень складності до традиційного ринку облігацій, і вводиться зазвичай після того, як ринок звичайних облігацій досягне певної межі зрілості.

Однією з точок входу міжнародних організацій в країни, що розвиваються, є платформи обміну для регуляторів фондового ринку і банківських систем. В рамках цих платформ відбувається інформування і консультування зацікавлених сторін щодо інноваційних підходів, надається допомога в стандартизації ринку зелених облігацій тощо. Але перед тим міжнародні організації зазвичай здійснюють адаптацію своїх підходів до того рівня зрілості ринку облігацій, що відповідає конкретній країні, досліджують існуючу інфраструктуру і її ключові елементи, місцевих партнерів.

Так, наприклад, IFC створила Мережу сталого банківського та фінансового сектору (SBFN), яка об'єднує фінансові регулятори і галузеві асоціації по усьому світу. В рамках цієї платформи учасникам платформи надається технічна допомога, поширюються найкращі практики країн, що створили додаткові стимули для випуску зелених облігацій, запровадили податкові пільги тощо [2]. І так само урядові установи можуть бути залучені до систематичних навчань щодо зелених облігацій в рамках багатосторонніх та двосторонніх угод, що допоможе підвищувати інституційну спроможність і обізнаність про цей фінансовий інструмент. Насамперед, це стосується тих представників урядових установ, що працюють з державним боргом та розробляють політику про державні облігації. В регулярні

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

тренінги, що проводять міжнародні організації та багатосторонні банки розвитку для країн-партнерів, зокрема, такі як IMF Debt Management Facility, зустріч DMO або IDB CapILAC, можна включити компонент про зелені облігації, що підвищуватиме обізнаність про технічні вимоги, переваги та недоліки випуску цих цінних паперів.

Утім, в багатьох країнах, що розвиваються, відсутні вторинні ринки облігацій, які забезпечують значні вигоди для економіки. Для інвесторів вони також важливі, оскільки здатні забезпечувати ліквідність цінних паперів, підтримувати встановлені ринкові ціни. Відсутність ринкової ліквідності позначається на здатності ринку сприяти купівлі чи продажу активу, не спричиняючи суттєвих змін у ціні активу. Багато інституційних інвесторів вважають відсутність ринкової ліквідності основним бар'єром на шляху інвестування в країни, що розвиваються.

Міжнародні організації можуть підтримати країни в створенні надійної ринкової інфраструктури для випуску облігацій, яка, зокрема, має включати ринок репо (від англ. repurchase agreement, репо). Цей ринок дозволяє обмінювати забезпечені короткострокові позики або угоди про зворотній викуп, що дає можливість фінансовим установам створювати короткострокову ліквідність на ринку і заробляти на відсотках без надмірних ризиків. Підтримка ринкової інфраструктури шляхом розробки необхідної нормативно-правової бази і мобілізації фінансових установ може відіграти важливу роль у сприянні інвестиціям в державні облігації.

Разом з тим, в фінансових системах країн можуть використовуватись і основні важелі регулювання локальних інвесторів. Зокрема, уряди часто регулюють достатність капіталу та ризики пенсійних фондів і страхових компаній. Навіть є приклади, де пенсійним фондам взагалі забороняється інвестування в певні географічні зони або ринки. Наприклад, фінським пенсійним фондам заборонено інвестування в країни, що не входять до ОЕСР/ЄЕЗ. І тут фінансові організації розвитку можуть відіграти потужну роль у розбудові ринку зелених

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

облігацій, якщо зроблять емісії цих цінних паперів частиною своїх стратегій фінансування. Вони можуть стати провідниками для спрямування інвестицій в країни, що розвиваються, відкриваючи доступ інституційним інвесторам до портфеля цих країн. Зростаючий інтерес інвесторів до зелених облігацій та ESG-інвестицій в цілому дозволяє фінансовим організаціям розвитку диверсифікувати та поглиблювати інвесторську базу. І багато таких організацій вже активно випускають зелені облігації на своїх власних фінансових ринках (наприклад, голландський банк розвитку FMO та німецький державний банк розвитку KfW).

Фінансові організації розвитку часто мають високі кредитні рейтинги, тож такі форми залучення більш дешевого боргового ресурсу через національну або місцеву установу з подальшим кредитуванням країн, що розвиваються, може стати ефективним механізмом мобілізації інвесторів в цих країнах. Так, з одного боку, вони стають активними емітентами зелених облігацій і посилюють присутність на своїх національних ринках капіталу, а з іншого, можуть залучати національних інституційних інвесторів, ознайомлюючи їх із вимогами та можливостями інвестування в зелені облігації країн, що розвиваються.

Але на локальному рівні у більшості країн, що розвиваються, не має кваліфікованих зовнішніх рецензентів (верифікаторів) зелених облігацій. Міжнародна асоціація ринків капіталу (ISMA) рекомендує проводити як передемісійну, так і післяемісійну зовнішню перевірку зелених облігацій [3]. А на окремих ринках зовнішні перевірки необхідні щоб позначити облігацію відповідно до встановленого стандарту. Зокрема, Стандарт зелених облігацій ЄС (EU GBS) вимагає зовнішню перевірку європейських зелених облігацій, встановлюючи при цьому систему реєстрації та нагляду для всіх зовнішніх постачальників відповідних послуг [4]. І це стає бар'єром для емісій зелених облігацій на ринках, що розвиваються.

З одного боку, зовнішні перевірки важливі, оскільки вони сигналізують інвесторам про прозорість і позитивний екологічний

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

вплив зелених облігацій, а з іншого – це дороговартісна послуга, що змушує емітентів відмовлятися від більш ніж однієї їх форми організації, а іноді шукати більш дешевих верифікаторів. Локальні верифікатори потенційно зможуть запропонувати дешевші альтернативи перевірок порівняно з міжнародними зовнішніми постачальниками цих послуг. І міжнародні організації можуть підтримати розбудову системи реєстрації та нагляду для постачальників послуг зовнішніх перевірок на локальних ринках. Але для підвищення довіри до місцевих верифікаторів з боку інвесторів міжнародним організаціям доведеться попрацювати з країнами над узгодженістю та надійністю методологій, перевіряючи або сертифікуючи підходи різних типів місцевих постачальників послуг перевірки з різним досвідом роботи і потенціалом, розвиваючи практичне застосування стандартів, таксономій і регулювання.

Отже, міжнародні організації можуть відігравати визначальну роль на ринках зелених облігацій, особливо в країнах, що розвиваються. Вони можуть підтримувати ринкову інфраструктуру шляхом підвищення обізнаності державних установ і регуляторів цих країн, розвитку їх організаційного потенціалу. Їх допомога може стати цінною як в частині консультацій щодо функціонування вторинних ринків і спрощення доступу до інституційних інвесторів, так і у підтримці розвитку локальних постачальників послуг зовнішньої перевірки, що дозволить зменшити витрати для місцевих емітентів і підвищити довіру до ринків зелених облігацій цих країн.

Список використаних джерел:

1. World Bank (2019), Capital Market Development, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/701021588343376548/pdf/Capital-Markets-Development-Causes-Effects-and-Sequencing.pdf>.
2. Sustainable Banking and Finance Network. URL: <https://www.sbfnetwork.org>
3. ICMA. Green Bond Principles: Voluntary Process Guidelines for Issuing Green Bonds. URL:

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

<https://www.icmagroup.org/sustainable-finance/the-principles-guidelines-and-handbooks/green-bond-principles-gbp>

4. European Commission. European green bond standard – Supporting the transition. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/european-green-bond-standard-supporting-transition_en

УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 327:339.92

Губицький Любомир,
доктор історичних наук, доцент,
Державний торговельно-
економічний університет
м. Київ, Україна

Мельник Ганна,
кандидат історичних наук, доцент
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

**ВИКЛИКИ СУБ'ЄКТНОСТІ ДЕРЖАВИ В НОВИХ
ГЕОПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ**

Інституції держави реагують на новітні виклики, пов'язані із запереченням самої сутності суспільної організації, відходом від правил, пошуком нової ідеології. Політики, політичні радники, аналітики співпрацюють з структурами, що анонсували реваншизм щодо сучасного порядку. У сучасних реаліях спостерігається залучення викривленої шкали пріоритетів (економічних, політичних, стратегічних), використання симулякрів, поширення наративів типу failed state, синтезування позиції доречності посилення відцентрових сил, формування позиції незважання на загрозу, незапобігання загрозам у країнах, де є високий шанс початку війни.

Держава-гегемон або держава, що задекларувала прагнення зберегти своє домінування, в момент коли в світі з'явилися країни, що відкрито чи таємно пропонують діяти та діють всупереч гегемону, змушена продемонструвати піраміду пріоритетів чи правил, які підтримають власні громадяни та громадяни союзницьких держав. Віце-Президент США Джей Ді Венс на Мюнхенській безпековій конференції 14 лютого 2025 р. стверджував про те, що Європа відійшла від свободи та немає

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

підстав говорити про спільне бачення демократії на двох берегах Атлантики. На думку американського високо посадовця це турбує США ще більше, ніж РФ та КНР [1]. Таке сприйняття європейських реалій спонукало американців до згортання співпраці у сфері безпеки. Європейські політики отримали урок демократії, заклик від своїх американських колег, чинити за Вашингтонським зразком, який містить осуд і у ньому немає підтримки. Європа зіткнулася із вимогою США стати діяльним суб'єктом власної безпеки або позбутися частини власної суб'єктності. Наскільки швидкою буде відповідь ЄС, настільки тривалішою буде споруда майбутнього порядку без дешевої безпекової парасольки США, без дешевого російського газу, без дешевих китайських товарів.

В умовах російсько-української війни, що уособлює сучасну екзистенційну війну за свободу, професор історії Єльського університету Тімоті Снайдер попереджає про наслідки вибору шляху до несвободи. На думку американського професора, в США відбувається техноолігархічний переворот, жертвами якого можуть стати і звичайні громадяни, і Д. Трамп [3]. Т. Снайдер попереджає про загрозу для американської країни, а саме: виконавча влада цілком свідомо діє, щоб знищити націю. Ймовірно, виникненню такої коаліцію ультраправого крила консервативної партії та технократів-мільярдерів посприяли переступи закону Президентом Д. Трампом, які призводили до процесу імпичменту. Ще одним прикладом нехтування закону став штурм Капітолія 6 січня 2021 р., який сам Дональд Трамп схильний вважати патріотичним актом.

Ваги набувають не факти, а тлумачення цих фактів. Таке становище ускладнюється зростанням значення знеособленого інтелекту, який сам стає продуцентом тлумачень та тлумачення тлумачень. На чолі цього процесу й виявилися техномільярдери, які зацікавленні в масштабуванні власного впливу, що в майбутньому може набути потужності більшої, ніж у ядерної зброї, оскільки матиме справу з контролем не території, не матеріальних благ, а впливом над свідомістю, поведінкою

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

кожного, хто увійде у гру симулякрів, яка для новачків на початкових стадіях виглядає безкоштовною. Підтвердженням цього уже є конкуренція, що загострюється між техногігантами, що спеціалізуються на машинній мові, штучному інтелекті. Так, технологічні гіганти в гонитві за чистою електроенергією, яка використовуватиметься для забезпечення центрів обробки даних, пов'язаних з ШІ, на даний момент вкладають інвестиції, як наприклад, мільярдер Пітер Тіль (венчурна компанія Founders Fund) у розробку Haleu [5] – нове ядерне паливо для невеликих модульних реакторів.

Виклики для основ співіснування світового гуртожитку, пов'язані із реконструкцією, деконструкцією принципів взаємодії, що піддаються сумніву однією чи декількома співмешканців, у тому числі претендентів на світову гегемонію. Навіть політики, які вбачали переваги від співпраці з РФ, після трьох років війни Росії проти України, роблять висновки, що переповнені екзистенційним страхом перед деконструкцією Потсдамсько-Ялтинського світопорядку. Так, колишній канцлер ФРН А. Меркель певна того, що без єдності Європа може бути «стерта в порошок». Вона усвідомлює, що найважливішою підвалиною майбутнього буде Україна: «Україна повинна залишатися суверенною» [4]. На нашу думку, на порошок може перетворитися не лише Європа, але й та основа, яка закладена в її будову, а саме ідея демократії. Підтвердженням цьому є російська агресія та американський тиск. Тімоті Снайдер стверджує, що «російсько-українська війна є переломним моментом не лише для України, Європи, це переломний момент для ідеї демократії загалом» [6].

Суб'єктність держави потрапляє у смугу турбулентності разом із загрожуваними сферами людської діяльності, що залишаються надзвичайно важливими для збереження та посилення ідентичності. Незважаючи на тривалу загрозу, влада української держави не приймала необхідних рішень для подолання військової небезпеки (як мінімум до 2014 р.), ворожої культурної інвазії, загроз національній ідентичності. За умов

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

війни, катастрофічної демографічної ситуації, ознаки дисфункції держави носять заклики, схвалення щодо відмови від громадянства через особисту позицію (в інтерв'ю Президента України В. Зеленського від 15.02.2025 р.) [2]. Єдності української нації сприяє героїзм українських військових на полі бою, підтримка суспільством власної армії засобами волонтерських акцій, схвалення української діаспори, міжнародної спільноти, що виявляються у масових заходах, конкретних кроках допомоги біженцям, пораненим військовим. Потужним кроком для об'єднання українського народу й світу в ході до перемоги над російською агресією має звеличення традиції Святої Софії – Премудрості Божої та перетворення України в християнську державу. Наступними кроками для впорядкування та реконструкції світу можуть бути повернення Україні статусу ядерної держави, очолювання Україною процесу створення спільної європейської армії.

Таким чином, зловживання на національному та міжнародному рівні симулякрами ідей, дій, інституцій призводить до деконструкції світового порядку, міжнародного права, міжнародних організацій, держав. Спостерігається підтримка програм перетворення світоустрою, що характеризуються зростанням відцентрових сил і перетворенням призвідців процесу на failed state. Неправильна чи недійсна шкала пріоритетів в економічній, політичній, стратегічній сферах не лише не призводить до запобігання загрозам, а й породжує загрозу знеособлення відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Ді Венс у Мюнхені розкритикував Європу за “обмеження свободи слова” через протидію пропаганді РФ і погодився приїхати в Росію. 14 лютого 2025. URL: <https://novynarnia.com/2025/02/14/di-vens-u-myunheni-rozkrytykuvav-yevropu-za-obmezheniya-svobody-slova-cherez-protydiyu-propagandi-rf-i-pogodyvsya-pruyihaty-v-rosiyu/>

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

2. Кузьменко Ю. Зеленський сказав, що українці зараз не хочуть виборів. 15 лютого 2025. URL: <https://suspilne.media/949301-zelenskij-skazav-so-ukrainci-zaraz-ne-hocut-viboriv/>

3. Логіка руйнування США олігархами. Як їй протистояти – Тімоті Снайдер. 3 лютого 2025. URL: https://ipress.ua/articles/logika_ruynuvannya_ssha_oligarhamu_yak_iy_protystoyaty__timoti_snayder_367659.html

4. Ошуєв М. Меркель: Україна повинна залишатися суверенною країною. 10 березня 2025. URL: <https://www.dw.com/uk/merkel-ukraina-povinna-zalisatisa-suverennou-krainou/a-71892819?maca=ukr-rss-ukrnet-ukr-all-3816-xml>

5. Тарасовський Ю. Інвестор-мільярдер Пітер Тіль інвестує у виробництво ядерного палива для новітніх реакторів – FT. 30 вересня 2024. URL: <https://forbes.ua/news/investor-milyarder-piter-til-investue-u-virobnitstva-yadernogo-paliva-dlya-novitnikh-reaktoriv-30092024-23904>

6. Тімоті Снайдер: фундаментальну відповідальність за цю війну несе Китай. 15 вересня 2022. URL: <https://texty.org.ua/fragments/107733/timoti-snajder-fundamentalnu-vidpovidalnist-za-cyu-vijnu-nese-kytaj/>

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

УДК 35.086

Кузнецова Людмила,
кандидат юридичних наук, доцент,
Черкаський державний
технологічний університет,
Маринич Данило,
м. Черкаси, Україна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Наразі наша держава стикнулася з таким негативним явищем як корупція. Протягом десяти останніх років було прийнято потужну законодавчу базу та створено органи щодо боротьби з корупцією. Окрім цього в державі була затверджена Антикорупційна стратегія. Не зважаючи на це, антикорупційна політика стає ефективною коли береться до уваги міжнародний досвід боротьби з цим негативним явищем, а також використовуються європейські стандарти, що відображені в рішеннях відповідних міжнародних організацій та міжнародних договорах. Варто також наголосити, що Україна починаючи з 2006 року ратифікувала низку Міжнародних конвенцій в частині протидії корупції.

Таким чином, міжнародно-правовий механізм протидії корупції складається із системи міжнародно-правових актів, інституційної та інструментальної складових, механізмів моніторингу та оцінки виконання міжнародних антикорупційних зобов'язань, технічного та ресурсного забезпечення, що сприяє створенню глобальної системи ефективної міжнародної боротьби та антикорупційної політики, які мають нормотворче, інформаційне та практичне спрямування. До інституційної складової міжнародного механізму протидії та запобігання корупції належать міжнародні неурядові організації.

Центральне місце в міжнародній антикорупційній політиці в Європі посідає так звана Група держав протидії корупції (ГРЕКО). ГРЕКО є міжнародною неурядовою організацією, яка було

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

створена ще в 1999 році за ініціативи Ради Європи. Ціллю якої є контроль за дотриманням державами-учасницями антикорупційних стандартів розроблених ГРЕКО.

Наступною міжнародною неурядовою організацією є Всесвітня організація парламентаріїв проти корупції (GOPAC – Global Organization of Parliamentarians Against Corruption) вона є міжнародним альянсом законодавців, які спільно працюють для боротьби з корупцією, зміцненням демократії та підтриманням верховенства закону. GOPAC унікальний тим, що є єдиною міжнародною мережею парламентаріїв, орієнтованих винятково на боротьбу з корупцією. Його члени представляють більше 50 країн у всіх регіонах світу [1, с. 26].

На думку вчених та міжнародних діячів ефективним засобом створення глобального антикорупційного порядку та дієвим механізмом в протидії корупції є імплементація міжнародних документів в частині боротьби з корупцією в національне законодавство.

Так, ратифікувавши в 2006 році Конвенцію ООН проти корупції Україна взяла на себе зобов'язання розробляти й здійснювати або проводити ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і яка відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності. Згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і яка відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності [2].

В механізмі боротьби з корупцією на міжнародному рівні варто виокремити Міжнародну неурядову організацію - Трансперенсі Інтернешнл (ТІ), яка співпрацює з приватним сектором та громадськими організаціями над створенням зводу

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

ділових антикорупційних принципів та програм підготовки співробітників на основі кодексів професійної етики. На міжнародному рівні організація ініціювала ухвалення угод про відмову від хабарництва при укладанні державних контрактів. Ті пропонує також текст багатосторонньої угоди про прозорість на обговорення Світової організації торгівлі. У межах своєї діяльності організація створила інтернет портал, на якому розміщує інформацію про бібліографію, посібник з протидії корупції, звіти щодо характеристики національних систем доброчесності окремих країн, оприлюднює результати наукових досліджень [3].

В 2014 році в Стразбурзі розпочала свою діяльність Платформа ПАРЕ у боротьбі з корупцією. Свою роботу будує у формі діалогу з державами шляхом відкритості та чесності. Україна є учасником цієї платформи, адже вона набула статусу членства в Раді Європи. І, саме, з набуттям такого статусу Моніторинговий комітет ПАРЕ контролює виконання Україною своїх статутних обов'язків.

У теперішній час основна діяльність ЄС в частині запобігання та протидії корупції в Україні сконцентрована на реалізації Антикоруційної ініціативи ЄС в Україні (EUACI) – найбільшої програми експертної та технічної допомоги Україні з боку ЄС у сфері боротьби з корупцією. Програма EUACI має метою забезпечити сталість тих антикорупційних реформ в Україні, що вже впроваджені, та подальше посилення антикорупційних зусиль на загальнонаціональному та місцевому рівнях. Головна мета EUACI – посилення спроможності антикорупційних органів шляхом надання консультативної та експертної підтримки антикорупційним органам України. Програмою ставиться мета допомогти органам місцевого самоврядування та громадським організаціям у запобіганні та протидії корупції [4, с.246].

Отже, міжнародні неурядові організації відіграють важливу роль у боротьбі з корупцією на міжнародному рівні. Так, як протидія корупції полягає не лише в силовому механізмі, а в

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

першу чергу вона носить рекомендаційно-дорадчий характер, що відображених в міжнародно-правових документах.

Список використаних джерел:

1. Половинкіна Р.Ю. Роль міжнародних організацій у боротьбі з корупцією: теоретичний аспект. *Право та державне управління*. 2019. № 2 (35) том 1. С.24-29.

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Міжнародний документ від 31.10.2003р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

3. Бова А. Transparency International: індекс сприйняття корупції. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11731/13-Bova.pdf?sequence=1>

4. Бурденюк А.В., Карагіоз Р.С. Україна в контексті міжнародної боротьби з корупцією. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє*: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. 22 квітня 2021 року, м. Черкаси. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2021. 396 с.

УДК 321.7:304.42

Мунько Анна,
кандидат наук з державного управління,
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ВИМІРІ: НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Розвиток демократії в сучасному глобалізованому світі є складним і багатограним процесом, що вимагає глибокого

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

аналізу як з точки зору давніх філософських вчень, так і сучасних наукових досліджень у сфері публічного управління та адміністрування. Цей аналіз дозволяє зрозуміти, як історичні концепції демократії впливають на її сучасні трансформації під впливом глобалізаційних процесів.

Давньогрецькі філософи заклали фундаментальні основи розуміння демократії, критично аналізуючи її переваги та недоліки. Платон висловлював скептицизм щодо демократії, вважаючи, що вона може призвести до анархії та хаосу через надмірну свободу та відсутність єдності серед громадян. Він стверджував, що демократія дозволяє некомпетентним особам займати керівні посади, що може призвести до деградації суспільства та встановлення тиранії. Аристотель, у свою чергу, пропонував більш збалансований підхід, розглядаючи демократію як одну з форм правління, яка може бути ефективною за умови дотримання принципу верховенства закону та забезпечення спільного блага. Підкреслював важливість участі громадян у політичному житті та вважав, що правильна форма демократії повинна прагнути до загального добробуту, а не лише до задоволення інтересів більшості.

Ж.-Ж. Руссо, розвиваючи ідею «суспільної угоди» підкреслював, що справжня демократія можлива лише в малих державах, де громадяни безпосередньо беруть участь у прийнятті рішень. Вважав, що представницька демократія не здатна повністю відобразити волю народу, оскільки делегування влади може призвести до відчуження громадян від процесу управління [5].

Глобалізація, як процес інтеграції національних економік, культур та політичних систем у єдиний світовий простір, має подвійний вплив на демократію. З одного боку, вона сприяє поширенню демократичних цінностей та практик, стимулюючи країни до впровадження демократичних реформ. З іншого боку, глобалізація може посилювати нерівність, підривати національний суверенітет та створювати умови для зміцнення авторитарних режимів.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

У сучасному світі процеси глобалізації суттєво впливають на функціонування демократичних інститутів. Глобалізація призводить до взаємозалежності держав, що, з одного боку, сприяє поширенню демократичних цінностей, а з іншого – створює нові виклики для національних систем управління. Зокрема, зростаюча економічна інтеграція та вплив транснаціональних корпорацій можуть обмежувати суверенітет держав та здатність урядів ефективно реагувати на потреби своїх громадян.

Сучасні дослідження у сфері публічного управління вказують на необхідність адаптації демократичних інститутів до нових реалій глобалізованого світу. Це включає впровадження нових форм участі громадян у прийнятті рішень, використання цифрових технологій для підвищення прозорості та підзвітності урядів, а також розвиток механізмів співпраці між державами для вирішення спільних проблем.

Зазначається, що трансформаційні зміни у сфері публічного управління обумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, можуть мати як прогресивний, так і регресивний характер. Вона підкреслює, що падіння державного авторитету та зростання недовіри населення до державних методів вирішення проблем є одними з ключових передумов для реформування публічного управління [1]. Водночас акцентується увага на тому, що для вітчизняної системи управління важливою проблемою є пошук ефективних моделей публічного управління та їх впровадження у сучасну практику державотворення. Вона зазначає, що євроінтеграція та глобалізація вносять власні корективи в управління державою, і одним із основних варіантів ефективності публічного управління є повна консолідація зусиль та взаєморозуміння на усіх його рівнях [4; 6].

Трансформація демократичних інститутів у глобалізованому світі відбувається під впливом кількох ключових факторів: технологічного прогресу, зростаючої взаємозалежності держав, а також соціальних змін, пов'язаних із урізноманітненням політичної участі громадян.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Одним із ключових аспектів є розвиток електронної демократії, яка дозволяє громадянам безпосередньо впливати на процеси прийняття рішень через цифрові платформи [3]. Цифрові технології дозволяють громадянам безпосередньо впливати на прийняття рішень через онлайн-голосування, електронні петиції та інтерактивні платформи для обговорення політичних ініціатив. Це сприяє підвищенню прозорості урядових процесів та залученню ширшого кола громадян до політичного життя. Однак впровадження таких технологій вимагає забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних [7; 8], що є додатковим викликом для сучасних демократій.

Ще одним важливим напрямком розвитку демократії є підсилення багаторівневого врядування (multi-level governance). У світі, де держави стають дедалі більш взаємозалежними, традиційні національні уряди втрачають монополію на прийняття політичних рішень. Глобальні форми співпраці між державними, міжнародними, регіональними та місцевими інституціями, як Європейський Союз, демонструють, що ефективне врядування можливе через взаємодію різних рівнів управління. Однак, це також створює складнощі у визначенні відповідальності та узгодженні інтересів різних сторін.

Демократичні інститути також змушені адаптуватися до змін у політичній культурі суспільств. В епоху соціальних мереж, інформаційних війн та постправди традиційні форми політичної комунікації зазнають серйозних випробувань. Політичні партії та громадські рухи змінюють свої стратегії, використовуючи цифрові медіа як основний інструмент мобілізації виборців. Це призводить до як позитивних, так і негативних наслідків: з одного боку, зростає рівень залученості громадян у політичні процеси, з іншого – поширюється дезінформація, популізм і поляризація суспільства.

Глобалізація призводить до інтенсивного обміну культурними цінностями, що може як збагачувати національні культури, так і викликати культурну уніфікацію. У цьому контексті важливо підтримувати політичну культуру, яка сприяє активній громадянській участі, толерантності та повазі до

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

різноманітності. Освіта відіграє ключову роль у формуванні такої культури, забезпечуючи громадян знаннями про їхні права та обов'язки, а також навичками критичного мислення.

Економічна нерівність, посилена глобалізаційними процесами, може підірвати довіру громадян до демократичних інститутів. Тому адаптація демократичних принципів повинна включати впровадження політик, спрямованих на забезпечення соціальної справедливості, рівних можливостей та захисту прав найуразливіших верств населення.

Для ефективної адаптації демократії до сучасних умов необхідно проводити інституційні реформи, спрямовані на зміцнення верховенства права, підвищення прозорості та підзвітності державних інститутів (реформування судової системи, боротьбу з корупцією та забезпечення незалежності засобів масової інформації).

Дослідження підкреслюють, що глобалізація створює стимули для затребуваності вигід від демократичного режиму, оскільки відкритість економіки та суспільства сприяє демократизації та реформам, що встановлюють верховенство права. Однак, у випадку наявності значної сировинної ренти, глобалізація може зміцнювати авторитарні режими, надаючи їм додаткові ресурси для консервації влади. Прикладом цього є країни з великими запасами природних ресурсів, де глобальний попит на сировину сприяє зміцненню авторитарних урядів [2].

Водночас глобалізація створює парадоксальні умови для демократії. З одного боку, вона сприяє поширенню демократичних цінностей у світі, особливо через діяльність міжнародних організацій, правозахисних рухів та економічну інтеграцію. З іншого боку, вона загрожує суверенітету держав і створює виклики для національних демократій, які змушені балансувати між глобальними зобов'язаннями та внутрішніми інтересами своїх громадян.

Таким чином, сучасна демократія перебуває у стані динамічного розвитку, змушена адаптуватися до нових викликів і

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

трансформувати свої інституції відповідно до змін у світовому порядку. Майбутнє демократії залежатиме від здатності держав і суспільств зберігати баланс між національними та глобальними інтересами, технологічним прогресом і захистом громадянських прав, інституційною стабільністю та відкритістю до реформ.

Адаптація демократичних принципів до сучасних умов є складним та багатогранним процесом, що вимагає врахування політичних, економічних, соціокультурних та технологічних змін, які характеризують глобалізований світ. Цей процес передбачає не лише збереження фундаментальних засад демократії, таких як верховенство права, права людини та участь громадян у прийнятті рішень, але й їхню еволюцію відповідно до нових викликів та реалій. Тільки через постійне оновлення та вдосконалення демократичних інститутів можна забезпечити їхню стійкість та ефективність у сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Андріяш В.В. Основні передумови реформування публічного управління в умовах глобалізації. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. № 2. С. 27 – 31.
2. Козюк В. Глобалізація та демократія: тернистий шлях взаємозв'язку. Вокс Україна. 2022. URL : <https://voxukraine.org/globalizatsiya-ta-demokratiya-ternystyj-shlyah-vzayemozv-yazku>.
3. Матвеева О.Ю., Мунько А.Ю. Упровадження концепції розумного міста у процесі цифрової трансформації України заради сталого розвитку. *Науковий вісник: державне управління*. Київ: ТОВ «Про формат». 2023. № 1 (13). С. 138-162. URL : [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1\(13\)-138-162](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-138-162).
4. Мельниченко Б.Б. Публічне управління в Україні в умовах євроінтеграції: адміністративно-правовий вимір : монографія. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2019. 372 с.
5. Мунько А.Ю., Хохба О.Т. Суспільна угода як основа взаємодії органів публічної влади та громадськості в Україні:

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

інтеграція європейських цінностей. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. Спецвипуск, присвячений євроінтеграційній тематиці. С. 87 – 92.

6. Трещов М.М. Україна на шляху до євроінтеграції: глобалізаційний контекст. *Науковий вісник: державне управління*. Київ: ТОВ «Про формат». 2021. № 3 (9). С. 215 – 235.

7. Трещов М.М., Наумик А.С. Цифровізація воюючої держави: необхідність та переваги. Проблеми сучасних трансформацій. *Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 9. URL : <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-9-02-10>.

8. Kryshchanovych M., Storozhev R., Malyshev K., Munko A., Khokhba O. State Management of the Development of National Cybersecurity Systems. *IJCSNS. International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22 No. 5 pp. 11-16. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.5.3>.

УДК 327.7

Підсаднюк Петро,
Київський університет культури,
м. Київ, Україна

**ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА МІЖНАРОДНОГО
ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА УКРАЇНИ
В ПЕРІОД РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ**

Міжнародні благодійні організації є важливим учасником глобальних процесів. Часто вони формують та реалізують свою діяльність у країнах, що розвиваються, або фокусуються на допомозі в країнах, що зазнали раптових криз, впливу природних катаклізмів, війн та конфліктів.

Зокрема, «одним із потужних способів надання соціальної допомоги під час військової агресії росії в Україні є діяльність

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

міжнародних благодійних організацій, які у взаємодії із органами державної влади, органами місцевого самоврядування, територіальними громадами, волонтерськими, громадськими організаціями оперативно забезпечують реалізацію першочергових потреб отримувачів благодійної допомоги» [1, с. 141].

У нашому дослідженні буде розкрито роль однієї із найстаріших та найбільш впливових міжнародних благодійних організацій світу – Червоного Хреста в Україні в період повномасштабного вторгнення росії в нашу державу.

Варто підкреслити, що «Міжнародний комітет Червоного Хреста, заснований у 1863 році, глобально допомагає людям, постраждалим від збройних конфліктів, у тому числі розшукуючи зниклих безвісти через воєнні дії. Він також працює над поширенням знань про норми міжнародного гуманітарного права для захисту жертв війни» [3, с. 351]. До основних принципів діяльності структури відносять: добровільність, гуманність, єдність, людяність, неупередженість, нейтральність, незалежність, універсальність. Структура має специфічний статус неурядової організації, тобто підпорядкована у своїй діяльності не групі окремих держав чи урядів-засновників, що фінансують її відповідно визначають доцільність діяти в певних країнах чи регіонах, а своїми Статутом, чинним керівництвом, регіональними штаб-квартирами, індивідуальними й суспільними запитами окремих націй. Однак, рівень авторитету та безальтернативності у ключових сферах допомоги, робить її важливим гравцем в прийнятті рішень та впливу на конфлікти, а інколи і їх завершення.

Ця організація також здійснює свою легальну діяльність на території України та інших держав, дотримуючись національного законодавства країни-перебування. Так, правовий статус та засади діяльності Українського Червоного Хреста закріплено у Законі України «Про Товариство Червоного Хреста України» від 2002 року [2].

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

У період останніх років повномасштабного вторгнення Українське Товариство Червоного Хреста активно почало реалізовувати ключові завдання по наданню благодійної допомоги цивільному населенню, залучивши підтримку та різноманітну допомогу з понад двадцяти національних товариств Міжнародного руху Червоного Хреста та Червоного півмісяця. Варто згадати й про пряму співпрацю з такими міжнародними інституціями та фондами, як Всесвітня програма зайнятості, Всесвітня організація охорони здоров'я, Генеральний директорат з питань європейського цивільного захисту та операцій з надання гуманітарної допомоги, Німецьке товариство міжнародного співробітництва, Програма розвитку ООН, ЮНІСЕФ Україна, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців тощо Фонд ООН у галузі народонаселення тощо.

Разом із окресленими партнерами Товариству Червоного Хреста України вдалось відкрити та надати гуманітарну допомогу понад 12,5 мільйонам українців у період війни, які відображені в наступній таблиці 1.

Табл. 1. Реагування Товариства Червоного Хреста України на війну.

№ п/п	Напрямок реагування	Вид діяльності	Особливості
1.	Надання комплексної гуманітарної допомоги в Україні	Відновлення пошкодженої інфраструктури, проекти з реабілітації, підтримка системи охорони здоров'я, надання первинної медичної допомоги у віддалених населених пунктах, догляд за самотніми людьми літнього віку	
2.	Транспортування маломобільних	Вивезення в безпечні регіони, розселення, надання усіх супроводжуючих послуг й	До медичних закладів та тимчасових

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

	х людей та осіб з інвалідністю з місць надзвичайних ситуацій	гуманітарної допомоги	прихистків
3.	Евакуація населення з «гарячих точок»	Транспортування з місць небезпеки; робота з евакуаційними потягами, пошук тимчасових прихистків	Спільна робота з ДСНС та уповноваженими органами
4.	Підтримка внутрішньо переміщених осіб	Ваучерна програма, облаштування місць тимчасового перебування, надання гуманітарної допомоги, проведення заходів з психосоціальної підтримки, діяльність соціальних пралень, соціальних перукарень тощо	У тому числі фінансова допомога
5.	Доставка найнеобхіднішого до населених пунктів	Продукти харчування, засоби гігієни, побутові речі, одяг, взуття, постільна білизна тощо.	У місця гуманітарної кризи
6.	Відбудова, відновлення та реконструкція пошкоджених об'єктів	Будівництво прихистків, реконструкції соціально важливих об'єктів (реабілітаційний центр «Незламні» та центр «Незламні матусі»), «Всеукраїнський центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю» у Лютежі, модульне містечко в Чернігові)	

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

		тощо; підтримка об'єктів критичної інфраструктури (передача електрогенераторів та буржуйок, встановлення станцій очищення води, облаштування індивідуального опалення) тощо.	
	Навчання населення навичкам	Надання першої допомоги, надання психосоціальної підтримки постраждалим, інформування з мінної небезпеки та щодо найрозповсюдженіших захворювань й здорового способу життя	На постійній основі

Джерело: Складено автором на основі забраних даних [4].

Поряд з цим варто згадати і про роботу Товариства Червоного Хреста України з військовополоненими, а також окремо з родинами зниклих безвісти та полонених за програмою «Невизначена втрата».

Таким чином, гуманітарна допомога Червоного Хреста, як міжнародної благодійної організації в Україні, ґрунтується на дотриманні внутрішнього законодавства, відповідає міжнародним стандартам та покликана спрямовувати усі види діяльності на забезпечення вразливих груп населення, що зазнали втрат та непоправної шкоди в період російської агресії на Україну.

Список використаних джерел:

1. Бехтер Л.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів реалізації міжнародних проектів із благодійної допомоги на регіональному рівні. *Право і суспільство*. 2024. Випуск №1, Том 1, С. 140-144
2. Закону України «Про Товариство Червоного Хреста України» [онлайн]. Відомості Верховної Ради України. 2003, № 5,

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

ст.47 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15#Text> (дата звернення: 25.03.25 р.)

3. Мельцер Н. Міжнародне гуманітарне право загальний курс. [онлайн]. МЧКХ. URL: https://blogs.icrc.org/ua/wp-content/uploads/sites/98/2021/05/4231_154-.pdf (дата звернення: 25.03.25 р.),

4. Реагування на війну. [онлайн]. Товариство Червоного Хреста України. URL: <https://redcross.org.ua/response-to-war-in-ukraine> (дата звернення: 23.03.254 р.)

УДК 340.123.4

Полонка Іванна,

кандидат юридичних наук, доцент
ПВНЗ «Буковинський університет»
м. Чернівці, Україна

НІГІЛІСТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПРАВОВІЙ ПОВЕДІНЦІ УКРАЇНЦІВ

Правова поведінка є одним із найважливіших типів соціальної поведінки і багато в чому визначає стан законності та правопорядку конкретного суспільства. В умовах воєнного стану, коли відбуваються постійні інституційні та нормативні зміни, правила соціальної, економічної та політичної взаємодії періодично перевстановлюються. Правова поведінка особистості стає ключовим фактором, який може забезпечити або підтримати певний порядок у суспільстві та попередити неправомірні діяння. Саме від якості правової поведінки громадян України залежить можливий вихід країни з глибокої соціальної кризи, в якій вона зараз перебуває.

Основний акцент слід зосередити на формуванні та підтримці, насамперед, правомірної поведінки всіх громадян, які входять до різноманітних соціальних груп, організацій та інститутів. Однак зважаючи на комплексний характер цієї

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

проблеми, слід дослідити явища, що провокують неправомірну поведінку. Серед визначальних у реаліях сьогодення виділимо правовий нігілізм.

Правовий нігілізм – об'єктивне явище, властиве перехідному періоду, тому будь-які великі зміни та реформи, особливо якщо вони тягнуть за собою зниження рівня життя, не підтримуються суспільством. Соціум буде критикувати все нове до тих пір, поки не оцінить свої соціальні та економічні переваги.

Фатальною є ситуація, коли держава сама нехтує правом. Часто це можна спостерігати в українській історії, де право використовувалося лише як засіб подавлення індивідуальної волі. Дивно сподіватися в такій ситуації на те, що народ буде діяти в рамках закону та позитивно його оцінювати.

Багатовікова правова незабезпеченість суспільства, нехтування національною самобутністю народу, нерівність перед законом і судом спровокували деформацію правової свідомості суспільства, а правовий нігілізм в сучасній Україні є її результатом.

Основна причина його існування – історична; стійкі стереотипи минулого деформували віру в силу права як засобу забезпечення справедливості та рівності в державі. Також недосконалість правової системи є одним із джерел правового нігілізму. Ще з радянських часів органи влади звикли працювати на себе: прикрашаючи аналіз проробленої роботи цифрами та статистикою. Але якщо громадяни не відчують на собі підвищення рівня життя, то, очевидним є той факт, що все це лякає населення, провокує зневіру у відновленні справедливості.

Правовий нігілізм характеризується як тотальна недовіра громадян до інститутів державної влади, норм права [2, с. 87].

Нарівні з правовим нігілізмом існує і таке явище, як правовий ідеалізм або правовий фетишизм. Суть його полягає в тому, що безліч людей зберігає віру у всеможливість закону, ідеалізують його. Даним правовим явищам притаманна особливість термінового прийняття того чи іншого закону, ніби це дозволить

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

моментально вирішити всі проблеми. Але це тягне за собою прийняття маси недіючих законів, і, в свою чергу, це призводить до посилення правового нігілізму в суспільстві. Це ще одна крайність в установках нерозвиненої і некомпетентної масової правосвідомості, яка така ж небезпечна, як і правове безвір'я.

Слід згадати і про такі правові явища, які не можна ставити в один ряд з правовим нігілізмом. Це правова критика і незнання законів. Критика, якщо вона компетентна, має тільки позитивний вплив. Вона демонструє недоліки права, вказує на його недопрацювання, корегує увагу як удосконалити закон та стимулює до прогресу. Якщо ж критика некомпетентна, вона здатна негативно вплинути на свідомість громадян, викликаючи у них неприязнь до права та нагнітаючи негативні емоції.

Що ж стосується незнання законів, то незнання – це ще не означає негативне ставлення, і тому воно не є формою правового нігілізму. Інша справа – навмисне ігнорування права, свідоме небажання отримувати правову інформацію. Тоді чітко спостерігаються явні прояви правового нігілізму.

Правовий нігілізм виступає в ідеологічній та практичній формах. Спочатку на науковому, професійному, повсякденному рівні особи доводять неспроможність права, вказують на те, що є багато більш важливих цінностей, ніж право взагалі або, тим більше, право окремої людини. Потім правовий нігілізм у практичній формі перетворює ці погляди, ідеї, вчення в життя, що часто підриває режим законності і правопорядку в суспільстві.

Сумна реальність нашого часу полягає в тому, що органи влади інколи самі провокують такі ситуації. Залучаються ресурси для боротьби між собою за привілеї. У цій боротьбі забувається про те, яку ціну платить народ за їх неконцентрованість на критичних проблемах.

Важливим фактором, який сприяє розростанню внутрішнього правового нігілізму, є безкарність. Систематично у медіа поширюється інформація про порушення закону вищими органами державної влади, однак тільки одиниці понесли реальне покарання за таку діяльність.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

За своєю природою правовий нігілізм є складним явищем. Сфера його впливу має досить широкі межі. У правовій ідеології він знаходить відображення в ідеях і теоріях, в правових ідеалах, у правовій психології – у різних установках, стереотипах, у юридичній практиці характеризується різними аномаліями правової поведінки або ж взагалі правової пасивності.

Крім того, правовий нігілізм неоднаково проявляється в різних групах населення, де його показники залежать від таких характеристик особистості, як стать, вік, національна приналежність, рід діяльності або статус посадових осіб, а також важливе значення має ставлення людини до релігії. При аналізі соціологічних даних відразу кидається в очі постійно зростаючий показник числа загальних зареєстрованих правопорушень. Відзначається збільшення числа правопорушень, вчинених жінками та особами, які раніше вели виключно правомірний спосіб життя, що вказує на негативні тенденції зараження правовим нігілізмом найбільш законослухняної частини суспільства.

Звичайно, тут важко робити однозначні і правильні висновки. Постійний стрес, переживання, нові кризи практично у всіх сферах життя, воєнний стан не тільки в середині держави, а й нестабільна ситуація щодо міжнародного правопорядку взагалі. Проте навіть вище наведені фактори не виправдовують неправомірні діяння людини. Усі ці явища мають тимчасовий характер, слід зберігати всі позитивні надбання людства, чесну репутацію на рівні держави і особи, щоб нашим нащадкам не було сором за нас, більше того, щоб вони не відповідали у майбутньому на наші помилки.

Соціальна система сучасного громадянського суспільства поглиблена в історії та традиціях минулої правової ідеології. Невизначено-проміжне становище суспільства та індивідуальної правосвідомості здійснює істотний вплив на правову поведінку індивідів загалом, якій на перехідному етапі притаманна

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

амбівалентність, що проявляється в присутності позитивних і негативних тенденцій.

Правова культура, правосвідомість та правова поведінка деформуються. Те, до чого прагнув світ протягом багатьох років, стає непотрібним. Безсилля на шляху встановлення справедливості, відсутність адекватної міжнародної оцінки протиправної поведінки суб'єктів міжнародного права, і, більше того, прийнятність неадекватної, злочинної, антигуманної поведінки підривають безпечне майбутнє існування людства.

Правовий нігілізм розхитує і без того розмиті уявлення українців про справедливість. Підрив довіри до права як засобу захисту особистості в суспільстві автоматично призведе до морального обґрунтування та виправдання неправових форм самозахисту. Тому необхідно спрямовувати зусилля на подолання нігілістичних тенденцій в українському суспільстві. До вирішення цієї проблеми слід підійти комплексно, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори, що включають: зміцнення національної ідентичності, відновлення довіри до державних інститутів, подолання психологічних наслідків війни, формування позитивного образу майбутнього, тобто розробку стратегії розвитку України на найближчі роки.

Список використаних джерел:

1. Письменна О., Лаврентій З. Правовий нігілізм в Україні: причини та методи подолання. *Матеріали конференції SWorld-Ger*, 1 2024. (гес31-00), 105–109. <https://doi.org/10.30890/2709-1783.2024-31-00-029>.
2. Шевчук М.Я. Правова традиція як складова національної правової системи. Дис. на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила», Івано-Франківськ, 2024. 203 с.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 341.1

Тронц Василь,
старший викладач
кафедри загальноправових дисциплін
ННГІ НА СБ України,
м. Київ, Україна

Бондаренко Степан,
фахівець кафедри технологій
захисту кіберпростору центру
кібербезпеки ННІ ІБ СК НА СБ України,
м. Київ, Україна

**ФОРМУВАННЯ ДОКТРИНИ КІБЕРМИРОТВОРЧОСТІ:
РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У
ЗАПОБІГАННІ КІБЕРКОНФЛІКТАМ**

Формування доктрини кібермиротворчості являє собою еволюціонуючу парадигму в міжнародному праві, що ґрунтується на перетині традиційних миротворчих принципів і нових норм, що регулюють поведінку держав у кіберпросторі. Роль Організації Об'єднаних Націй у запобіганні кіберконфліктам вимагає всеосяжної правової та інституційної бази, яка б інтегрувала елементи міжнародного гуманітарного права (МГП), міжнародного права прав людини (МППЛ) та відповідальності держав за міжнародним звичаєвим правом. Відсутність кодифікованого міжнародного договору, що регулює кібермиротворчість, подібного до положень Статуту ООН про традиційні миротворчі операції, зумовлює необхідність аналізу існуючих правових інструментів, включаючи Статут ООН, Женевські конвенції, Талліннський посібник з міжнародного права, застосовного до кібервійни, а також відповідні резолюції Генеральної Асамблеї ООН (ГА ООН) і Ради Безпеки ООН (РБ ООН), які сприяють створенню нормативної бази для запобігання кіберконфліктам.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Стаття 2(4) Статуту ООН забороняє застосування сили в міжнародних відносинах, за винятком випадків самооборони відповідно до статті 51 або військових дій, санкціонованих Радою Безпеки відповідно до глави VII [1]. Проблема кібермиротворчості полягає в невизначеності щодо того, чи є кібероперації «збройним нападом» згідно зі статтею 51, що вимагає адаптації традиційних принципів *jus ad bellum* до цифрових взаємодій. Хоча Міжнародний суд ООН (МС ООН) розробив концепцію збройного нападу в таких справах, як Нікарагуа проти США (1986) і Нафтові платформи (2003), поріг для кібероперацій залишається недостатньо розробленим, особливо щодо визначення відповідальності держави відповідно до статей 4 і 8 Статей Комісії міжнародного права (КМП) про відповідальність держав.

Група урядових експертів ООН (ГЕ) та Робоча група відкритого складу (РГВ) зробили свій внесок у розробку необов'язкових норм щодо запобігання кіберконфліктам, зокрема, шляхом схвалення консенсусного звіту 2015 року, який підтвердив застосовність міжнародного права до кіберпростору. Однак відсутність дієвих механізмів дотримання норм вимагає створення структури кібермиротворчості в рамках системи ООН, потенційно під егідою Департаменту миротворчих операцій (ДМО) або в якості спеціалізованого підрозділу в рамках Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН), враховуючи його існуючий мандат щодо кіберзлочинності.

Правовою основою для кібермиротворчих операцій може бути Глава VI Статуту ООН про мирне вирішення спорів, де розгортання кібермиротворців може функціонувати аналогічно традиційним миротворчим силам, але в цифровому просторі. Принцип згоди держав, що є основоположним для миротворчих операцій ООН, створює проблему в кіберпросторі через безмежну природу кіберконфліктів і складність забезпечення багатосторонньої згоди на втручання в суверенні цифрові інфраструктури. Роль Ради Безпеки в санкціонуванні кібермиротворчих місій залишається невизначеною, особливо з

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

огляду на геополітичну фрагментацію серед постійних членів щодо управління кібербезпекою, про що свідчать суперечливі позиції на переговорах в рамках UNGGE та OEWG. Правова база кібермиротворчості повинна також враховувати принципи нейтралітету і неупередженості, які є основоположними для традиційної миротворчості, але можуть бути важко реалізовані в кіберпросторі через асиметричну природу кіберзагроз і можливість використання технологій подвійного призначення як державними, так і недержавними суб'єктами.

Класифікація кібермиротворців згідно з міжнародним правом піднімає додаткові правові питання, зокрема, щодо їх захисту відповідно до Конвенції про безпеку персоналу Організації Об'єднаних Націй та пов'язаного з нею персоналу (1994 р.) і Додаткових протоколів до Женевських конвенцій [2]. Правовий статус кібермиротворців у зонах конфліктів, особливо в ситуаціях, коли кібероперації перетинаються з кінетичними бойовими діями, вимагає розширення рамок *lex specialis*, що застосовуються до миротворчих сил, потенційно спираючись на існуючу судову практику Міжнародного кримінального суду (МКС) і спеціальних трибуналів щодо захисту персоналу ООН в зонах конфліктів.

Питання атрибуції в кібермиротворчих операціях залишається однією з найскладніших правових проблем, особливо з огляду на виклики, пов'язані з анонімізацією, проксі-мережами і операціями під чужим прапором. Талліннський посібник 2.0 забезпечує аналітичну основу для визначення державної приналежності в кіберопераціях, але відсутність обов'язкових механізмів правозастосування обмежує його практичне застосування в миротворчих місіях під егідою ООН у кіберпросторі [3]. Процедурні механізми кібермиротворчості також повинні враховувати доказові стандарти атрибуції, потенційно включаючи криміналістичні методики на основі блокчейну і системи розвідки загроз на основі штучного інтелекту для підвищення довіри до оцінок кіберінцидентів, що подаються до Ради Безпеки або Міжнародного Суду ООН.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Принцип пропорційності, наріжний камінь міжнародного гуманітарного права, створює додаткові правові проблеми в кібермиротворчості, особливо щодо обсягу дозволених кіберконтрзаходів відповідно до статті 52 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій. Питання про те, чи можуть операції з підтримання миру в кіберпросторі вдаватися до активних оборонних заходів проти ворожих кіберсуб'єктів, залишається невирішеним, особливо за відсутності загальноприйнятої основи для кіберконтрзаходів відповідно до Статуту ООН. Розробка кібер-правил ведення бойових дій (ПБД) в рамках системи ООН вимагає уточнення правової бази для кібер-миротворчих дій, особливо в контексті самооборони відповідно до статті 51 і принципів необхідності і пропорційності згідно зі звичаєвим міжнародним правом. Питання юрисдикції в операціях з підтримання миру в кіберпросторі ще більше ускладнює правову базу, особливо з огляду на екстериторіальний характер кіберзагроз і можливість виникнення суперечливих юридичних претензій між постраждалими державами і суб'єктами кібермиротворчості.

Принцип універсальної юрисдикції, який традиційно застосовується у випадках воєнних злочинів і злочинів проти людяності, може стати правовою основою для переслідування кіберсуб'єктів, відповідальних за транснаціональні кіберконфлікти, потенційно під юрисдикцією Міжнародного кримінального суду або спеціалізованого кібертрибуналу за зразком Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії (МТКЮ) або Спеціального трибуналу для Лівану (СТЛ). Створення системи кібермиротворчості в рамках системи ООН потребує координації з такими регіональними організаціями, як Європейський Союз (ЄС), Африканський Союз (АС) і Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), особливо з огляду на їхні існуючі ініціативи в галузі кібербезпеки і програми з розбудови потенціалу. Правова база для кібермиротворчості також повинна враховувати питання цифрового суверенітету, особливо в контексті Цілей сталого розвитку ООН (ЦСР) і ширшого порядку денного цифрового врядування,

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

сформульованого в Дорожній карті цифрового співробітництва Генерального секретаря ООН. Питання підзвітності в операціях з підтримання миру в кіберпросторі залишається критично важливим правовим викликом, особливо з огляду на потенціал непередбачуваних побічних ефектів кібервтручань.

Принцип відповідальності держав відповідно до Статей КМП про відповідальність держав забезпечує основу для визначення відповідальності у випадках протиправних кібервтручань, але застосування цих принципів до недержавних суб'єктів, в тому числі приватних фірм з кібербезпеки, які беруть участь у кібермиротворчих місіях, залишається недостатньо розробленим. Правові наслідки державно-приватного партнерства в операціях з підтримання миру в кіберпросторі ще більше ускладнюють систему підзвітності, особливо з огляду на зростаючу роль суб'єктів приватного сектору в розвідці кіберзагроз і цифровій криміналістиці. Питання про те, чи повинні кібермиротворчі операції регулюватися спеціальним договором під егідою Генеральної Асамблеї ООН або бути інтегровані в існуючі правові рамки відповідно до Статуту ООН, залишається предметом дискусій, що вимагає подальших юридичних досліджень на перетині міжнародного права, кібербезпеки і запобігання конфліктам. Майбутнє кібермиротворчості в рамках системи ООН в кінцевому підсумку залежатиме від політичної волі держав-членів створити правові та інституційні рамки, які збалансують державний суверенітет з імперативом запобігання кіберконфліктам у все більш взаємопов'язаному глобальному цифровому ландшафті.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. Вікіджерела.
URL:
https://uk.wikisource.org/wiki/Статут_Організації_Об'єднаних_Націй
(дата звернення: 24.02.2025).

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

2. Конвенція про охорону персоналу Організації Об'єднаних Націй та зв'язаного з нею персоналу : Конвенція; ООН від 09.12.1994 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_025 (дата звернення: 24.02.2025)

3. Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations. Google Books. URL: https://books.google.com.ua/books?id=n9wcDgAAQBAJ&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 24.02.2025).

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025

УДК 316.77:316.346.2:159.9

Гнатюк Володимир,
PhD з політичних наук,
науковий співробітник
Міжнародного інституту освіти,
культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету
«Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ПИТАННЯ ДОВІРИ КРИЗЬ ПРИЗМУ НАБУТОГО ДОСВІДУ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ВОЄННИХ МІГРАНТІВ У ПОЛЬЩІ ТА ІСПАНІЇ

Відповідно до положень соціальної психології *довіра* формується вже на ранньому етапі життя людини (дитинство), будучи від того моменту складовою особистості. Як наслідок, набуття контексту *довірливий* або *недовірливий індивід* – це результат відносин між дітьми та батьками, що ставить за мету вибудувати позитивну установку щодо іншого. Однак, попри те, що таке *відчуття довіри* є, по суті, доконаним фактом від того періоду життя, воно змінюється в залежності від умов. Іншими словами, воно акумулює динамічну та статичну компоненту, які збалансовують контекст між стабільним і плінним. Таким чином, *довіра* стає важливим атрибутом для індивіда, поєднуючи відчуття контролю над власним життям та усвідомлення можливої взаємодії з людьми, і повсякденним досвідом, що накопичується, трансформується та зумовлює зміни у нас [1]. Саме тому вона є феноменом, який спирається на індивідуальну психологію та досвід людини, посилюючи перспективи збільшення соціального капіталу у державі [2].

В контексті зазначеної теми актуальною є розвідка «Ціннісні орієнтири українських вимушених мігрантів у Польщі та Іспанії» [3-4], яка реалізована Міжнародним інститутом освіти, культури і зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

політехніка» у партнерстві з Українською асоціацією «Джерело» (м. Барселона, Іспанія). Соціологічне опитування проводилося серед воєнних мігрантів з України віком від 18 до 49 років, що виїхали до Польщі та Іспанії через вторгнення росії в Україну після 24 лютого 2022 року і на період анкетування перебували у цих державах. Знаряддям збору даних було онлайн-опитування (CAWI), а основою для опитувальника – методика Європейського дослідження цінностей (European Values Study) за 2017 рік. Інформація стосовно опитування поширювалася у соціальних мережах (групах української громади в Facebook) і в месенджерах українських спільнот у Польщі та Іспанії. Польовий етап тривав протягом 18-30 березня 2024 року у Польщі (2318 респондентів) та з грудня 2023 року по лютий 2024 року в Іспанії (300 респондентів).

Згідно з теоретичними положеннями соціальної психології – про значення повсякденного досвіду для конкретного рівня довіри і її формування у ранньому віці – було висунуто гіпотезу, що вимушені мігранти (в середньостатистичному фокусі уваги) типово характеризувалися як *довірливі* – ті, що налаштовані на таку позитивну установку до інститутів держави та інших індивідів у соціумі. Рівень їхньої довіри тоді витікатиме з набутого протягом життя індивідуального досвіду у країні перебування (динамічний контекст зміни умов життя від часу переїзду). А саме *довірливе ставлення* стане знаменником, яке виникає і структурується від моменту соціалізації і здобуття суспільно орієнтованого досвіду в умовах нового середовища проживання.

Але, незважаючи на спільний дискурс проблеми, результати дослідження показали, що показники для обох вимірів довіри – інституційного та соціального – для Польщі та Іспанії, з одного боку, та України, з іншого, відрізняються. І до того ж доволі суттєво. Це сприяло появі обережних висновків, що *зміна умов, які впливають на життєвий досвід індивіда, детермінують рівень довіри мігранта*. Саме тут важливо враховувати, що переїзд

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

до іншої країни слід інтерпретувати початком «нового відліку» у формуванні довіри мігранта до іншого середовища. Водночас така ситуація об'єднує зіткнення *доміграційного* та *післяміграційного* досвіду, що можуть бути порівнювані, екстрапольовані і взаємно обумовлені. Не менш вагомою стає активна взаємодія зі суспільством, яка окреслює потенціал довірливого ставлення особи у системі соціального капіталу і його розширення через мережу нововстановлених відносин. Тобто перш за все не так має велике значення тривалість перебування мігранта у чинній країні, як *набутий досвід* крізь призму актуальної системи. Це не нівелює необхідної мінімальної норми часу на адаптацію та інтеграцію (отримання відповідного досвіду), проте потім структурує за місцем роль змінних, де *час* послаблюється за своїм впливом, а *дискурс* системи – домінує.

Завдяки даним можна виділити момент, що навіть в умовах нетривалого перебування в іншому інституційному середовищі, повсякденний досвід дисонує з попередніми знаннями про державу і соціум, чим посилює значення інститутів та груп населення в процесі інтеграції в країну перебування. Саме тому *рівень довіри* – не показник, що перевірений часом, впродовж якого отримують досвід, а те, що спирається на набутий досвід, незважаючи на короткий період здобуття. В аспекті України воєнні мігранти (фокус громадян держави) отримали суттєвий повсякденний досвід, детермінований довготривалим проживанням. Натомість ситуація в Польщі та Іспанії була іншою. Однак це вплинуло на *рівень довіри* до інститутів держави і різних груп населення в діаметрально протилежному ключі. Виник парадокс: чим довше і більше особи знають про щось/когось, тим нижчий рівень довіри, і навпаки. Іншими словами, час мав би бути перевіркою для довіри (згадуємо про *довірливе ставлення* за замовчуванням), але він став передумовою для недовіри, коли довготривала модель взаємодії між інститутами та соціумом не відповідала демократичним принципам урядування.

Відповідно до цього розуміємо значення інституційного вектора системи і яка його роль у питанні формування довіри або

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

її відсутності. Попри цілісність індивіда як носія набутого досвіду, зміна умов зумовлює видозміну світовідчуття та його сприйняття, впливаючи на формування «нової довіри», оскільки та, що передувала їй, перебуває в протиріччі до чинної. Когнітивний дисонанс на рівні взаємодії з інститутами держави Польщі та Іспанії, різними групами населення, а також порівняння *доміграційного* та *післяміграційного* досвіду вплинули на високий ступінь довіри до обох з них, незважаючи на те, що тривалість життя у не перевищував двох років на момент опитування. Отже, висунута гіпотеза була підтверджена, оскільки позитивний (який спрямований на *довірливе ставлення*) набутий досвід зумовив формування високого рівня узагальненої довіри. У свою чергу, через це відбулася успішна інтеграція та адаптація українських воєнних мігрантів у Польщі та Іспанії.

Список використаних джерел:

1. Erikson E. *Childhood and Society*. New York: Norton. 1950. 445 p.
2. Portes A. Social capital: its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*. 1998. Vol. 24. pp. 1–24. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.24.1.1>
3. Долінська О., П'ятковська О., Гнатюк В., Сорочук М. Ціннісні орієнтири українських вимушених мігрантів у Польщі: результати дослідження. І. Ключковська (ред.). Львів: Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою. 2024. 25 с.
4. Долінська О., П'ятковська О., Гнатюк В., Сорочук М. Ціннісні орієнтири українських вимушених мігрантів в Іспанії: результати дослідження. І. Ключковська (ред.). Львів: Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою. 2024. 24 с.

УКРАЇНА І СВІТ:

**теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 39 (477.87) (437.6) (438)

Наконечний Володимир,
кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

ЛЕМКІВСЬКА КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ В ПОВОЄННИЙ ЧАС: ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Закінчення Другої світової війни дало поштовх черговій хвилі еміграції українців з європейського континенту. У підсумку, найбільш чисельно наші емігранти осіли в Північній Америці, а саме в США та Канаді. Завдяки працьовитості українських переселенців, були створені фінансові передумови для плекання в багатоетнічному західному середовищі національної культурної спадщини. При цьому найбільш організованими та активними виявилися лемки-переселенці, котрі вирушили за океан у пошуках кращої долі, втікаючи від жахів фашистського, радянського та польського тоталітаризмів. Розуміючи необхідність не лише збереження, а й популяризації власної цивілізаційної своєрідності, вони створили гідні осмислення та наслідування практики інформаційного супроводу різнопланових інформаційно-пропагандистських акцій, що об'єднуються поняттям культурної дипломатії.

Координаційним центром лемківських організацій, котрі діяли на американському континенті, була Фундація Дослідження Лемківщини в Америці (далі – ФДЛ). Вона постала як громадська науково-просвітницька організація, що мала за мету дослідження і популяризацію історії й культури лемків. Вже на перших установчих зборах ФДЛ було окреслено її головну місію – стати дієвим інструментом культурної дипломатії русинів у вільному світі, що передбачало оперативне вирішення широкого кола питань: від створення позитивного міжнародного іміджу в країнах діаспорного проживання до налагодження ефективної комунікації

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

– як у середині лемківської спільноти, так і з іншими українськими й американськими установами. Серед головних завдань своєї діяльності ФДЛ визначила наступні: зберігати ідентичність, культурне надбання та традиції лемків і Лемківщини, як невід'ємної частини України; розбудовувати академічне лемкознавство; популяризувати культурне надбання лемків у вільному світі.

Популяризуючи світ лемківської культури, ФДЛ сфокусувалася на видавничій діяльності, що фінансово уможливили численні благодійники лемківського походження. Завдяки їх зусиллям було реалізовано декілька вагомих видавничих проєктів, що мали значний резонанс у вільному світі. Найбільш раннім за часом був проєкт з інформування світової громадськості про дійсний перебіг і наслідки акції «Вісла». Його результатом стала znana книга Володимира Душника «Death and devastation of the Curzon line: the story of deportations from Ukraine» (1948), де було представлено моторошну картину планомірного винищення польськими комуністами корінного населення лемківських теренів. Саме в цій книзі вперше було запропоновано геноцидну оптику при характеристиці акції «Вісла», що надалі стала домінувати в українському лемкознавстві. Цю книгу було спрямовано до дипломатичних представництв Польщі та СРСР, а також до редакцій найбільш впливових часописів США та Канади («Catholic Herald», «Tablet», «Catholic Sentinel», «Michigan Catholic», «Monitor», «Carrier-Journal») [1, с. 8].

Поряд із інформаційно-пропагандистськими видавничими акціями, американські лемки реалізували й декілька фундаментальних мистецьких і наукових проєктів, котрі були покликані продемонструвати культурну унікальність русинів-українців. Найбільш амбітним видавничим проєктом ФДЛ стала двотомна студія «Лемківщина: земля-люди-історія-культура» [3; 4]. Серед її авторів були такі знані лемкознавці, як І. Красовський, М. Мушинка, М. Дупляк, І. Гвань та ін. Ця енциклопедія лемківського світу містила ґрунтовні розвідки про походження

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

етноніму, специфіку фізичної та антропологічної географії, непросту історію та цікаву етнографію, а також багату матеріальну та духовну культуру найбільш західної гілки українського народу. Важливою концептуальною рисою двотомника стало послідовне утвердження єдності русинів з українським етнічним тілом, що стало вагомим аргументом у тогочасній боротьбі з польськими та російськими пропагандистами, котрі намагалися за будь-яку ціну спотворити національне обличчя лемків. Згадаємо, що саме ця енциклопедична студія була визнана західними етнологами за найбільш авторитетне свідчення українськості лемківського субетносу.

Справжнім медійним рупором американських лемків став їхній журнал «Лемківщина». Часопис почав виходити у 1979 р. і був задуманий як один із інструментів культурної дипломатії русинів-українців у діаспорі. Про це промовисто свідчить звернення редакційної колегії до своїх читачів. Зокрема, у ньому наголошувалося на потребі об'єднання розпорошених емігрантськими осередками представників лемківської інтелігенції, котрі повинні постати як єдина організована сила для подолання численних викликів минулого та сучасності. Серед головних завдань було визначено боротьбу «з ворожими польськими і москвофільськими облудними ідеями» – йшлося про намагання ворогів нашого народу маніпулювати лемками для розколу єдності українців [2, с. 1]. Також видавці «Лемківщини» наголошували на нагальній потребі популяризації своєї історії і культури у вільному світі.

Згаданому завданню сприяло впровадження у 1980 р. англomовного змісту видання. Про слушність такої новації свідчить поява у 1981 р. рубрики «Англomовна кореспонденція», в якій своїми враженнями про прочитане могли ділитися як земляки, так й американські приятелі русинів. Відзначимо, що англomовний контент «Лемківщини» зростав від року до року, що було реакцією на зацікавленість матеріалами видання з-поза кола українських читачів. На початку 1980-х рр. було запроваджено

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

кілька сторінковий англomовний дайджест, як своєрідну вставку в журнал, де містився переклад головних публікацій того чи іншого актуального числа [7; 13-18]. Серед таких англomовних статей домінували інформаційні повідомлення про головні події закордонного та материкового українства [8; 10; 11; 12; 21], а також нариси про важливі моменти національної культури [22] й історії (хрещення Русі [9; 18], повстанський рух у роки війни [19; 20], операція «Вісла» та ін.).

Втім, найбільш ефективним, з огляду на громадський резонанс, інструментом культурної дипломатії американських лемків стали численні акції пропагандистсько-інформаційного характеру. Вони влаштовувалися біля дипломатичних представництв країн, котрі найбільше спричинилися до лемківського геноциду новітніх часів (насамперед, Польщі та СРСР). Надзвичайного розголосу отримали заходи із поінформування західної громадськості про акцію «Вісла». При цьому найбільш масштабним було пікетування лемками польської амбасад в Торонто восени 1982 р. [5, с. 2-3].

Згадана практика пікетів та демонстрацій під радянськими та польськими посольствами вкотре була апробована в 1987 р., коли українська діаспора широко вшановувала жертв акції «Вісла» з нагоди 40-ліття цієї трагедії лемківського світу. І цього разу лемківські організації поставили перед собою завдання «в першу чергу розказати світові про події 1947 і дальших років, та створити таку духовну атмосферу, щоб дальші польські покоління знали, що ніщо не минається безкарно, що за кожен заподіяну кривду – треба відповідати і що та відповідальність паде на цілий нарід, якщо він завчасу не відсепарувався від злочинних елементів» [6, с. 2]. Протягом меморіального року представники українських діаспорних установ в США та Канаді проводили численні акції під дипломатичними польськими установами, інформуючи громадськість західних держав про новітній геноцид українців Закерзоння.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Підсумовуючи, вкажемо на ефективність інформаційного супроводу культурної дипломатії діячів лемківських організацій в США та Канаді протягом 1940-80-х років. Згадані інформаційні кампанії були спрямовані як на популяризацію історії та культури русинів-українців у західному світі, так і на захист цінностей етнічної унікальності та всеукраїнської соборності від медійних атак комуністичної пропаганди. Відзначимо різноплановість застосовуваного лемками інформаційного інструментарію – від науково-культурної та пропагандистської видавничої справи до добре організованих ефективних пікетувань дипломатичних установ країн-агресорів із широким залученням засобів масової інформації. Все це уможливило зберегти культурну самобутність лемківських переселенців у глобалізованому західному світі та утвердити їхню єдність з українством. Перспективним продовженням теми нашого дослідження вважаємо необхідність цілісного дослідження інструментарію інформаційного супроводу культурної дипломатії закордонного українства у ХХ ст.

Список використаних джерел:

1. Американська преса 1948 року про трагедію Закерзоння. *Лемківщина*. 1982. Ч. 3. С. 8.
2. Дорогі земляки, широка українська громадо! *Лемківщина*. 1979. Ч. 1. С. 1.
3. Лемківщина: земля-люди-історія-культура. Т. 1. Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1988. 568 с.
4. Лемківщина: земля-люди-історія-культура. Т. 2. Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1988. 494 с.
5. Назаревич Я. Дні жалоби й протесту в Торонті. *Лемківщина*. 1983. Ч. 2. С. 2-3.
6. Чи будемо готові? *Лемківщина*. 1987. Ч. 1. С. 2.
7. «Lemkivshchyna». *Лемківщина*. 1988. Ч. 3. С. 20-23.
8. Appeal to Ukrainians of the World. *Лемківщина*. 1990. Ч. 3. С. 23.
9. Christianity of Ukraine. *Лемківщина*. 1988. Ч. 1. С. 21.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

10. Duplak M. Ukrainian Lemko Museum of Stamford. *Лемківщина*. 1988. Ч. 2. С. 21.
11. Historical Congress of Ukrainian in Poland. *Лемківщина*. 1990. Ч. 1. С. 17-20.
12. Human Chain – a tremendous success. *Лемківщина*. 1990. Ч. 1. С. 20-21.
13. Lemkivshchyna – English edition. *Лемківщина*. 1989. Ч. 1. С. 17-20.
14. Lemkivshchyna (English). *Лемківщина*. 1989. Ч. 2. С. 15-19.
15. Lemkivshchyna (English). *Лемківщина*. 1989. Ч. 3. С. 18-21.
16. Lemkivshchyna. English edition. *Лемківщина*. 1989. Ч. 4. С. 22-24.
17. Lemkivshchyna. English edition. *Лемківщина*. 1990. Ч. 2. С. 22-26.
18. Lemkivshchyna: Ukrainian Christianity 988-1988. *Лемківщина*. 1988. Ч. 2. С. 18.
19. Potichnyj P. J. The Lemkos in the Ukrainian National Movement. *Лемківщина*. 1991. Ч. 2. С. 25-29.
20. Potichnyj P. J. The Lemkos in the Ukrainian National Movement during and after WWII. *Лемківщина*. 1991. Ч. 3. С. 20-21.
21. Ukrainian Diaspora Forum. *Лемківщина*. 1990. Ч. 3. С. 22.
22. Wooden Architecture of the Ukrainian Carpathians. *Лемківщина*. 1988. Ч. 2. С. 22.

УКРАЇНА І СВІТ:

**теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 327

Петрик Олег,
Київський університет культури
м. Київ, Україна

МІЖНАРОДНА ВЗАЄМОДІЯ МІСТ-ПАРТНЕРІВ: ВИГОДИ СПІВПРАЦІ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ЄС

Міжнародне муніципальне співробітництво на рівні міст-партнерів є складовою посилення двосторонньої співпраці країн та є елементом продовження зовнішньополітичного курсу держави. Адже в процесі демократизації та посилення плюралістичної конфігурації акторів міжнародного співробітництва змінилися й позиції міст, які стали повноцінними гравцями дипломатії.

Так, міста стали потужною концентрацією ресурсів, що допомагають їм вибудувувати майже автономні системи управління. До таких ресурсів належить здатність приймати рішення поза центральними органами влади й відповідно посилювати власну незалежність в гарантуванні комунальних, податкових та адміністративних вигод іншому партнеру. Також міста володіють значними фінансовими ресурсами, що здатні спрямовувати в межах проектів та напрямків міжнародного співробітництва. Важливим ресурсам є громадяни, що залученні в щоденне поліваріативне формування простору та іміджевої позиції міста на міжнародній арені.

Зокрема, А. Демичева наголошує, що «підставою для того, щоб місто вважалось «світовим», повинно бути поєднання таких критеріїв, як політичне значення, економічна могутність та кількість населення» [2, с. 69]. Такі критерії дозволяють місту ставати самостійним в реалізації зовнішньої політики, серед напрямків якої є прагнення встановлення муніципального співробітництва в статусі міста-партнера.

Варто зазначити, що «міста-партнери – це міста, локальні уряди (органи місцевого самоврядування) яких встановлюють між собою прями контакти та на їх основі формують відносини в будь-

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

якій сфері, переважно економічній, фінансовій, захисту довкілля, соціальній, та на різних рівнях (між локальними урядами, органами місцевого самоврядування, навчальними закладами, неурядовими організаціями, підприємствами тощо)» [2, с. 71]. Таким чином, визначаються й багатоваріантні вигоди, які здатна отримати муніципальна громада від реалізації проектів співробітництва з містом-партнером.

Для українських міст, які мають сформовані або прагнуть партнерської співпраці з містами Європейського Союзу, важливим аспектом взаємодії є обмін управлінським досвідом. Особливо це стало актуальним в період остаточного закріплення зовнішньополітичного курсу держави щодо євроатлантичної інтеграції після Революції Гідності 2013-14 років. Фіксація геополітичного вектору сприяла формуванню не лише прагнення до реалізації проектів, а й просування відповідних європейських цінностей: безпека, солідарність, права людини, інклюзивність, мультикультуралізм, smart cities тощо.

Також варто наголосити на важливій участі партнерських відносин муніципального міжнародного співробітництва міст у складних критичних ситуаціях, що можуть виникати в певного суб'єкта. Коли з метою підтримки, надання допомоги у вирішенні проблеми надається безповоротна фінансова, гуманітарна допомога, відповідні фахівці чи локальні соціально-культурні чи освітні проекти.

Так, контекст співпраці між містами України та ЄС суттєво змінився після 24 лютого 2022 року. Від спільних культурних та інтеграційних проектів на територіях обох країн перейшли до співпраці на рівні прямої допомоги воєнного характеру. Як приклад, було укладено понад 100 партнерських угод лише з містами Німеччини (до 2022 року їх було всього 75) «німецькі громади передають українським транспортні засоби й медичні товари, продукти гігієни та харчування: передача медикаментів та медичних приладів з Фірзена на заході Німеччини до клініки у львівському районі Кульпарків, відправлення автівок з

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Дюссельдорфа Чернівцям для забезпечення необхідним внутрішніх переселенців», відбудова садочка в Овручі на Житомирщині естонцями, передача досвіду в управлінні транскордонною дунайською програмою від німецьких міст Ульм та Новий Ульм до Білгород-Дністровська, що на Одещині [1] тощо.

Цікавий факт, що українські громади навчилися вести діалог та впроваджувати проекти воєнного стану, орієнтуючись не тільки на болючі проблеми міст, а й враховуючи готовність європейських міст інвестувати виключно в окремі напрямки. Так, одні намагаються передавати товари для постраждалих регіонів та прифронтових міст (Дніпро, Суми, Харків), а інші – інвестують у програми в більш мирних містах з довготривалою перспективою. Або великі міста здатні впроваджувати одночасно багато проектів й напрямків співпраці (Київ-Берлін, Львів-Вільнюс, Дніпро-Неаполь), у той час як невеликі міста та громади більше фокусуються на практичних проектах.

М. Супрун, авторка ініціативи Cities 4 Cities | United 4 Ukraine, зазначає, що в процесі муніципального співробітництва з містами ЄС варто «з'ясувати, на що вони готові в цьому партнерстві – чи хочуть підтримувати громаду, яка постраждала від війни й розташовується на лінії фронту, чи обережно до цього ставляться і хочуть робити щось там, де більш безпечно, де люди будуть налаштовані більше на питання розвитку, ніж на виживання» [3].

Таким чином, формується солідарний підхід щодо набутих прямих на опосередкованих вигод міст-партнерів. Громади в ЄС реалізують проекти в співпраці з українськими містами, що дозволяє їм бути причетними до благодійності, порятунку, подолання наслідків війни, навіть боротьби за збереження цінностей свободи і солідарності. Разом з цим міста нашої держави отримують вкрай важливу допомогу, підтримку, впізнаваність та стали синергію взаємодії, що формує міжнародне визнання, як суб'єкта європейського простору.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Це сприяє посиленню горизонтальної євроінтеграції міст України до базових форм діяльності муніципалітетів ЄС, що забезпечує децентралізоване посилення загальнодержавної зовнішньополітичної стратегії держави.

Список використаних джерел:

1. Білик Д. В українських міст стає дедалі більше партнерів у Німеччині. (2023). [online] *DW*. 14.09.2023. URL: <https://www.dw.com/uk/berlinkiiv-ta-insi-v-ukrainskih-mist-stae-dedali-bilse-partneriv-u-nimeccini/a-66815141> (дата звернення: 25.03.2025).
2. Демичева, А. (2014). Поліваріативність статусів міста у просторі міжнародних відносин: до постановки проблеми. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*, 1(24), с. 67-73.
3. Не формально, а персонально: навіщо українським містам потрібні європейські побратими (2023). [online] *Децентралізація*. 22.11.2023. URL: <https://decentralization.ua/news/17598?page=2> (дата звернення: 22.03.2025).

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

UDK: 327.8:32.019.5

Pronoza Inna,
Candidate of Political Science, Associate Professor,
State Institution «South Ukrainian National
Pedagogical University named after KD Ushynsky»
Odesa, Ukraine

**FORECASTING HYBRID THREATS IN THE POLITICAL
SPACE OF MODERN STATES**

The modern political space is increasingly influenced by hybrid threats, which combine traditional and non-traditional methods of destabilizing state institutions. Such threats cover a wide range of influences, including information operations, cyber attacks, economic pressure, political manipulation, and even support for internal social conflicts [2]. A feature of hybrid threats is their multidimensionality, which makes their identification and counteraction difficult. In the context of increasing global competition and technological development, states are forced to implement the latest forecasting methods that allow for timely detection, analysis, and minimization of potential threats.

Forecasting hybrid threats is critically important for maintaining political stability, ensuring national security, and reducing the level of external interference in the internal affairs of a state. Given their nonlinearity, multifactorial nature, and dynamism, effective forecasting requires a comprehensive approach that combines methods of political analysis, digital technologies, and interdisciplinary research.

It should be noted that hybrid threats are a consequence of the transformation of traditional forms of political and military confrontation. They are not limited to military actions, but use a wide range of tools that allow achieving strategic goals without the use of open force [1]. The main characteristics of hybrid threats are complexity, adaptability, asymmetry and technological innovation.

The complexity of hybrid threats lies in the combination of economic, information, diplomatic and military pressure, carried out in

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

synchronization to achieve maximum effect. The adaptability of such threats means their ability to change strategy in accordance with the reaction of the target state, which makes it difficult to neutralize them. Asymmetry lies in the fact that hybrid methods allow a less powerful actor (for example, non-state actors or weaker states) to influence stronger opponents. At the same time, technological innovation ensures the effectiveness of information campaigns aimed at manipulating public opinion and creating artificial crisis situations.

Hybrid threats can undermine democratic institutions, reduce citizens' trust in government, and create favorable conditions for political destabilization. This is especially true for states with weak political institutions, internal conflicts, or high social tensions.

Let us consider methods for forecasting hybrid threats. Given the complexity and multidimensionality of hybrid threats, their forecasting requires an interdisciplinary approach, including both classical methods of political analysis and the latest technological tools. Among the main forecasting methods, the following can be distinguished:

- scenario analysis – allows modeling possible scenarios of events based on historical analogies and current trends. This method is widely used in strategic planning to assess the likelihood of hybrid threats and determine their possible consequences [3].

- machine learning and big data analytics – modern artificial intelligence algorithms can process large amounts of information, identifying hidden patterns and potential sources of threats. For example, digital content analytics can help detect coordinated information campaigns.

- social media monitoring – analysis of online activity allows for the identification of disinformation campaigns, botnet coordination centers, and manipulative narratives that may serve as precursors to larger-scale hybrid operations.

- agent modeling of political processes – used to create simulations of the development of political events based on the interaction of various social groups, the level of political stability, and economic indicators.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

- cognitive analysis and expert assessments - involving specialists in political science, sociology, military affairs, and information technology allows us to synthesize qualitative analytical conclusions and evaluate possible options for the development of the situation [2].

Thus, the question arises of defining strategies to counter hybrid threats. Given the results of the forecasting, states can implement measures to counter hybrid threats, including:

- strengthening information security – developing national strategies to combat disinformation, increasing the media literacy of the population, and introducing mechanisms for rapid response to information attacks.

- development of cybersecurity – creation and strengthening of state structures engaged in cyber protection of critical infrastructure and digital space.

- international coordination – cooperation with international organizations and allies in the field of sharing analytical information and joint response strategies.

- strengthening political stability – strengthening democratic institutions, increasing the level of public trust in government structures, and forming rapid response mechanisms for crisis situations.

Thus, hybrid threats are one of the most pressing problems of modern politics, as they combine various methods of influence, which complicates their identification and neutralization. Given their adaptability and technological component, predicting such threats becomes a critically important task for states and international structures. The combination of methods of political analysis, big data, cognitive modeling and interdisciplinary research allows to increase the effectiveness of responding to hybrid threats and ensure the stability of political systems in the long term.

References:

1. Brzezinski Z. The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives. Basic Books. 1997. URL: <https://www.cia.gov/library/abbottabad->

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

compound/36/36669B7894E857AC4F3445EA646BFFE1_Zbigniew_B
rzezinski_-_The_Grand_ChessBoard.doc.pdf

2. Nye J. The Future of Power. PublicAffairs. 2011. URL:
<https://www.jstor.org/stable/41149419?seq=1>

3. Waltz K. Theory of International Politics. McGraw-Hill.
1979. URL:
https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/486328/mod_resource/content/0/Kenneth%20N.%20Waltz%20Theory%20of%20International%20Politics%20Addison-Wesley%20series%20in%20political%20science%20%20%20%201979.pdf

УДК 94:327(477:71) 2022/2025

Романюк Іван,
доктор історичних наук, професор,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

**УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У 2022-
2025 рр.**

Відносини з Канадою посідають особливе місце у зовнішньополітичних інтересах України. Така ситуація зумовлена багатьма чинниками. По-перше, Канада – важливий союзник для України у політичній, військовій та економічній сферах. По-друге, історична спадщина, ще з кінця ХІХ століття українці іммігрували до Канади в пошуках кращої долі. По-третє, важливим є прагнення України до збереження територіальної цілісності, а саме в цьому питанні нам допоможе такий сильний і впливовий союзник як Канада.

Двосторонні відносини України і Канади мають велику історію та охоплюють значний спектр діяльності. Особливості

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

українсько-канадського співробітництва обумовлені наявністю понад 1,3 млн української діаспори в Канаді [5].

В особі України Канада бачить міжнародного партнера, який готовий до політичної підтримки пріоритетних цінностей Оттави. Адже обравши курс європейської та євроатлантичної інтеграції наша держава де-факто підтвердила свою готовність розділяти цінності та підходи своїх нових партнерів. При цьому, як Україна, так і Канада мають метою захищати спільні для євроатлантичної спільноти цінності, а також докладати зусиль, спрямованих на зміцнення миру та безпеки у регіоні та світі[4,с.233-234].

Від початку повномасштабного російського вторгнення до Канади прибуло понад 298 тисяч українських громадян. Загалом уряд Канади отримав майже 1,2 млн заявок, з яких затвердив більше 960 тисяч. Хоча прийом нових заявок на участь у СУАЕТ було припинено ще влітку 2024 р. Канада створила нову міграційну програму, яка дає змогу певним категоріям українців залишатися у країні на постійній основі.

Гуманітарна підтримка українців у Канаді є помітною та безпрецедентною: українські прапори майорять на автомобілях, з'являються в садах та прикріплюються до церков. Канадська держава підтримує Україну та її народ у своїй зовнішній політиці. Порівнюючи нещодавні спеціальні урядові програми для українців, афганців і сирійців, дані переконливо показують, що українцям надається допомога більше, причому вона супроводжується широкою підтримкою громадянського суспільства[7].

Зазначене обумовило те, що сучасний етап розвитку канадсько-українських відносин включає широке коло напрямків: військова сфера, економіка, медицина, культура, освіта, тощо. Разом з тим, з початком повномасштабного вторгнення військ РФ на територію нашої держави Канада продемонструвала надзвичайний динамізм у використанні різноманітних доступних їй важелів реагування на виклики, пов'язані з військовою агресією росії. Так, наприклад, у період з лютого по серпень 2022 року Канада була п'ятим за величиною постачальником військової

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

допомоги в Україну, третім за величиною у сфері гуманітарної допомоги і четвертим за величиною постачальником із загальної кількості фінансових витрат.

Вагому роль варто відвести Канаді передусім в оборонній сфері України. Так, зокрема, неоціненний вклад, на наш погляд, віднесено проєкту UNIFIER, розпочатому в 2015 році на запит українського уряду, а в 2023 році розширеному та продовженому до березня 2026 року. Основним напрямком САФ є тактична підготовка солдатів(тренування великих команд), яка складається з індивідуальних тренувань зі зброї, влучної стрільби, пересування в зонах потенційного конфлікту, розпізнавання вибухової загрози, виживання в бою, етики та спілкування під час пересування військ, командування та управління.

Наразі в рамках операції UNIFIER, задіяно понад 300 членів САФ виконуючих різні функції, такі як забезпечення та координація навчання, підтримка національного командування, а також сприяння та доставка військової допомоги Україні в координації з членами Альянсу та партнерами[6].

Канада надавала і надає безпрецедентну військову підтримку, включаючи танки, системи протиповітряної оборони та артилерію, і продовжує розробляти нові заходи допомоги на основі потреб України[8]. Зокрема, у жовтні 2022 року міністр національної оборони Канади оголосив про виділення приблизно 2 мільйонів доларів США для надання послуг супутникового зв'язку для України. Цей спільний проєкт між Збройними силами Канади та Міністерством національної оборони (CAF/DND), CSE та оператором супутникового зв'язку Telesat набув чинності 1 квітня 2023 року та вже допомагає Україні підтримувати безперервність надання послуг, зокрема, критичних кіберсистем[9]. У листопаді 2022 року Канада оголосила про виділення Україні додаткової військової допомоги у розмірі 500 мільйонів доларів[1].

До того ж, неабияк важливо, що Канада повністю підтримує Раду Україна-НАТО як місце для подальшого зміцнення та розширення поточної співпраці з метою сприяння здійсненню

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

шляху України до євроатлантичної сім'ї відповідно до Бухарестської декларації Канада підтримує вступ України до НАТО, як тільки це дозволять умови[8].

Варто зазначити також, що у зв'язку з агресією проти України Канада запровадила персональні санкції проти близько 3000 фізичних та юридичних осіб РФ, включаючи Путіна, депутатів, чиновників, військових, олігархів та членів їхніх сімей, федеральні міністерства і відомства, російські державні банки, суверенні фонди, нафтогазові компанії, компанії військово-промислового і оборонного секторів, ЗМІ та пропагандистські структури[3]. У грудні 2022 року Канада ввела санкції проти Росії, Ірану та М'янми через ймовірні порушення прав людини урядами цих країн[2]. Серед представників РФ під санкції потрапили 33 чинних або колишніх високопосадовців Росії та шести організацій, причетних до ймовірних систематичних порушень прав росіян, які протестували проти вторгнення в Україну.

Канада перша розпочала арешт та конфіскацію активів, належних особам чи організаціям, які потрапили під санкції, з метою остаточного використання виручених коштів для підтримки відновлення України та компенсації жертвам незаконного та невиправданого вторгнення росії. 17 травня 2023 року Канада також приєдналася до Реєстру шкоди, заподіяної агресією російської федерації проти України, висловивши намір продовжувати вивчати відповідні варіанти використання заморожених та знерухомлених російських активів для підтримки відновлення України та з метою відшкодування[8].

На зустрічі в Києві 10 червня 2023 року Президент України Володимир Зеленський та Прем'єр-міністр Канади Джастін Трюдо прийняли декларацію, якою, серед іншого, передбачається розвиток двосторонніх відносин у напрямку розробки механізмів надання компенсації за збитки, травми спричинені російською агресією. Зокрема, Канада разом з міжнародними організаціями та міжнародними партнерами зобов'язалася взяти участь у відновленні та відбудові України [8]. Україні необхідно забезпечити належний рівень інформування Канади з цих питань,

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

як пріоритетний напрям розвитку канадсько-українських відносин у даній сфері.

На завершення, варто відзначити, що Канада серйозно допомагає нашій державі після повномасштабного вторгнення росії в Україну. Із 2022 року Канада виділила Україні понад 8,9 млрд. дол. на різнобічну підтримку, включно із 4,95 млрд. доларів прямої фінансової підтримки та понад 1,8 млрд. доларів військової допомоги.

Співпраця між Україною та Канадою у питаннях безпеки, стабільності та розвитку стає одним із ключових елементів у забезпеченні миру та процвітання як на регіональному, так і на світовому рівнях.

Таку підтримку найкраще проілюструють слова новообраного прем'єр-міністра Канади Марка Карні в розмові з президентом України В.Зеленським: «...країна забезпечить Україні військову підтримку необхідну для самооборони – зараз і в майбутньому».

Список використаних джерел:

1. Канада відправить в Україну зброю, країна також оголосила про нові санкції проти Росії. Суспільне Новини. 2023. URL: <https://suspilne.media/442839-kanada-vidpraviv-v-ukrainu-zbrou-kraina-takoz-ogolosila-novi-sankcii-proti-rosii/>
2. Канада запровадила санкції проти РФ, Ірану та М'янми за порушення прав людини. Суспільне Новини.2022.URL: <https://suspilne.media/335110-kanada-zaprovadila-sankcii-proti-rf-iranu-ta-manmi-za-porusenna-prav-ludini/>
3. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobotnictvo/3-td.2023>.
- 4.Статкевич М. Україна-Канада: основи безпекового партнерства. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2020. №14. С.232-239.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

5. Українці в Канаді: від першої хвилі імміграції дотепер – Світовий Конгрес Українців. International Organization – Ukrainian World Congress.2022.

6. Canadian donations and military support to Ukraine.2023.
URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/campaigns/canadian-military-support-to-ukraine.html>.

7. Hyndman J. The Russian invasion of Ukraine and humanitarian nationalism in Canada.Canadian Foreign Policy Journal. 2023. URL: <https://10.1080/11926422.2023.2219786>

8. Joint Declaration by Ukraine and Canada. 10 June 2023. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_1486

9. Tunney C. CBC News.Canada quietly extended its cyber defence umbrella to Ukraine, Latvia after Russian invasion: report.Posted:Jun 29,2023.
URL:<https://www.cbc.ca/news/politics/defence-cyber-ukraine-latvia-canada-1.6892420>

УДК 316.42; 504.056(100)

Сірий Євген,
доктор соціологічних наук, професор,
Інститут соціології НАН України
Сіра Оксана,
кандидат філософських наук,
УДУ імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

НОВА АРХІТЕКТУРА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ КРИЗ З ВИКЛИКАМИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Криза, як стан, явище та процес є об'єктом дослідження багатьох дисциплін відкриває для дослідників нові властивості та характеристики. Складність її (як феномену) вивчення (і це також стосується соціогуманітарних дисциплін) генерується із

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

багатоаспектності її складників, принципів та характеру їх сприйняття, дослідницьких цілей, її природи та її відносності. На сьогодні, однією із самих актуальних проблем суспільного розвитку, за признанням філософської рефлексії, науки та суспільної практики (за признанням ООН) – є сталий розвиток людства.

Сенс та ідея самої концепції базується не в самому понятті «сталий розвиток», а в проблемі, яку розв'язує ця ідея – у виконуваних нею функціях. Науковці, розвиваючи зміст цього поняття, акцентують увагу на першій складовій терміну, а саме – на «сталості», применшуючи при цьому роль і значення його другої частини [1].

Глобалізація, що стрімко експансіює людство, генерує появу та загострення різних мегасоціальних небезпек, за яких, сучасний глобальний світ своєю нелінійністю, структурованістю та складністю у будь-якому разі системно реагує на будь-які флуктуаційні чинники різного характеру: політичні, фінансові, енергетичні, військові.

На сьогодні світовий порядок терпить певні потрясіння і перебуває під великою загрозою. Російська агресія, з усіма впливаючими наслідками власної зовнішньополітичної позиції створила полікризу, що охопила чимало напрямків регіонального, геополітичного та світового рівня. Війна проти України призвела до виникнення кризових явищ в усьому світі, включаючи сповільнення світової соціально налаштованої економіки, дисбаланс енергетичного ринку, глобальну боргову кризу, продовольчу небезпеку, розхитаність міжнародних безпекових домовленостей, «розмороження» та активізацію військово-політичної аномії «ненадійних» країн, прив'язавши гостре відчуття трагедії, біди, соціальної катастрофи мільйонам людей України, Європи, світу. Наслідки такої полікризи відчутні не тільки українському суспільству (найбільше), а й іншим державам, які знаходяться у різнорівневих зв'язках з Україною.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Власне, варто означити зміст поокремих напрямків генерованих війною криз, створених штучно, а не «еволюційно» згрупувавши їх у відповідний різновидовий перелік.

1. Війна з боку росії практично ліквідувала *гарантію забезпечення життя, добробуту* людей, їх благополуччя та здорового способу життя практично для всього населення України. І визвольна війна ведеться не просто за території, а за екзистенційні цінності: свободу, право на життя і т.д.

2. Російське вторгнення в Україну стало причиною наймасової *міграції* у світі з екзистенційними цілями, та з відповідними негативними наслідками. За своїм масштабом екзистенційно вимушені міграційні переміщення в Україні аналогів не має, у порівнянні з сирійською, венесуельською, афганською, які також вимірювалися мільйонами людей, та за кількістю, швидкістю (темпами) та географією таких переміщень. Глобальний відтік/притік біженців, як в Україні, так і в сусідніх з нею країнах поклав великий гуманітарний тягар на їх плечі.

3. Масові переміщення людей створили відповідні *гуманітарні проблеми*. Це додаткове навантаження, як на Україну, з позиції системних проблем внутрішньо переміщених осіб, так і на країни, які надали прихисток біженцям, з позиції розміщення, житла, надання системних послуг з охорони здоров'я, освіти, працевлаштування, безпекового перебування та захищеності й ін.

4. Терористичні дії росії спровокували найбільше виверження *безпекової кризи* не тільки у європейській геополітичній системі, але і у світових масштабах, з відповідними подальшими наслідками. Російська агресія цинічно продемонструвала порушення міжнародних зобов'язань та домовленостей, суверенітет сусідських держав, ламання архітектури безпеки, яка вибудовувалася десятиліттями, шантажуючи весь світ та загрожуючи безпеці мільйонів людей України та Європи.

5. Війна не тільки порушила одну із цілей сталого розвитку – *подолання бідності, голоду* та досягненні продовольчої безпеки, але і різко вивела їх із стану резистенції у кризовий. Від поставок

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

зерна, сировинної продукції з України дуже сильно залежить і світова економіка, а також це сильно вдарило по рівню виживання малорозвинутих країн Африки, Азії, сотень мільйонів людей у світі. Це дестабілізувало продовольчі системи. І це доволі велика стратегічна зброя проти світового порядку.

6. Питання *енергетичної безпеки* катастрофічно вдарило по Україні, з усіма соціальними наслідками. Також цю проблему більш посередньо відчували мільйони європейців, з відчутним дисбалансом для багатьох країн світу в енергетичній сфері.

7. Війна в Україні та її глибока *економічна криза* – це не просто регіональна криза, а та яка має далекосяжні наслідки для різних регіонів світу. Це: зростання цін та інфляція; порушення торгівлі та ланцюгів постачання між сусідніми країнами; зменшення впевненості бізнесу та інвесторів, вимушена фінансово-економічна фрагментація з можливими негативними наслідками.

8. Наслідки російської агресії завдали масштабної та серйозної шкоди довкіллю та здоров'ю людей в Україні, причому, *екологічні проблеми* торкнулися не тільки для України, але й окремих сусідських країн.

9. Шантаж ядерною зброєю (від її застосування) та ядерною небезпекою (від її спроб впровадити ризики для АЕС) підвищив імовірний ризик *ядерної загрози* (що вже є кризою), наслідки якої складно спрогнозувати. Росія застосовує ядерний терор як потенційну зброю для шантажу, сприяючи її отриманню для цілком для «несприятливих» країн, спричиняючи прецедент розхитування ядерно-безпекової архітектури та імовірнісної ядерної війни з часів карибської кризи.

10. Змушене *мілітаристське спрямування* (з метою захисту) національних *економік* багатьох країн, та мілітаристське хизування тих країн, які відкрито чи посередньо підтримують російське вторгнення та допомагають у загарбницькій війні створює сильну суспільно-політичну антагоністичну

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

напруженість, потенційний ризик з імовірнісними військовими конфліктами (що також є кризою).

11. *Мілітаристсько-девіаційні та анонімічні позиції країн* «проросійського блоку», таких як КНДР, Іран та КНР (умовно) з приводу російського вторгнення та його безнаказаності з боку світового політикуму, ігнорування конструктивних виважених позицій забезпечення миру, надає впевненості на претенденцію керування частиною світу, визначення власних правил та принципів спільнопроживання, ламання та перерозподіл світового порядку, що йде всупереч усталеним принципам та нормам міжнародного мирного співіснування.

Звісно це, ще не повний перелік наявних та латентних криз, конструювати їх обґрунтування можна з різних позицій, та по-різному вбачати їх відповідність та верифікаційність. Всі вони, так чи так, несуть в собі наслідковий контекст для суспільного майбутнього, і як вбачається – не позитивного характеру. Все вище зазначене дає поштовх новій мегакризі глобального мирного світогляду, суть якої можна означити відповідним принципом: «хочеш миру – готуйся до війни!» (чим, власне і стурбовані основна маса країн Європи).

Список використаних джерел:

1. Сіра О.В. Коеволюційні засади екосупільної практики як вияв постнекласичної раціональності. *Релігія та Соціум. Міжнародний часопис*. Чернівці: 2019. № 3-4 (35-36). С.99-109.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 336.221.22

Трещов Мирослав,
доктор наук з державного управління, доцент,
Дніпровський державний університет
внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна

**ІНСТРУМЕНТИ БЮДЖЕТНОГО ФЕДЕРАЛІЗМУ ЗАДЛЯ
РЕКОНСТРУКТИВНОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ:
МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА**

Виконання мешканцями територіальних громад функції платників податків є однією з головних умов забезпечення соціально-економічного розвитку територій, тому вони повинні мати максимально відкритий доступ до інформації про обсяги та напрями використання мобілізованих як до місцевих, так і до державного бюджету фіскальних платежів, що забезпечує дотримання принципу транспарентності публічного управління. Платникам податків належить право висловлювати свої пріоритети та впливати на рівень і якість публічних послуг через механізми участі у процесах ухвалення рішень як центральними органами влади, так і органами місцевого самоврядування. Реалізація цього права можлива шляхом виборів представників громадськості на публічні посади, здійснення громадського контролю за діяльністю органів публічної влади та ініціювання створення громадських об'єднань. Саме ця концепція стала базою для дослідження феномену бюджетного федералізму як уособлення найвищої стадії прояву децентралізації влади.

На нашу думку термін бюджетний федералізм слід трактувати, як фіскально-бюджетний федералізм, що відображатиме принцип розподілу фіскальних надходжень між бюджетами різних рівнів за заздалегідь визначеними нормативами. Така система спрямована на забезпечення збалансованого фінансування всіх рівнів бюджетної системи, адже

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

раціональна побудова механізму бюджетного федералізму створює передумови для виконання регулюючої функції, що дозволяє гармонізувати фінансові потреби територіальних одиниць із їх ресурсною базою.

У науковій спільноті не існує єдиного підходу до визначення поняття бюджетного або фіскального федералізму, що обумовлює різноманітність його трактування. Зокрема, розглядають його як механізм перерозподілу доходів, систему трансфертного збалансування, спосіб розмежування владних повноважень та фінансових ресурсів між органами державної влади і органами місцевого самоврядування тощо. Крім того, бюджетний федералізм пов'язують з функціональними можливостями органів місцевої влади, рівнем їх автономії, характером взаємодії з органами центральної влади, а також з особливостями організації політичної взаємодії [3].

Виокремлено такі базові принципи бюджетного федералізму: наявність в структурі публічної влади трьох рівнів – центрального, регіонального і місцевого; необхідність гармонізації інтересів центральної влади та місцевого самоврядування в сфері бюджетної політики та видаткових повноважень; збереження єдності бюджетної системи незважаючи на її багаторівневий характер; встановлення єдиних, чітких і прозорих методів регулювання бюджетної системи на кожному рівні влади; законодавче закріплення видаткових повноважень та бюджетної відповідальності як для органів центральної влади, так і для органів місцевої влади; механізм вирівнювання доходів кожної ланки бюджетної системи як у вертикальному, так і в горизонтальному аспектах, заборона перерозподілу надлишкових чи невикористаних доходів на користь вищих ланок бюджетної системи [2]; фінансова автономність кожного рівня влади, яка забезпечується закріпленням за ними на законодавчому рівні джерел доходів, достатніх для покриття відповідних видаткових повноважень; самостійність і рівноправність бюджетів, що виражається у незалежності процесу формування місцевих бюджетів, самостійному визначенні пріоритетних напрямів

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

витрачання коштів, фіскальному регулюванні та контролі виконання бюджету органами місцевої влади.

Отже, бюджетний федералізм слід розглядати як законодавчо врегульовану систему взаємовідносин між органами державної влади та органами місцевого самоврядування у сфері розподілу фіскальних джерел наповнення бюджетів та фінансування видаткових повноважень, головною метою якого є забезпечення високої якості і доступності публічних послуг та формування їх переліку згідно побажань платників податків на умовах забезпечення ресурсної автономії кожного рівня публічної влади.

Протягом тривалого часу українські науковці та практики заперечували можливість застосування принципів бюджетного федералізму в умовах унітарної держави, якою є Україна. Однак світовий досвід останніх десятиліть демонструє не лише доцільність, а й ефективність використання цієї концепції в унітарних країнах. Наприклад, принципи бюджетного федералізму активно впроваджені в таких розвинених демократіях ЄС як Франція, Швеція та Данія. При цьому більшість країн Європи задля мінімізації міжрегіональних диспропорцій, покращення якості надання платникам податків публічних послуг та збереження державної цілісності проводять політику децентралізації, передаючи територіальним громадам ширші повноваження у сфері бюджету, фінансів та адміністрування податків. Зокрема, в Іспанії автономний статус мають Країна Басків, Каталонія, Андалусія та Галісія. В Італії до регіонів із особливим автономним статусом належать Сицилія, Сардинія, Валле Д'Аоста, Трентіно-Альто-Адідже та Фріулі-Венеція-Джулія. У Великій Британії значного рівня автономності у вирішенні місцевих питань досягли не лише Шотландія, а й Уельс та Північна Ірландія.

У більшості країн міжбюджетні трансферти, включаючи цільові та нецільові субвенції, дотації й гранти, відіграють ключову роль у формуванні фінансових ресурсів місцевих бюджетів протягом тривалого періоду. Останні дослідження

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

свідчать про закономірність того, що країни з унітарним державним устроєм демонструють значно вищу частку таких надходжень порівняно з федеративними країнами. Наприклад, в Італії та Нідерландах територіальні громади отримують майже 80% своїх доходів у вигляді трансфертів з державного бюджету. На противагу, у ФРН фінансова підтримка місцевих бюджетів за рахунок трансфертів з федерального бюджету становить 45 %, а в США – 25 %.

Значна залежність місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету свідчить про високий рівень централізованого впливу на їх ресурсну базу, що залишається характерним для України. Хоча реформа децентралізації влади спрямована на поступове зниження обсягів фінансування місцевих бюджетів за рахунок трансфертів з державного бюджету, їх частка в дохідній частині останніх перевищує за підсумками 2024 року 54% [1], і з урахуванням законодавчих змін матиме тенденцію до зростання, що зумовлене централізацією фіскального ресурсу в державному бюджеті в умовах воєнного стану.

З огляду на вищезазначене запровадження моделі бюджетного федералізму є перспективним напрямом розвитку місцевого самоврядування, що сприятиме створенню правових, організаційних та економічних механізмів, які дозволять забезпечити реальну, а не декларативну фінансову самостійність місцевих бюджетів в умовах реконструктивної відбудови України, що, своєю чергою, надасть змогу органам місцевого самоврядування виконувати свої повноваження на якісно вищому рівні, знизить рівень сепаратистських настроїв в регіонах, підвищить рівень довіри громадян до органів влади усіх рівнів, виконуватиме роль запобіжника узурпації владних повноважень органами центральної влади.

Список використаних джерел:

1. Мунько А.Ю. Удосконалення інструментів управління складовими місцевих фінансів в умовах децентралізації.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

Університетські наукові записки Хмельниць. ун. упр. та права. 2016. № 1 (57). С. 281 – 288.

2. Виконання бюджету. *Державний веб-портал бюджету для громадян.* URL : <https://openbudget.gov.ua/?budgetType=LOCAL>.

3. Трещов М. М. Перспективи впровадження бюджетного федералізму в Україні. *Актуальні проблеми державного управління.* 2015. № 1 (47). С. 159 – 167.

УДК 352

Чабак Людмила,
кандидат філософських наук,
Сіверський інститут
регіональних досліджень,
м. Чернігів, Україна

**МІЖНАРОДНЕ ПАРТНЕРСТВО ГРОМАД ТА
РЕГІОНАЛЬНІ ІНІЦІАТИВИ**

В умовах безпрецедентних викликів, з якими зіткнулася наша держава, нового розвитку та актуальності набула тема міжнародного партнерства українських громад, в тому числі спрямованого й на пошук шляхів їхньої підтримки та відновлення.

Таке партнерство може передбачати, наприклад, співпрацю представників громад України з представниками місцевих громад європейських країн. Партнерство при цьому можна розглядати як особливий вид відносин, у якому люди чи організації об'єднують свої ресурси для досягнення цілей спільної діяльності; тип соціальної взаємодії, що орієнтує учасників на рівноправне співробітництво, пошук згоди й досягнення консенсусу [1, 12].

Ініціативи співробітництва представників українських громад з муніципалітетами інших країн почали реалізуватися задовго до повномасштабного вторгнення. В той час міжнародне партнерство

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

громад активно розвивалося в таких напрямках як туризм, організація культурно-масових заходів, дослідження та збереження спільної історичної спадщини, реалізація низки інших коротко- та багатострокових проєктів й програм.

Однак, 2022 рік приніс абсолютно нові виклики для українського суспільства та держави, відтак з'явилися нові сектори партнерства, а разом з тим й нові можливості розвитку для органів місцевого самоврядування [3, 95].

Загалом, з початком повномасштабного вторгнення міжнародне партнерство громад набуло нового, особливого значення. Це знайшло свій прояв як в активізації старих зв'язків (наприклад, з містами-побратимами), так і в започаткуванні нових. Традиційно, міжнародне партнерство громад переважало в західному регіоні країни. Однак, протягом останніх років воно суттєво активізувалося в північній та центральній частині України, набувши часом регіональної специфіки.

Допомога від закордонних партнерів (насамперед, з Європейського Союзу) з початку повномасштабного вторгнення була спрямована на підтримку мешканців громад, а також внутрішньо переміщених осіб, задоволення першочергових потреб, забезпечення речами першої необхідності дітей та дорослих, а також надання генераторів, палива для забезпечення доступу до електроенергії тощо.

Наразі напрями співпраці стають більш різноманітними, що пов'язано й з усвідомленням необхідності активної роботи над відновленням та подальшим розвитком громад. Також до представників громад приходить розуміння розвитку партнерства як двостороннього процесу, співпраці з питань, що можуть становити спільний інтерес та користь.

Серед найпоширеніших напрямів партнерства: освіта та навчання, молодь і спорт, соціальна підтримка та психічне здоров'я, підтримка ветеранів, гуманітарна допомога, економічна взаємодія. На перший погляд, в умовах війни таке міжнародне партнерство українських громад, наприклад, з місцевими громадами європейських країн, може здатися асиметричним, тобто

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

таким, де більший внесок у співробітництво наразі вносить не українська громада. І допомога від європейського муніципалітету може бути в цей момент значно масштабнішою. Однак українські громади та їхні органи місцевого самоврядування також можуть багато чого запропонувати партнерам. Серед іншого – це досвід кризового менеджменту, взаємодії з переміщеними особами, розмінування та організації укриттів тощо.

Міжнародне партнерство громад тісно пов'язане з активністю органів місцевого самоврядування та регіональними ініціативами. Саме від зацікавленості у партнерстві та активної роботи у напрямі пошуку партнерів, чіткого розуміння очікувань від партнерства, векторів можливої співпраці залежить його успішність.

Важливим для започаткування та підтримки успішного партнерства є налагодження особистих контактів, а також залучення якомога ширшого кола учасників. Адже міжнародне співробітництво має розвиватися не тільки на рівні керівництва громад, але й між комунальними підприємствами, установами та організаціями, зокрема, загальноосвітніми та медичними закладами, закладами культури тощо.

Серед викликів, що заважають українським громадам будувати міжнародні партнерства, є мовний бар'єр, в тому числі, відсутність фахівця зі знанням іноземної мови (відповідального за міжнародне партнерство в органі місцевого самоврядування чи комунальному секторі). Важлива також постійна та активна комунікація між партнерами, взаєморозуміння та спільні інтереси, спільний внесок у розбудову партнерства.

При цьому органи місцевого самоврядування зачасту намагаються певним чином унормувати відносини з закордонними колегами. Йде мова про меморандуми, угоди про співробітництво тощо. Однак варто усвідомлювати, що угода чи меморандум не завжди є запорукою успішного партнерства. Часом вони залишаються лише формальним документом без подальшого розвитку.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Наразі можна знайти чимало прикладів успішного міжнародного партнерства громад [2, 103]. І з кожним роком їхня кількість лише зростає. Ознайомлення з такими регіональними прикладами успішної співпраці теж важливе, оскільки дозволяє зрозуміти, у яких саме напрямках та за яких умов можливе успішне партнерство.

Відтак, в останні роки можна констатувати зростання інтересу до проблематики міжнародного партнерства територіальних громад, що пов'язано, як з нагальною необхідністю залучення допомоги та підтримки в умовах викликів війни, перед якими опинилася наша держава, так з необхідністю налагодження міжнародних партнерств в контексті руху України до членства в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Березюк О.В., Воронцова, Т.В. Єжова О.О. та ін. Партнерство задля нарощування потенціалу. Посібник для активістів неурядових організацій. Київ, 2014. 128 с.
2. Міжнародне муніципальне партнерство. Метод. рекомендації. (Авт.: В. Козіна, М. Кошелюк). Рада Європи, 2022. 125 с.
3. Чабак Л.А., Кіреєва О.Б., Поліщук Ю.В., Татарчук Т.М. Міжнародне партнерство громад. *Розумовські зустрічі*. 2023. №10. С.95-104.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 327.008

Morawiec Norbert,
Doktor, adiunkt,
Czerniecka-Haberko Anna
Doktor, adiunkt,
Instytut Historii
Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

**«POLACY W HUMANIU – UKRAIŃCY W CZĘSTOCHOWIE:
KULTUROWY WYMIAR DIALOGU POLSKO-
UKRAIŃSKIEGO» - KILKA REFLEKSJI
POPROJEKTOWYCH**

«Bliskie sąsiedztwo Ukrainy i Polski ma już tysiąc lat. Są w tej historii karty piękne, ale przytłacza je łańcuch krzywd obustronnych i wzajemnego odwetu, a krew nie wsiąka w ziemię, tylko rodzi mściciela, i nikt już dziś nie potrafi powiedzieć, kiedy i kto zaczął. (...) Niezależnie od tego my i Wy wyznajemy Ewangelię, w której Jezus zwraca się, jak wierzę, do każdego z nas: nie szukaj źdźbła w oku bliźniego, lecz belki w oku swoim. Zaś pomysł, że nakazy Ewangelii nie dotyczą stosunków między wspólnotami narodowymi, jest niechrześcijański i sprzeczny z duchem Ewangelii»

Jacek Kuroń [1].

Ważnym elementem działalności Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie jest współpraca naukowo-dydaktyczna z badaczami ukraińskimi. Szczególnie Instytut Historii (dalej: IH), nawiązał relacje z wieloma ukraińskimi instytucjami edukacyjnymi i naukowymi. W ich wyniku powstało szereg projektów, konferencji i publikacji naukowych, a przy współpracy z częstochowskim Oddziałem Polskiego Towarzystwa Historycznego, przeprowadzono cykl

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

odczytów pt. «Dzieje ziem ukraińskich w kontekście procesów historycznych w Europie Środkowo-Wschodniej» [2].

Od samego początku wojny ukraińsko-rosyjskiej pracownicy UJD rozpoczęli działalność pomocową, a wraz z pojawieniem się znacznej liczby wojennych wychodźców znaczenia nabrało opracowanie strategii przekazywania wiedzy historycznej uczniom i studentom ukraińskim [3]. Ważnym elementem owej strategii stał się projekt dydaktyczny (wymiana studencka) pt. «Українці в Ченстохові: спільно для спільноти...» / «Ukraińcy w Częstochowie: wspólnie dla wspólnoty». Odbył się w terminie 29.09-05.10 2024 r.). Celem przedsięwzięcia miało być podniesienie znaczenia i jakości oddziaływań edukacyjno-wychowawczych na młode pokolenia Polaków i Ukraińców.

Istotą projektu była także idea stworzenia, rozwinięcia i wzmocnienia sieci partnerstw łączących uczelnie akademickie, szkoły z administracją państwową, samorządami, instytucje pozarządowymi, Kościołami i związkami wyznaniowymi, biznesem. Pomysł projektu pt. «Polacy w Humaniu – Ukraińcy w Częstochowie: kulturowy wymiar dialogu polsko-ukraińskiego», został przedstawiony przez dra Norberta Morawca (IH), dr Ewelinę Policińską (Regionalne Centrum Rozwoju Edukacji w Opolu) oraz prof. dra Igora Krywoszeję (Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Pawła Tyuczyny w Humaniu), podczas obrad konferencji naukowej pt. «Teologiczne podstawy pojednania polsko-ukraińskiego» (Rzym, 23 października 2023 r.) [4].

Natomiast – ze względu na wojnę Ukrainy z Rosją – postanowiono zrealizować jedynie tematykę częstochowską. Autorzy projektu chcieli ukazać, iż społeczność ukraińska była stale obecna w dziejach Europy, a problem polsko-ukraińskich relacji pragnęli rozpatrzyć na przykładzie dziejów Częstochowy.

Częstochowa postrzegana jest jako duchowe centrum katolickiego narodu polskiego, z bogatą historią okresu szwedzkiego «potopu», konfederacji barskiej, industrializacji XIX i XX wieku, światowych wojen i okresu Polski Ludowej. Jednak Częstochowa to także miejsce ukraińskiej pamięci. To tutaj pod koniec 1920 r. znalazło

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

się wielu uciekinierów z Ukrainy, uczestniczących w 1917–1920 w tworzeniu własnego państwa. Ok. 27 tys. żołnierzy ukraińskich, którzy w listopadzie 1920 r. przekroczyli Zbrucz, zostało internowanych w dziesięciu obozach na ziemiach polskich.

W Częstochowie znaleźli się pracownicy administracji państwowej i oficerowie Sztabu Generalnego Ukraińskiej Republiki Ludowej (URL). Towarzyszyły im żony i dzieci. Powstały dwa przedszkola oraz gimnazjum dla 75 uczniów, teatr, męski i żeński chór, wydawano pisma cywilne i wojskowe, a ważną rolę w życiu emigrantów odgrywała parafia Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej. Choć kolonia emigrantów ukraińskich stopniowo topniała, Częstochowa przez cały okres dwudziestolecia była ważnym miejscem ukraińskiej emigracji [5].

Wydarzenia te zainspirowały twórców projektu do potrzeby odtworzenia ukraińskich «miejsc pamięci» w Częstochowie oraz zainteresowania ową ideą społeczność miasta i partnerów ukraińskich. Jednocześnie pragnęli nawiązać polsko-ukraiński dyskurs na temat wzajemnych (często niezwykle trudnych) relacji dziejowych. Projekt uzyskał dofinansowanie Ministerstwa Młodzieży i Sportu Ukrainy w ramach programu «Ukraińsko-Polska Rada Wymiany Młodzieży». Zakładał przyjazd grupy studentów z Uniwersytetu z Humaniu (14 osób), która w dalszej kolejności została połączona z grupą studentów UJD (14 osób). Zaplanowano warsztaty integracyjne, na których zwrócono uwagę na problematykę międzykulturowej dialogiczności i potrzebę kształcenie wiedzy na temat podobieństw i różnic kultury polskiej i ukraińskiej. Sami uczestnicy akcentowali, by wszelkie ich namysły i działania odbywały się w warunkach zrozumienia i szacunku dla odmienności narodowej, konfesyjnej i kulturowej. Na innych warsztatach pracowano w grupach nad stworzeniem stron internetowych poświęconych ukraińskiej historii i pamięci w Częstochowie.

Podczas warsztatów multimedialnych, uczestnicy przyswoili wiedzę na temat digitalizacji lokalnej historii (skanowania kodów QR). Zwiedzali klasztor na Jasnej Górze oraz wysłuchali prelekcji

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

«Pielgrzymi ukraińscy na Jasnej Górze», spotkali się z polskimi i ukraińskimi dziećmi uczącymi się w częstochowskich szkołach. Na warsztatach kulinarnych pt. «Kuchnia ukraińska i polska: wyjątkowość i zapożyczenia», zapoznawali się z wiedzą na temat kulinarnych aspektów wspólnych dziejów, gotowali barszcz ukraiński i lepili pierogi ruskie. Finałem tych działań była wspólna konsumpcja oraz dyskusja na temat ukraińsko-polskich smaków i zapachów. W dalszej kolejności zwiedzali miejskie zabytki i muzea, zamek w Olsztynie koło Częstochowy, a w ośrodku Jura Park w Biskupicach uczestniczyli w spotkaniu integracyjnym (jazdy na quadach, ognisko) [6].

Kontynuacją tych działań była wystawa w holu wystawienniczym Wydziału Humanistycznego UJD. Zaproszeni decydenci Miasta, pracownicy UJD, członkowie organizacji, stowarzyszeń, lokalni biznesmeni, polscy i ukraińscy uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych ale i mieszkańcy Częstochowy [7]. Natomiast idea ukraińskich „miejsc pamięci” w Częstochowie była kontynuowana. Nauczyciele 8 Liceum w Częstochowie zorganizowali warsztaty na których polsko-ukraińska młodzież opracowywała takie miejsca. Przy czym merytorycznym przewodnikiem ich poczynań były badania, pracownika IH – prof. dr hab. Dariusza Złotkowskiego, poświęcone Hotelowi Polonia, czyli miejsca zamieszkania w latach 20-tych XX w., członków rządu Semena Petlury [8].

Projekt pozwolił na międzynarodową wymianę doświadczeń w dziedzinie nauki i edukacji. Organizatorom zależało, by podczas działań skutecznie realizować i promować idee włączenia społecznego i równego dostępu, kreatywności i innowacji oraz by wszystkie aktywności odbywały się zgodnie z zasadami równości, demokracji, dialogiczności oraz partycypacji wszystkich zaangażowanych w nie stron. Formułując priorytety prezentowanego projektu akcenty postawiono na podnoszenie wiedzy w zakresie edukacji historycznej, w szczególności relacji ukraińsko-polskich, rozwijanie potencjału cyfrowego oraz powiązanie ze sobą działań adresowanych do ludzi nauki (badaczy, studentów) i edukacji (nauczycieli, uczniów). Wraz z badaczami humanistycznymi wielokrotnie podnoszono kwestie opracowania metodologicznych podstaw strategii dydaktycznych projektu. Na

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

wspólnych spotkaniach podnoszono zatem kwestię jak pedagogika powinna reagować na zwroty («turn») w nauce, akcentowano jednocześnie konieczność korzystania współczesnej dydaktyki historii z osiągnięć psychologii, socjologii, antropologii, teologii (Marek Melnyk), debatowano nad rolą «historii ratowniczej» (Ewa Domańska) [9], czy inter/transkulturowością ucznia/nauczyciela/programu nauczania (Norbert Morawiec, Oksana Zabołotna) [10].

Konkludowano zatem, iż kluczowe jest stworzenie bezpiecznego i otwartego środowiska, które pozwoli dziecku zachować swoją tożsamość kulturową i jednocześnie zintegrować się z polskim społeczeństwem. Uczniowie polscy i ukraińscy nie tylko powinni być otwarci na swą różnorodność, ale także aktywnie uczestniczyć w tworzeniu mostów międzykulturowych. Misją polskiej oświaty powinna być dbałość o zachowanie w ukraińskich uczniach/studentach ukraińskiej tożsamości. Każdy nauczyciel i uczeń stanowią globalny konstrukt, mają prawo do własnych lokalnych przekonań i globalnych aspiracji. Dlatego tak ważne jest poznanie przez polskich nauczycieli ukraińskiej historii, kultury, religii. Uświadomienie przez polskiego nauczyciela elementów konstruujących pamięć kulturową ukraińskiego wychowanka pomoże mu w zrozumieniu ich kulturowej «inności», ale i opracowaniu strategii dydaktycznych. Powinna ona większą rolę przywiązywać do zrozumienia mechanizmów tworzenia kulturowych powiązań w procesie dydaktycznym (zwrot kulturowy, zwrot globalny), akcentować rolę dialogu, debaty i storytellingu, przypominać, iż uczniowie nie tylko powinni przyswajać gotowe fakty, ale i tworzyć własne narracje (zwrot performatywny), uwarunkowane: psychologicznie, psychoanalitycznie, psychiatrycznie, czy też socjologicznie (interakcjonizm inspirowany Ervingiem Goffmanem) [11].

Strategia ta nie powinna traktować emocji jako coś drugorzędnego, często bowiem stanowią one kluczowy element nauczania i motywacji uczniów (zwrot afektywny). Wszelkie natomiast poznanie powinno zachodzić poprzez doświadczenia świata wszystkimi zmysłami, a budowanie więzi – poprzez wspólne

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

doświadczenia sensoryczne np. gotowanie, tworzenie sztuki, eksplorowanie przyrody (zwrot wizualny, zwrot sensoryczny) [12]. Nauczyciel zatem nie tylko przekazuje informacje, ale również angażuje się w ciągłą wymianę, negocjację i reinterpretację wiedzy. To przestrzeń, w której eksplodują emocje, afekty, a różne perspektywy kulturowe spotykają się, ścierają i współtworzą nową jakość. Dla nauczycieli projekt stanowić może swoisty drogowskaz, a jego treści wplatać mogą w realizowany przez siebie program historii (także regionalnej). Uwypuklenie w projekcie aspektu wymiany międzykulturowej i konieczności zrozumienia przez nauczycieli, studentów/uczniów podobieństw i różnic kultury polskiej i ukraińskiej pozwoli w lepszy sposób realizować proces dydaktyczny i wychowawczy, szczególnie w kontekście tematów «trudnych» dla obu społeczności.

References:

1. Stosunki polsko-ukraińskie. URL.: https://pl.wikiquote.org/wiki/Stosunki_polsko-ukraińskie
2. Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Częstochowie. URL.: https://www.facebook.com/profile.php?id=100068607067379&locale=pl_PL
3. Solidarni z Ukrainą. URL.: <https://www.ujd.edu.pl/pl/artykuly/261/solidarni-z-ukraina;> Uniwersyteckie akcje pomocy i wsparcia dla Ukrainy. URL.: <https://www.ujd.edu.pl/pl/artykul/261/593/uniwersyteckie-akcje-pomocy-i-wsparcia-dla-ukrainy>
4. «Teologiczne podstawy pojednania polsko-ukraińskiego». URL.: <https://cerkiew.eu/24-10-2023-rzym-konferencja-teologiczne-podstawy-pojednania-polsko-ukrainskiego/>
5. Zbigniew Grzędzielski, Częstochowski epizod rządu Semena Petlury. *Rozprawy i studia. W 45-lecie pracy nauczycielskiej dra Zbigniewa Grzędzielskiego*. Częstochowa, 1999. S. 80–87; Prasa emigracji ukraińskiej w Polsce 1920–1939. Toruń, 2004; Emilian Wiszka, *Emigracja ukraińska w Polsce 1920–1939*. Toruń, 2004;

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

Ukraińcy w Częstochowie. URL.:
<https://encyklopedia.czestochowa.pl/hasla/ukraincy-w-czestochowie>

6. Завершився українсько-польський молодіжний обмін «Українці в Ченстохова: спільно для спільноти...» URL.:
<https://udpu.edu.ua/news/zavershyvsya-ukrayinsko-polskyu-molodizhnyy-obmin-ukrayintsi-v-chenstokhova-spilno-dlya-spilnoty>

7. Wystawa w Bibliotece «Ukraińcy w Częstochowie: wspólnie dla wspólnoty». URL.: <https://www.ujd.edu.pl/pl/galeria/7/180/1/15>;
Co łączy Polaków z Ukraińcami? - odpowiedź znajdziemy na wystawie. URL.: <https://www.ujd.edu.pl/pl/news/content/2198>

8. Vide: Melnyk Marek. Pojednanie polsko-ukraińskie. Dialog pamięci, «*Slavonic Culture*». 2021, Vol. XVII. Pp. 91-118. Sętowski Juliusz. Hotel Polonia. URL.:
<https://encyklopedia.czestochowa.pl/hasla/hotel-polonia>,
dostęp: 4.04.2025.

9. Domańska Ewa. Historia ratownicza. «*Teksty Drugie*». 2014. №5. S. 12-26.

10. Norbert Morawiec, Oksana Zabołotna, History, 'Little Motherland' and multi-, inter- and transcultural education. *Crossroads. Past/present/future man in multicultural, intercultural and transcultural world, edited by Rafał Dymczyk, Norbert Morawiec, Liudmyla Zagoruiko*, t. 5, Częstochowa-Humań-Poznań: Interdisciplinary Studies in Humanities Laboratory (Adam Mickiewicz University in Poznań) 2019, pp. 51-63.

11. Vide: Asylumus:Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates (1961), Encounters: TwoStudies in the Sociology of Interaction (1961), Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity (1963), Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings (1963), Interaction Ritual: Essay on Face-to-Face Behavior (1967), Strategic Interaction: An Analysis of Doubt and Calculation in Face-to-Face, Day-to-Day Dealings with One Another (1969), Relations in Public: Microstudies of the Public Order (1971), Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

(1974), Gender Advertisement (1979), Człowiek w teatrze życia codziennego (2008).

12. Zembylas Michalinos. Making sense of the complex entanglement between emotion and pedagogy: contributions of the affective turn. *Cultural Studies of Science Education*. October 2014. Vol. 11(3). Pp. 1-12; María del Mar del Pozo Andrés, Sjaak Braster. The Visual Turn in the History of Education. *Fitzgerald. T. (eds). Handbook of Historical Studies in Education*. Singapore: Springer International Handbooks of Education. 2020, https://doi.org/10.1007/978-981-10-2362-0_53; Sebastian Barsch, Monika Waldis. History education in transition – transcultural dialogue on historical thinking, learning, and culture. *Historical Thinking, Culture, and Education*. 2024. Vol.1(1). Pp. 4-10.

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025

УДК 35.075.3:008:316.752:355.4

Гололобов Сергій,
кандидат наук з державного управління,
Чернігівський інститут
інформації, бізнесу і права
Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая,
м. Чернігів, Україна

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Актуальність дослідження. Гібридна агресія проти України продемонструвала, що національна культура є ключовим елементом національної безпеки держави. Російський ворог цілеспрямовано нищить українську культурну спадщину та привласнює історію, намагаючись зруйнувати нашу національну ідентичність. Культурна складова виявилася не менш важливою, ніж військова чи економічна, оскільки через національну культуру формується національна самосвідомість та стійкість суспільства [4]. Таким чином, забезпечення *культурної безпеки* набуло першочергової *актуальності* в умовах сучасної гібридної війни. Науковці розглядають культурну безпеку як невід’ємну складову національної безпеки та сталого розвитку держави [2]. Отже, дослідження механізмів державного управління у системі культурної політики як інструменту забезпечення національної безпеки вбачається вчасним і необхідним.

Сучасні загрози культурній безпеці в умовах гібридної війни. Основним полем ведення гібридної війни є гуманітарна сфера – культурно-інформаційний простір нації, де ворог здійснює когнітивний вплив, спотворюючи сприйняття реальності та розмиваючи національну ідентичність. Агресор використовує маніпулятивні інформаційні технології, пропаганду й гібридні наративи для нав’язування вигідних йому цінностей і смислів.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Зокрема, доведено, що тривала присутність російського масмедійного продукту в українському соціокультурному середовищі створила підґрунтя для сприйняття дезінформації та фейків російської пропаганди [5]. Це проявило вразливість української гуманітарної політики та сприяло успіху інформаційної агресії. Серед цілей гібридного впливу Росії виокремлюють: 1) впровадження в масову свідомість чужих наративів; 2) дезорганізацію державної культурної і мовної політики; 3) відволікання уваги органів влади від ключових проблем розвитку культури; 4) залякування населення образом «ворога» та ін. Одночасно застосовується й пряма військова сила проти культури – умисне руйнування пам'яток, закладів освіти та культури з метою послаблення інтегральної стійкості держави [3]. В результаті таких дій під загрозою опиняється національна культурна спадщина, а отже й духовний фундамент суспільства. Маніпулятивний вплив на суспільну свідомість є одним з ключових інструментів гібридної війни [1]. Це створює штучні внутрішні конфлікти, сіє недовіру до державних інституцій, підриває єдність нації. Отже, сучасні загрози культурній безпеці мають комплексний характер: поєднання інформаційно-психологічної агресії з фізичним знищенням культурних цінностей та носіїв ідентичності.

Поняття «культурна стійкість держави». Для ефективної протидії гібридним зарозам необхідна *культурна стійкість* – спроможність нації зберігати та відновлювати свою ідентичність, цінності й єдність перед обличчям деструктивних впливів. Культурна стійкість держави є складовою загальної *національної стійкості*, що охоплює здатність суспільства протистояти зовнішньому тиску в гуманітарній сфері. Формування культурної стійкості передбачає консолідацію суспільства навколо спільної національної ідеї та зміцнення громадянської ідентичності. Державна гуманітарна політика в умовах війни має бути спрямована на виховання громадянської свідомості й патріотизму, що відповідають цілям держави та унеможливають розкол

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

суспільства за культурно-ціннісними ознаками [3]. Іншими словами, культурна стійкість – це рівень згуртованості та опору суспільства на основі національної культури, який унеможливорює нав'язування чужих наративів і забезпечує збереження самобутності. Від підвищення цього показника залежить здатність держави витримати затяжний гібридний конфлікт без втрати свого соціокультурного ядра.

Механізми державного управління у сфері культури для забезпечення національної безпеки. В сучасних умовах органи державного управління повинні використовувати комплексні механізми публічного управління для захисту культурного простору та посилення національної згуртованості. По-перше, важливим є нормативно-правовий механізм: удосконалення законодавства у сфері культури та інформаційної безпеки. Оновлення доктрин і стратегій закладає правові основи для захисту культурного суверенітету. По-друге, інституційний механізм: розбудова ефективних державних інституцій, здатних реалізувати культурну політику в інтересах нацбезпеки. Йдеться про посилення спроможності Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, профільних державних агентств, а також міжвідомчої координації у гуманітарній сфері. Як зазначають експерти, одним з дієвих засобів протидії гібридним загрозам є створення гнучких механізмів реагування та зміцнення єдності суспільства у протистоянні агресії. В Україні уже запроваджено низку таких механізмів: створено координаційні штаби з питань захисту гуманітарної сфери (евакуація населення, охорона культурної спадщини, протидія інформаційним операціям тощо), які об'єднують зусилля різних органів влади. По-третє, фінансово-організаційні механізми: державна підтримка національної культури, креативних індустрій, медіапростору. Важливо змістити акцент з ролі держави як «мецената» (пасивного спонсора сфери культури) до ролі «інженера», коли головною ціллю є створення якісного культурного продукту, що зміцнює національну ідентичність [3]. Такий проактивний підхід означає, що уряд та державні інституції

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

не лише фінансують сферу культуру, а й формують запит на патріотичний, ціннісний культурний контент, сприяють його поширенню в мас-медіа та освіті. По-четверте, комунікативно-освітні механізми: активне впровадження національно-патріотичного виховання, медіаграмотності та просвітницьких програм, які підвищують *резистентність* громадян до ворожої пропаганди. Відповідні державні інституції мають всебічно підтримувати проекти, що популяризують українську мову, історію та культуру, особливо в регіонах, найбільш вразливих до інформаційного впливу. Через систему освіти і масову культуру слід утверджувати спільні цінності, які згуртовують суспільство. Таким чином, механізми державного управління у сфері культури охоплюють правові, інституційні, фінансові та інформаційно-освітні інструменти, що в сукупності забезпечують *культурну безпеку* як складову нацбезпеки.

Висновки та рекомендації. Забезпечення національної безпеки в умовах гібридної війни неможливе без належної уваги до гуманітарної сфери. Необхідно формувати комплексну систему публічного управління сферою культури, здатну своєчасно реагувати на виклики та проактивно зміцнювати культурну стійкість країни. Гуманітарна політика має бути зосереджена на внутрішній консолідації суспільства, обороні інформаційно-культурного простору і зростанні інтелектуального потенціалу нації. На основі проведеного дослідження доцільно запропонувати такі практичні кроки:

- *інтеграція культури в стратегії безпеки.* Визнати культуру повноправною складовою національної безпеки у всіх програмних документах. Розробити та впровадити актуальну *стратегію культурної безпеки України*, що окреслить необхідні цілі та заходи захисту культурного простору в умовах гібридних загроз;

- *зміцнення законодавчої бази.* Актуалізувати законодавство у сфері інформаційного суверенітету та культури. Забезпечити наддієвий контроль за виконанням закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»,

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

посилити відповідальність за розповсюдження пропаганди та мови ворожнечі. Прискорити ухвалення необхідних нормативних актів щодо посилення охорони культурної спадщини в умовах воєнних дій;

- *розвиток інституцій та координації*. Посилити спроможність державних органів, що опікуються культурною та інформаційною безпекою. Встановити постійну міжвідомчу координацію між сектором культури, освіти, оборони та безпеки. Залучати інститути громадянського суспільства (волонтерські та професійні спільноти у сфері культури) до вироблення рішень і моніторингу гуманітарної ситуації;

- *підтримка національного культурного продукту*. Розширити державні програми фінансування українського кінематографу, музики, літератури, медіапроектів, які утверджують національну ідентичність. Створити дієві стимули для приватного сектора інвестувати в патріотичний контент. Повністю обмежити присутність в інформаційному просторі продукції держави-агресора, заміщуючи її якісним вітчизняним продуктом;

- *освіта і просвіта для стійкості*. Активно впроваджувати спеціальні освітні курси з медіаграмотності, критичного мислення та історичної пам'яті, аби громадяни були менш уразливі до деструктивних впливів. Підтримувати культурно-освітні проекти, спрямовані на популяризацію української історії та культури серед молоді і в громадах. Це сприятиме вихованню покоління, стійкого до інформаційно-культурних загроз;

- *міжнародна співпраця*. Активізувати взаємодію з ЮНЕСКО, ЄС та іншими партнерами для захисту української культури. Активно залучати міжнародну підтримку у протидії російській дезінформації, у притягненні агресора до відповідальності за воєнні злочини проти культурної спадщини. Важливо гарантувати невідворотність покарання за кожен злочин проти культурних цінностей України – це стане дієвим попередженням подальшим актам культурного геноциду.

Реалізація зазначених заходів посилить культурну стійкість України та підвищить ефективність національної безпеки.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Культура, будучи фундаментом ідентичності, наразі виконує роль «другого фронту» у захисті державності. Тому державне управління у сфері культури має бути проактивним і скоординованим, перетворюючи культурний потенціал на інструмент зміцнення держави. Лише за умови гармонійної взаємодії силового і культурного компонентів безпеки можна гарантувати перемогу у гібридній війні та збереження самобутньої української нації.

Список використаних джерел:

1. Задорожна М. І. Державне управління в умовах гібридної війни: маніпуляція суспільною свідомістю. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2017. Вип. 2 (18). С. 1-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2017_2_9 (дата звернення: 28.02.2025).
2. Малімон В. І. Культурна безпека як важлива складова сталого розвитку та національної безпеки. *Молодий вчений*. 2019. № 5 (69). С. 308-311. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-5-69-68>.
3. Сацук Г. М. Державне регулювання гуманітарної політики в умовах гібридної війни. *Політологічний вісник: зб. наук. пр. КНУ ім. Т. Шевченка*. 2024. Вип. 92. С. 313-321. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pv_2024_92_25 (дата звернення: 26.02.2025).
4. Точицький М. Чому культура має стати складовою національної безпеки України? *Укрінформ*. 02.01.2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3944224-comu-kultura-mae-stati-skladovou-nacionalnoi-bezpeki-ukraini.html> (дата звернення: 04.03.2025).
5. Marhasova, V., Rudenko, O., Popelo, O., Kosach, I., Sakun, O., & Klymenko, T. (2023). Mechanisms of State Management of the Development of Digital Technologies in the National Security System. *Revista de la Universidad del Zulia*, 15 (42), 389-406. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.42.22>.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025

УДК 316.33

Майструк Наталія,
кандидат соціологічних наук, доцент,
наукова співробітниця відділу економічної соціології
Інститут соціології НАН України,
м. Київ, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛЬНОГО КАПІТАЛІЗМУ У СУЧАСНОМУ СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Сучасний етап розвитку глобального капіталізму багатьма вченими характеризується як суперечливий, полікризовий тощо. Як відомо, глобальні трансформації пов'язані із дією множинності різноспрямованих тенденцій, що торкаються всіх сфер життєдіяльності суспільства; максимальною концентрацією глобального капіталу; «небаченим» раніше розвитком науки та технологій; намаганнями скоротити розриви між різними суспільними формаціями, а також можливостями діяти для глобальних гравців як у національному, так і глобальному вимірі та ін. Більш того, гетерогенне поле транснаціонального політичного простору складають транснаціональні центри прийняття рішень, актори та політичні поля, а також національні держави та суспільства.

Німецький соціолог Ульрих Бек зазначав, що «глобалізація має подвійне значення. Почалася нова гра, в якій правила й основні поняття старої гри втратили свою силу, хоча ними продовжують користуватися...Ця проста гра нагадувала *grosso modo* гру в шашки, коли обидва гравці мають однорідний набір шашок і відповідних ходів. Однак з глобалізацією сформувалися нові рамки і новий простір дії: політика вийшла за межі *кордонів і держав*, унаслідок чого з'явилися нові гравці, нові ресурси, незнайомі правила, нові суперечності й конфлікти» [1, 39]. Як наголошує Бек, у старій грі кожна шашка мала лише один хід, а у новій безіменній грі за владу й панування все уже інакше.

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Наприклад, шашки, що представляють капітал, відкрили для себе нову мобільність, нову стратегічну якість та полівалентність. Зараз і старі і нові актори мають самостійно знаходити, визначати або конструювати у глобальному ігровому полі свої ролі, ресурси за умов невизначеності не тільки ходів, але й цілей глобальної гри.

Процеси глобалізації та трансформації сучасних суспільств мають різні виміри, засади класифікації та описуються в межах різноманітних соціологічних концептів. Зокрема, у моделі глобального капіталізму глобалізація пов'язується із структурами капіталізму, з аналізом цієї соціальної системи на рівні внутрішнього розвитку, структурному рівні та на рівні певних соціальних утворень або суспільств. Згідно поглядам представників цього напрямку, на початку ХХІ століття відбувається становлення глобального капіталістичного суспільства із глобальними транснаціональними класами - транснаціональним капіталістичним класом і транснаціональним пролетаріатом. У соціологічному дискурсі транснаціоналізація розглядається як наслідок глобалізації, посилення взаємозалежності і взаємообумовленості як світу у цілому, так і складових функціонування суспільства та його глокалізації [2]. Революція у сфері телекомунікації змінює уявлення щодо часу та простору, важливим стає не панування над територією, а доступ до мережі. Торгівля у мережі знищує відстані, створює можливості нового виду мобільності, що дозволяє бути водночас і тут і там. А влада держав у сьогоденні ламається не владою інших держав, а детериторіально, завдяки «невагомості» транснаціональної торгівлі та дій у цифровому просторі. Це делокалізоване розуміння панування перегортає з ніг на голову логіку традиційного розуміння влади, насильства, панування, яке містило у собі територіальне ядро та передбачало просторово-фізичну близькість. У сьогоденні держави все більше контролюються екстериторіалізованими фінансовими елітами, місцезнаходження яких у світі електронних мереж вже неможливо встановити.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Одним із перших про якісно новий етап глобалізації, що пов'язаний із транснаціоналізацією, почав писати британський вчений Леслі Склеєр. На його думку дослідження глобалізації у соціології передбачає розгляд: 1) глобальної економіки, заснованої на новій системі виробництва, фінансів і споживання; 2) глобальної культури. У центрі його уваги знаходиться проблема становлення транснаціонального капіталістичного класу, оскільки однією з перших його робіт у цьому контексті була стаття «Капіталізм та розвиток у глобальній перспективі» (1994 р.) і інші статті, книги «Соціологія глобальної системи» (1991 р.), «Транснаціональний капіталістичний клас» (2001 р.) та ін. Склеєр, спираючись на ідеї Валерстайна, пропонує модель транснаціональних практик, що перетинають кордони та є результатом діяльності недержавних акторів. Причому, економічні практики спираються на транснаціональні компанії, політичні практики – на транснаціональний капіталістичний клас (бюрократи глобальних організацій, службовці ТНК, політики, професіонали), а культурно-ідеологічні – на культуру та ідеологію конс'юмеризму [3]. Концепція транснаціонального капіталістичного класу, який складається з фракцій, є інтегральною складовою його концепції глобальної системи. Ядро транснаціонального класу складають власники та менеджери ТНК (корпоративна фракція), які є громадянами різних держав, різні за ознакою національності. Глобальні економічні інтереси, на думку вченого, є набагато могутнішими, аніж національна приналежність. Державна, технічна та конс'юмеристська фракції грають роль молодших партнерів корпоративної фракції. В цілому, на його думку, глобалізація може бути адекватно проаналізована і оцінена, якщо виходити не лише з грошового, але із політичного, інтелектуального та символічного капіталів.

Разом із Склеєром зазначену проблематику започатковував і американський соціолог, професор Каліфорнійського університету Вільям Робінсон, який належить до числа найбільш відомих дослідників глобального капіталізму та його динаміки. Він застосовує теорію глобального капіталізму до

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

таких актуальних проблем, як дослідження глобалізації, глобальна соціальна нерівність, міграційні процеси, освітня реформа, глобальна поліцейська держава тощо. У своїй праці «Теорія глобального капіталізму: виробництво, класові відносини та держава у транснаціональному світі» (2004 р.) Робінсон розглядає глобалізацію як новий етап в історії капіталізму, що пов'язаний із розвитком транснаціоналізації глобальної економіки та глобального демократичного порядку; фундаментальну, структурну рушійну силу, що керує соціальними, політичними, економічними та культурно-ідеологічними процесами у світі у ХХІ ст. На його думку, наприкінці ХХ ст. відбулася активізація процесів *транснаціоналізації*, в першу чергу в економічній сфері. Якщо основу світової економіки в індустріальному суспільстві складали процеси інтернаціоналізації, коли кожна країна розвивала національну економіку і всю систему накопичення через торгівлю, то пізніше активно відбувся процес глобалізації виробничого процесу при глобальній мобільності капіталу, демонтаж автономних національних виробничих систем та їх активація в якості складових елементів світової виробничої системи, а сама світова економіка перетворилася у глобальну. Культурні ідентичності під впливом ринкових відносин перетворюються у товар, а певні культурні феномени є результатом гомогенізуючих тенденцій універсальної ринкової економіки. Процес транснаціоналізації сприяє стандартизації соціальної та політичної сфер і призводить до формування транскапіталістичного класу та транснаціональної держави. Функціонально діяльність транснаціональної держави спрямована на: 1) виконання функції захисту спільних інтересів глобального керуючого класу; 2) трансформацію та інтеграцію національної держави у глобальну структуру транснаціональної держави; 3) інституціоналізацію нових класових відносин між глобальним капіталом та глобальною працею. В цілому, визначна характеристика глобалізації – зростання

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

транснаціонального капіталу. Новітні наукові та технологічні революції, що відбулися в останні десятиліття ХХ ст., особливо у сфері комунікацій і інформації, а також у маркетингу, менеджменті, автоматизації і роботизації виробництва і управління дозволили капіталу стати глобальним. Новітні форми накопичення, відкриті новітніми технологіями, потребують та роблять можливою глобальну економіку. «Зростання транснаціонального капіталу створює підґрунтя для економічної глобалізації. У свою чергу, економічна глобалізація створює матеріальну базу для формування єдиного глобального суспільства, що характеризується транснаціональними політичними і культурними процесами та глобальною інтеграцією соціального життя [4, 9].

У своїй праці «Глобальна громадянська війна: капіталізм після пандемії» (2022 р.) Робінсон звертає увагу на суперечності, що виникли внаслідок радикальних трансформацій глобального капіталізму, пов'язаних із цифровими і технологічними новаціями і їх підсиленням пандемією. Пандемія трансформувала глобальний капіталізм у сенсі розширення цифрових технологій, посилення державного втручання та появи нових рухів, що негативно вплинуло на кризові стани останнього. На його думку, сучасність вражає масштабами безпрецедентної глобальної нерівності, оскільки значна частина людства (сучасний пролетаріат) стикається з проблемами насильницького позбавлення власності, невпевненістю, самотійного виживання у цих умовах. В той же час спостерігається небачена концентрація влади і контролю у руках корпоративних конгломератів, технологічних гігантів, мегабанків і військово-промислового комплексу. Глобальна держава у ХХІ ст. набула ознак поліцейської держави, поява якої є наслідком зростання нерівності, кліматичного колапсу та посилення міграційних рухів, і контролюється вузько концентрованим капіталом. Завдяки цифровим додаткам глобальною поліцейською державою запускається механізм стримування глобальної поведінки. Новий тип глобальної

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

диктатури, що була нав'язана транснаціональним капіталом, характеризується захопленням контролю над національними економіками, запровадженням найбільш витончених в історії людства форм інформаційного стеження. Транснаціональні організації за цих умов слугують інтересам глобальної еліти за рахунок свободи, демократії, економічної безпеки. В цілому, сучасний глобальний капіталізм пов'язаний із великим злиднями, великими репресіями і, потенційно – з війнами.

Накопичення та напластування глобальних суперечностей, їх урізноманітнення призвели глобальне суспільство до появи так званих глобальних пасток і полікризи, що загрожує існуванню людства в цілому. Так, Джордж Сорос вказує на такі джерела полікризи, яку зараз переживає людство, і яка потребує наших дій для її подолання: штучний інтелект, зміна клімату та російська війна проти України [6]. Також проблематика криз, глобальних ризиків є однією з провідних на Всесвітньо економічному форумі (ВЕФ) у Давосі. Зокрема у 2025 році, на думку експертів, збройні конфлікти є найбільшим ризиком, оскільки війна в Україні та події останніх років у світі поставили під загрозу існування людства. Зберігають своє значення такі ризики, як екстремальні погодні явища, а також дезінформація, технологічні загрози, негативні наслідки використання штучного інтелекту.

Отже, проблематика глобалізації, її складових, особливостей та суперечностей на сучасному етапі знаходяться у центрі уваги широкого кола науковців, зокрема соціологів. Наприкінці ХХ та на початку ХХІ ст. найбільш досліджуваними були економічні аспекти транснаціоналізації, такі як проблеми переміщення капіталу з країн, де він є у надлишковій кількості, у країни з дефіцитом капіталу, але з надлишковою кількістю природних, людських і виробничих ресурсів з подальшим створенням транснаціонального капіталу. Дослідження проблем, що знайшли своє віддзеркалення у концепціях глобального капіталізму, зокрема Л. Склейра, В. Робінсона та ін., у яких глобалізація

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

пов'язується із структурами капіталізму, їх розвитком та розповсюдженням на різних рівнях, а також наслідків функціонування транснаціональної еліти та глобального капіталу, загроз для глобального суспільства та індивіда, зберігає свою актуальність у сьогоденні.

Список використаних джерел:

1. Бек, У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія. Київ: Ніка-центр, 2015.
2. Maistruk, N. Transnationalization and Transformation of Social Institutions in the Context of Globalization and War in Ukraine. *Development trends in social science in the era of the digitalization.* : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. pp. 220-235, <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-292-0-10>
3. Sklair L. Competing conceptions of globalization/ J. of world-system research. 1999. Vol. 2. P. 143-162
4. Robinson W.I. A theory of global capitalism: production, class and state on a transnational world: Baltimore, London; Jons Hopkins Univ. Press, 2004. 200 p.
5. Robinson W.I. Global Civil war: Capitalism post pandemic: PM Press, 2022. 224 p.
6. Сорос Дж. Три ключові елементи великої кризи у світі. Як із неї вибратися? Джордж Сорос для Project Syndicate <https://www.irf.ua/try-klyuchovi-elementy-velykoyi-kryzy-u-sviti-yak-iz-neyi-vybratysya-dzhordzh-soros-dlya-project-syndicate/>(7. 06.2023)
7. WEF. The Global Risks Report 2025. <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2025/>

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

УДК 316.77:327:008

Шевель Інна,
кандидат соціологічних наук, доцент,
кафедра івент менеджменту і індустрії дозвілля,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

**СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ
МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ТА КУЛЬТУРИ**

Платформи соціальних мереж змінюють політичні процеси та культурні комунікації між країнами.

У сучасному світі соціальні мережі стали невід'ємною частиною міжнародної політики та культури, виступаючи потужним інструментом комунікації, впливу та трансформації суспільних процесів. Їхній вплив проявляється у різних аспектах: від цифрової дипломатії до культурної адаптації та соціалізації [6]. Соціальні мережі відіграють значну роль у формуванні національної ідентичності, виступаючи як платформа для популяризації культурної спадщини, збереження національної пам'яті та впливу на масову культуру.

Соціальні медіа та мережі надали нові можливості та ресурси для дипломатичної діяльності, дозволяючи державам та міжнародним організаціям безпосередньо взаємодіяти з громадськістю та формувати свій міжнародний імідж. Інтернет та соціальні мережі стали провідними джерелами інформації для більшості українців, що відкриває можливості для популяризації нематеріальної культурної спадщини. Поширення інформації про традиції, звичаї та культурні практики через ці платформи сприяє підвищенню обізнаності громадськості та збереженню культурних надбань. **Соціальні мережі стали як інструмент цифрової дипломатії та культури.** Використання платформ, таких як Twitter та Facebook, сприяє оперативному обміну інформацією та

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

реагуванню на глобальні події. Дослідники К.В. Середа та І.В. Габро підкреслюють, що соціальні мережі підвищують можливості для збору інформації дипломатам, аналізувати, прогнозувати та реагувати на події [3]. Це, в свою чергу, зміцнює національну ідентичність та сприяє її передачі майбутнім поколінням [2].

Соціальні мережі є площадкою для політичного впливу та маніпуляцій. Вони використовуються для поширення пропаганди, формування громадської думки та мобілізації мас. Ольга Свідерська зазначає, що сучасний медійно - інформаційний простір спонукає до нових видів маніпуляції з інформацією, де соціальні мережі виступають засобом психологічного впливу [3].

Соціальні мережі слугують важливим інструментом для збереження та передачі національної пам'яті. Вони дозволяють поширювати історичні матеріали, документальні свідчення та особисті спогади, що формують колективну пам'ять суспільства. Це сприяє усвідомленню спільної історії та зміцненню національної ідентичності.

У процесі глобалізації соціальні мережі відіграють важливу роль у культурній адаптації та соціалізації індивідів. Вони дозволяють людям отримувати інформацію про нові культури, встановлювати та підтримувати соціальні зв'язки, а також зберігати контакт з рідною культурою. Соціальні мережі впливають на масову культуру, формуючи нові тренди та вподобання, що можуть як зміцнювати, так і трансформувати національну ідентичність. Алгоритми соціальних платформ визначають контент, який бачать користувачі, впливаючи на їхні культурні вподобання та сприйняття національних цінностей. Це підкреслює важливість критичного підходу до споживання інформації та усвідомлення впливу медіа на формування ідентичності. Олег Гаврилук підкреслює, що соціальні мережі є дієвим чинником міжкультурної адаптації, сприяючи інтеграції в нове культурне середовище та підтримці зв'язків з батьківщиною [1].

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Соціальні медіа стали невід'ємною частиною міжнародних відносин, впливаючи на зовнішньополітичну поведінку держав та створення їх іміджу на міжнародній арені. Дипломатичні представництва залежні від прозорості та відкритості в суспільстві та активного розвитку платформ соціальних мереж [6]. Соціальні мережі змінюють спосіб мислення людей, сприяючи трансформації особистості та формуванню нових переконань щодо культурних цінностей. Вони надають можливість ознайомлюватися з різними культурами, що може впливати на переосмислення власної національної ідентичності та сприяти її збагаченню. [2].

Соціальні мережі розвивають демократичної політичної культури, надаючи громадянам платформи для вираження думок, обговорення суспільно-політичних питань та мобілізації для колективних дій. Юлія Кокарча у своїй дисертації досліджує, як соціальні мережі впливають на політичну культуру та поведінку, підкреслюючи їхній потенціал у формуванні політичних орієнтацій та установок [5].

Підсумовуючи, що соціальні мережі є ключовим інструментом трансформації міжнародної політики та культури. Вони сприяють цифровій дипломатії, впливають на політичні процеси, підтримують культурну адаптацію та соціалізацію, а також відіграють важливу роль у міжнародних відносинах та розвитку демократичної політичної культури. Соціальні мережі є значним інструментом, який впливає на формування та трансформацію національної ідентичності. Вони сприяють популяризації культурної спадщини, збереженню національної пам'яті та впливають на масову культуру, що підкреслює їхню значущість у сучасному суспільстві.

Однак, поряд із позитивними аспектами, існують і виклики, пов'язані з маніпуляціями та поширенням дезінформації, що потребує подальшого дослідження та розробки механізмів регулювання.

УКРАЇНА І СВІТ:

теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

Список використаних джерел:

1. Гаврилюк О.П. Соціальні мережі як чинник культурної адаптації і соціалізації. *Культурологічний альманах*. 2023. № 2. URL: <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/202>
2. Садовенко С.М. Соціальні мережі як інструмент популяризації нематеріальної культурної спадщини регіонів України. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2024. № 3. С.21-31.
3. Свідерська О.І. Соціальні мережі як інструмент політичної маніпуляції. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/346042088_Socialni_merezi_ak_instrument_politichnoi_manipulacii
4. Серета К.В., Габро І.В. Соціальні мережі як ефективний інструмент здійснення цифрової дипломатії. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). URL: <https://molodyvchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4815>
5. Кокарча Ю.А. Соціальні мережі як чинник політичного впливу в умовах розвитку демократичної політичної культури. Дисертація на здобуття ступеня кандидата наук. 2020. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0421U100169>
6. Шевель І.П. Культуроа штучного інтелекту, чат-ботів та емодзі як новий етап культурної комунікації в цифрову епоху: їхній вплив на соціальність і пов'язані суперечності. *Питання культурології*. №45. 2025. С. 234-245. <http://issues-culture-knukim.pp.ua/article/view/325062>

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

UDC 378.147

Yurzhenko Alona,
PhD., Associate Prof. of English Language
Department for Maritime Officers
(Abridged Programme)

Diahyleva Olena,
PhD., Associate Prof.
Kherson State Maritime Academy,
Odesa, Ukraine

**ENGLISH SPEAKING SESSIONS WHILE THE DUAL AWARD
PROGRAMME OF KHERSON STATE MARITIME ACADEMY
AND UNIVERSITY OF PLYMOUTH**

In 2022 the #TwinForHope campaign was announced between universities of the UK and Ukraine. The campaign was devoted to twin institutions in order to help Ukrainian universities during the full-scale aggression of russia [1]. Cormack Consultancy Group (CCG) was one of the campaign's organizers [2]. The partnership between Kherson State Maritime Academy (KSMA) [4] and the University of Plymouth (UoP) [5] was established in May 2022.

To start a dual award programme KSMA and UoP received the first grant from CCG to teach future masters of Marine Engineering: Sea and Land Transport in fully distant mode (e.g., LMS MOODLE, Zoom). The study program had a 14-month duration.

In order to help students with their English, lecturers of UoP have decided to organize special English Language Speaking Sessions. English is well known as the international working language of seafarers. Reading, speaking, listening, and writing skills are needed on the ship.

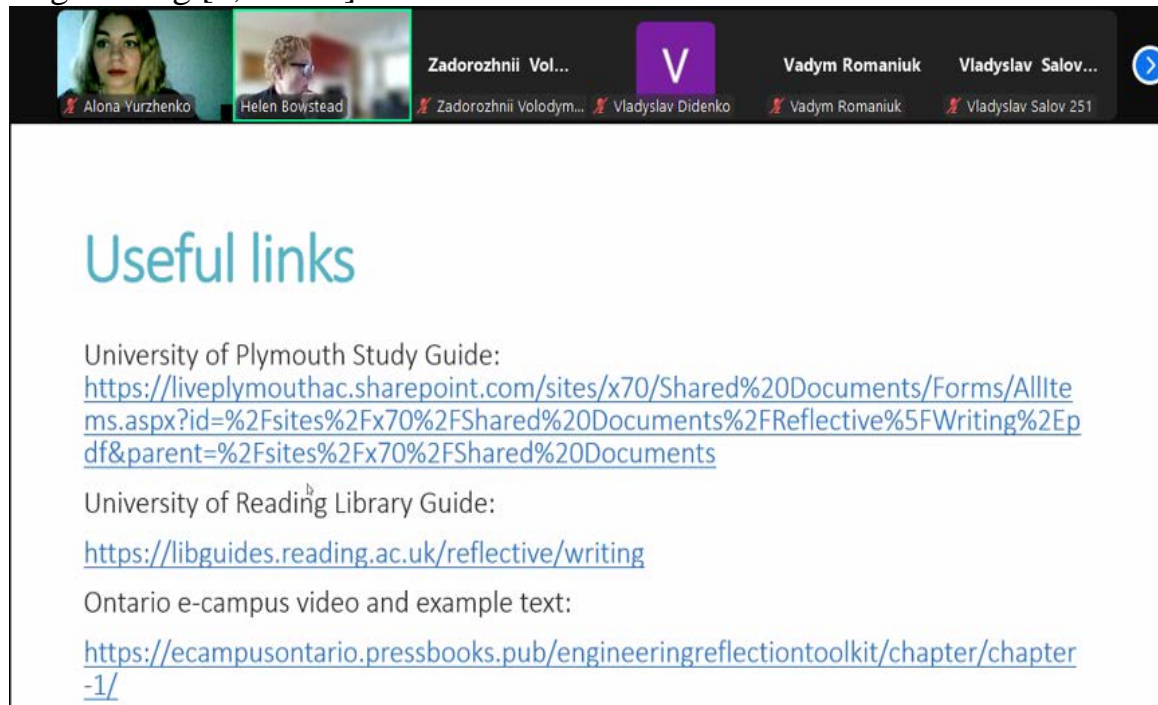
UoP lecturers have decided to conduct six sessions from November 2024 – March 2025. The topics of the sessions cover engineering research methods, skills and professional development. These sessions are conducted in English only and by the lecturer of

УКРАЇНА І СВІТ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2025

UoP. Students have the possibility not only to listen to a native speaker but also to discuss with her all problematic issues that may happen while writing their dissertation work.

The sessions usually consist of two parts: theoretical one (presentation with the lecturer's comment on it) and discussion (the part where students bring their written works, demonstrate them, comment, listen, and answer to the comments of the lecturer). Listening to the native speaker helps students to develop their own correct pronunciation of lexical units, learn new words, etc.

All the sessions are recorded for those students who couldn't participate. Recorded lectures with all additional materials (e.g., presentations, links to the websites, pdf) are added to LMS MOODLE of UoP [3] after every Zoom session. LMS MOODLE was chosen as a flexible system for online courses for future masters in Marine Engineering [6, 48–50].

The screenshot shows a Zoom meeting interface. At the top, there is a header bar with several participant thumbnails and names: Alona Yurzenko, Helen Bowstead, Zadorozhnii Volodymyr, Vladyslav Didenko, Vadym Romaniuk, and Vladyslav Salov. Below the header, the main content area displays a presentation slide titled "Useful links". The slide contains three items:

- University of Plymouth Study Guide:
<https://liveplymouth.ac.sharepoint.com/sites/x70/Shared%20Documents/Forms/AllItems.aspx?id=%2Fsites%2Fx70%2FShared%20Documents%2FReflective%5FWriting%2Epdf&parent=%2Fsites%2Fx70%2FShared%20Documents>
- University of Reading Library Guide:
<https://libguides.reading.ac.uk/reflective/writing>
- Ontario e-campus video and example text:
<https://ecampusontario.pressbooks.pub/engineeringreflectiontoolkit/chapter/chapter-1/>

Fig. 1 ESL session #2 of UoP to KSMA students

Figure 1 shows an example of an English language speaking session when the lecturer was showing students her presentation with a

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

list of valuable links needed during the master's dissertation development (e.g., guides) [7, 139–142].

In conclusion, English Language Speaking sessions from lecturers of UoP have a positive impact on students of the Marine Engineering faculty of KSMA while studying in the dual award programme. Students have the possibility to develop not only their speaking skills but also listening, reading, and writing. All of those are helpful when they create their master's dissertations.

References:

1. #TwinForHope – The UK universities standing with their counterparts to support Ukraine. Universities UK. URL: <https://www.universitiesuk.ac.uk/what-we-do/creating-voice-our-members/campaigns/twinforhope-uk-universities-standing> (date of access: 23.02.2025).
2. Cormack Consultancy Group. CCG. URL: <https://www.consultcormack.com/> (date of access: 25.02.2025).
3. Loading Session Information. Shibboleth Single Sign-On service. URL: <https://dle.plymouth.ac.uk/> (date of access: 25.02.2025).
4. Main page of KSMA. Kherson State Maritime Academy online. URL: <https://mdl.ksma.ks.ua/> (date of access: 25.02.2025).
5. MSc Marine Engineering. University of Plymouth. URL: <https://www.plymouth.ac.uk/courses/postgraduate/msc-marine-engineering> (date of access: 24.02.2025).
6. Yurzhenko A. Pedagogical conditions for training of future ship engineers in the process of English for specific purpose learning. *Engineering and Educational Technologies*. 2018. Vol. 6, no. 4. P. 48–57. URL: <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2018.06.04.05> (date of access: 25.02.2025).
7. Yurzhenko A. STRUCTURE OF PROFESSIONAL ENGLISH TRAINING OF FUTURE SHIP ENGINEERS. *Information Technologies in Education*. 2018. Vol. 4, no. 37. P. 137–148. URL: <https://doi.org/10.14308/ite000685> (date of access: 25.02.2025).

**УКРАЇНА І СВІТ:
теоретичні та практичні аспекти діяльності
у сфері міжнародних відносин, 2025**

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**УКРАЇНА І СВІТ:
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ
У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Міжнародна науково-практична конференція
17–18 квітня 2025 року

Науковий редактор

Ластовський В.В.

Відповідальний
та технічний редактор

Шкуренко О.

Дизайн і технічне
оформлення

Шкуренко О.